1st Chania Sculpture Symposium

A Live Workshop of Contemporary Sculpture in Public Space

1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων

Ένα ζωντανό εργαστήριο σύγχρονης γλυπτικής στον δημόσιο χώρο

1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων

Ένα ζωντανό εργαστήριο σύγχρονης γλυπτικής στον δημόσιο χώρο

1st Chania Sculpture Symposium

A Live Workshop of Contemporary Sculpture in Public Space

Contributors / Συντελεστές

SYMPOSIUM / ΣΥΜΠΟΣΙΟ

1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων
1st Chania Sculpture Symposium

CATALOGUE / ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων
Ένα ζωντανό εργαστήριο σύγχρονης γλυπτικής στον δημόσιο χώρο

1st Chania Sculpture Symposium
A Live Workshop of Contemporary Sculpture in Public Space

Παραγωγή
ΜΑΠ - Μουσείο Αντωνίας Παπατζανάκη
Production
MAP - Museum of Antonia Papatzanaki

Οργάνωση
Δήμος Χανίων
Organization
Municipality of Chania

Συνδιοργάνωση
Περιφέρεια Κρήτης
Co-organization
Region of Crete

Επιμέλεια
Αντωνία Παπατζανάκη
Curated by
Antonia Papatzanaki

Συντονισμός & Διοικητική Υποστήριξη
Γιάννης Γιαννακάκης
Τμήμα Πολιτισμού Δήμου Χανίων
Coordination & Administrative Support
Giannis Giannakakis
Department of Culture, Municipality of Chania

Γραμματειακή υποστήριξη
Ειρήνη Καββαδά
Secretarial support
Irene Kavvada

ISBN: 978-618-88058-2-8

Εκδότης - Πνευματικά Δικαιώματα
© ΜΑΠ - Μουσείο Αντωνίας Παπατζανάκη
Publisher - Copyright
© MAP - Museum of Antonia Papatzanaki

Κείμενα
Αντωνία Παπατζανάκη | Δρ. Κωνσταντίνος Β. Πρώιμος | Μάνος Στεφανίδης
Essays
Antonia Papatzanaki | Dr. Konstantinos V. Proimos | Manos Stefanidis

Μετάφραση Δάφνη Καψάλη
Translation Daphne Kapsali

Φωτογραφίες
Αλέξανδρος Αβραμίδης, σ. 62-63 | Μιχάλης Αρχοντίδης, σ. 42-45, 54-57, 60, 66-69, 78-81, 90-93, 102-105, 108, 114-117, 120 | Μικές Αξιώτης, σ. 32 | Pinkney Herbert, σ. 48 | Νέλλη Κατσαμά, σ. 97 | Νίκος Καμπιανάκης, σ. 122, 123 | Σπύρος Λισγάρας, σ. 125 | Μαρίνα Λυμπιρίδου, σ. 127 | Αντωνία Παπατζανάκη, σ. 124 | Δημήτρης Σκαλκώτος, σ. 126 | Μαρία Στέφωση, σ. 72-77 | Μαρία Χουλάκη, σ. 30
Photographs
Alexandros Avramidis, pp. 62-63 | Michalis Archontidis, pp. 42-45, 54-57, 60, 66-69, 78-81, 90-93, 102-105, 108, 114-117, 120 | Mikes Axiotis, p. 32 | Pinkney Herbert, p. 48 | Nelly Katsama, p. 97 | Nikos Kampianakis, pp. 122, 123 | Spyros Lisgaras, p. 125 | Marina Lypiridou, p. 127 | Antonia Papatzanaki, p. 124 | Dimitris Skalkotos, p. 126 | Maria Stefossi, pp. 72-77 | Maria Choulaki, p. 30

Γραφιστική Επιμέλεια Συμποσίου και Καταλόγου
Ακριβή Συμεωνίδη
Symposium and Catalogue Graphic Design
Akrivi Symeonidi

Εκτύπωση καταλόγου
All to Print - ΧΑΖΗΡΑΚΗΣ
Catalogue printing
All to Print - Xazirakis

1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων

Πάρκο Ειρήνης & Φιλίας

1st Chania Sculpture Symposium

Park of Peace & Friendship

15.09 - 14.10 2026

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ / ΠΑΡΑΓΩΓΗ
CURATION / PRODUCTION

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΝΤΩΝΙΑΣ ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗ
MUSEUM OF ANTONIA PAPATZANAKI

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ
ORGANIZATION

ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ
MUNICIPALITY OF CHANIA • CRETE

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ
CO-ORGANIZATION

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
REGION OF CRETE

Ευχαριστίες

Η πραγματοποίηση του 1ου Συμποσίου Γλυπτικής Δήμου Χανίων δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την ουσιαστική συμβολή των φορέων, των χορηγών, των υποστηρικτών, των καλλιτεχνών και των συνεργατών που συνέβαλαν με διαφορετικούς τρόπους στην υλοποίησή του.

Ιδιαίτερη αναφορά οφείλω στον **Δήμο Χανίων,** για την καθοριστική του συμβολή μέσω της κύριας χρηματοδότησης, καθώς και για την τεχνική και οργανωτική υποστήριξη που παρείχε για την υλοποίηση του Συμποσίου. Σημαντική υπήρξε επίσης η οικονομική στήριξη και η συμβολή της **Περιφέρειας Κρήτης**.

Καθοριστική υπήρξε η συμβολή των χορηγών και υποστηρικτών του Συμποσίου: **MINOA PALACE Resort & Spa · PORTO PLATANIAS Hotels & Resort · Crispy Hotels & Resorts · LEPTOS PANORAMA Hotel · ΚΥΔΩΝ Hotel · MALMO Hotel · Dionyssomarble · Nordia Marble · Stonetech · Γιώργος Καστανάκης · ANEK lines · Εργομπετόν · Finomix · ΣΙΔΑΛ · BIOSET · ΝΑΝΑΚΗΣ · Karavitakis Winery · Κήπος Café · SYNKA**

Η υποστήριξή τους, με τη φιλοξενία των καλλιτεχνών και των συντελεστών, την προσφορά υλικών για την κατασκευή των έργων, την τεχνική υποστήριξη και την κάλυψη σημαντικών αναγκών της διοργάνωσης, αποτέλεσε πολύτιμη έμπρακτη συμβολή στην πραγματοποίησή της.

Ξεχωριστή θέση στη διοργάνωση έχει η συμμετοχή της **Ασπασίας Παπαδοπεράκη**. Η παραχώρηση του έργου *Άγγελος* από το **Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου (ΜΕΤΗ)** και τον κύριο **Κωστή Σχιζάκη**, από τη συλλογή του Μουσείου, κατέστησε δυνατή τη μεγέθυνσή του και τη συμμετοχή της καλλιτέχνιδας στο Συμπόσιο. Παρά την απουσία της, το έργο της εξακολουθεί να αποτελεί ζωντανό μέρος της διοργάνωσης. Πολύτιμη ήταν επίσης η συμβολή της **Μαρίας Χουλάκη** και του **Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας, Φωτογραφικό Αρχείο ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ** για την παραχώρηση του πορτραίτου της Ασπασίας Παπαδοπεράκη (σελ.30).

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή των γλυπτών **Βασίλη Βασίλη, Χρήστου Λαζαράκη, Παναγιώτη Λάμπρου, Σπύρου Λισγάρα, Δημήτρη Σκαλκώτου** και **Οδυσσέα Τοσουνίδη**, στην κατασκευή και την υλοποίηση των έργων του Συμποσίου.

Σημαντική ήταν επίσης η συμβολή της **Ελένης Παπαραφτάκη** στην οργάνωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Συμποσίου.

Τέλος, θερμή αναγνώριση αξίζει στους εθελοντές του **ΜΑΠ – Μουσείου Αντωνίας Παπατζανάκη**, για τον χρόνο, την ενέργεια και την αφοσίωσή τους, καθώς και για την ουσιαστική συμβολή τους στην προετοιμασία και την υλοποίηση του Συμποσίου.

Σε όλους όσοι συνέβαλαν στην πραγματοποίηση αυτής της πρώτης διοργάνωσης, εκφράζω τη βαθιά μου εκτίμηση.

Αντωνία Παπατζανάκη

Acknowledgements

The realization of the 1st Chania Sculpture Symposium would not have been possible without the meaningful contribution of the institutions, sponsors, supporters, artists, and collaborators who all helped in different ways for its realization.

Special recognition is due to the **Municipality of Chania** for its decisive contribution through the principal funding of the Symposium, as well as for the technical and organizational support provided for its realization. The financial support and contribution of the **Region of Crete** were equally important.

The contribution of the Symposium's sponsors and supporters was instrumental: **MINOA PALACE Resort & Spa · PORTO PLATANIAS Hotels & Resort · Crispy Hotels & Resorts · LEPTOS PANORAMA Hotel · KYDON Hotel · MALMO Hotel · Dionyssomarble · Nordia Marble · Stonetech · Giorgos Kastanakis · ANEK lines · Ergobeton · Finomix · SIDAL · BIOSET · NANAKIS · Karavitakis Winery · Kipos Café · SYNKA**

Their support, through the accommodation of artists and collaborators, the provision of materials for the construction of the works, technical assistance, and the covering of essential organizational needs, made a valuable and tangible contribution to the realization of the Symposium.

The participation of **Aspasia Papadoperaki** holds a special place in the Symposium. The loan of her work *Angelos* from the collection of the **Heraklion Museum of Visual Arts (METH)**, through **Kostis Schizakis**, made possible its enlargement and the artist's participation in the Symposium. Despite her absence, her work continues to be a living part of the event. The valuable contribution of **Maria Choulaki** and the **Educational Foundation of the National Bank of Greece, MIET/ELIA Photographic Archive**, is also gratefully acknowledged for granting permission to reproduce the portrait of Aspasia Papadoperaki (p. 30).

The sculptors **Vasilis Vasili, Christos Lazarakis, Panagiotis Lamprou, Spyros Lisgaras, Dimitris Skalkotos,** and **Odysseas Tosounidis** made an important contribution to the construction and realization of the Symposium's works.

The contribution of **Eleni Paparaftaki** to the organization of the Symposium's educational programs was also significant.

Finally, special recognition goes to the volunteers of **MAP – Museum of Antonia Papatzanaki**, for their time, energy, and dedication, and for their essential contribution to the preparation and realization of the Symposium.

To everyone who contributed to making this first Symposium possible, I extend my deepest appreciation.

Antonia Papatzanaki

Το νησί μας βρίσκεται διαχρονικά στο σταυροδρόμι πολιτισμών και καλλιτεχνικής δημιουργίας. Το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής, το οποίο η Περιφέρεια Κρήτης συνδιοργανώνει με τον Δήμο Χανίων, με πρωτοβουλία, επιμέλεια και παραγωγή του Μουσείου Αντωνίας Παπατζανάκη, φέρνει την τέχνη της γλυπτικής κοντά στην κοινωνία, μέσα από τη λειτουργία ανοιχτών εργαστηρίων.

Η εμπειρία των διακεκριμένων καλλιτεχνών που συμμετέχουν στη διοργάνωση μεταφέρεται στις νέες γενιές δημιουργών, ενώ τα έργα που δημιουργούνται και παραμένουν στον δημόσιο χώρο αποτελούν μία σημαντική πολιτιστική παρακαταθήκη για την πόλη των Χανίων αλλά και ολόκληρη την Κρήτη.

Παράλληλα, η οργάνωση ξεναγήσεων και επισκέψεων σχολείων στο χώρο του Συμποσίου ενισχύει τον εκπαιδευτικό του χαρακτήρα, ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στην πορεία της σύγχρονης γλυπτικής.

Η επένδυση στον πολιτισμό αποτελεί στρατηγική επιλογή για την Περιφέρεια Κρήτης, καθώς συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή, ενισχύει την συλλογική ταυτότητα και βελτιώνει την ποιότητα ζωής κατοίκων και επισκεπτών.

Θερμά συγχαρητήρια στους εμπνευστές και συμμετέχοντες στη δράση!

Καλή επιτυχία στις εργασίες του Συμποσίου!

Σταύρος Αρναουτάκης
Περιφερειάρχης Κρήτης

Our island has historically stood at the crossroads of cultures and artistic creation. The 1st Sculpture Symposium, co-organized by the Region of Crete and the Municipality of Chania, and initiated, curated and produced by the Antonia Papatzanaki Museum, brings the art of sculpture closer to the community through the operation of open air workshops.

The experience of the distinguished artists participating in the event is passed on to younger generations of creators, while the works produced and remaining in the public space constitute an important cultural legacy for the city of Chania and for Crete as a whole.

At the same time, the organisation of guided tours and school visits to the Symposium site strengthens its educational character, opening a new chapter in the development of contemporary sculpture.

Investment in culture is a strategic choice for the Region of Crete, as it contributes to social cohesion, strengthens collective identity and enhances the quality of life of residents and visitors.

Warmest congratulations to the organisers and participants in this initiative!

Wishing the Symposium every success in its work!

Stavros Arnaoutakis
Regional Governor of Crete

Η γλυπτική στον δημόσιο χώρο μεταβάλλει τον τρόπο με τον οποίο κοιτάζουμε την πόλη, τη διασχίζουμε και τη θυμόμαστε. Ένα έργο γίνεται μέρος της καθημερινότητάς μας, αποκτά θέση στις προσωπικές μας διαδρομές και στη συλλογική μας μνήμη. Αυτή τη σχέση επιδιώκουμε με το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων, με την πεποίθηση ότι η συνάντηση με την τέχνη αποτελεί δικαίωμα κάθε πολίτη.

Η παρουσία σημαντικών δημιουργών της σύγχρονης ελληνικής γλυπτικής και η δυνατότητα να παρακολουθήσουμε τη δουλειά τους από κοντά δίνουν σε αυτή την αρχή ουσιαστικό περιεχόμενο. Φιλοδοξούμε να εδραιώσουμε έναν θεσμό που θα εμπλουτίζει σταθερά τον δημόσιο χώρο με σύγχρονα τοπόσημα. Έργα που θα αποκτούν τη δική τους θέση στις γειτονιές των Χανίων και θα συνομιλούν με διαδοχικές γενιές, πολύ πέρα από τον χρόνο της δημιουργίας τους.

Η αφιέρωση στην Ασπασία Παπαδοπεράκη έχει για μένα βαθιά προσωπική σημασία. Ο συγγενικός μας δεσμός μού επέτρεψε να γνωρίσω από κοντά την πνευματική της αυστηρότητα, την αίσθηση του μέτρου και την πίστη της στη μαθητεία. Πιστεύω πως η Ασπασία ξεπέρασε τον θάνατο. Μέσα από τα έργα της εξακολουθεί να συναντά ανθρώπους, ακόμη κι εκείνους που δεν τη γνώρισαν ποτέ. Σε αυτή τη ζωντανή σχέση αναγνωρίζω τη δύναμη και τη διαχρονικότητα της γλυπτικής.

Ευχαριστώ θερμά τους καλλιτέχνες που συμμετέχουν σε αυτή την πρώτη διοργάνωση και ιδιαίτερα το Μουσείο Αντωνίας Παπατζανάκη, για την πρωτοβουλία, την επιμέλεια και την παραγωγή του Συμποσίου. Εύχομαι το Συμπόσιο να αποκτήσει τη δική του συνέχεια και, χρόνο με τον χρόνο, να γίνεται ένας τόπος όπου η εμπειρία θα συναντά τη νέα δημιουργία και η γλυπτική θα αφήνει στα Χανιά έργα με διάρκεια, μνήμη και ουσιαστικό καλλιτεχνικό βάρος.

Ο Δήμαρχος Χανίων
Παναγιώτης Σημανδηράκης

Sculpture shapes the way we experience a city: how we see it, how we move through it and what we remember of it. Over time, a work becomes part of the rhythm of daily life, woven into our familiar routes and shared memories. With the first Chania Sculpture Symposium, we want to build that connection between art and the city, rooted in the belief that art should be within everyone's reach.

Bringing together leading contemporary Greek sculptors and inviting the public to see them at work gives this inaugural Symposium its purpose. Our ambition is to make it an enduring part of Chania's cultural life, introducing contemporary landmarks into our public spaces over the years to come. Each work will take its place in the city's neighbourhoods, speaking to generations far beyond the one that witnessed its creation.

Dedicating this Symposium to Aspasia Papadoperaki means a great deal to me personally. We were family, and I had the privilege of knowing her intellectual discipline, her instinct for balance and her deep commitment to learning at first hand. To me, Aspasia has defied death. Her work continues to touch people's lives, including the lives of those who never met her. That continuing connection speaks to the power of sculpture to outlive its makers and remain meaningful across generations.

My warmest thanks go to the artists taking part in this first Symposium, and especially to the Antonia Papatzanaki Museum for conceiving, curating and producing it. I hope the Symposium will grow into a tradition of its own, bringing experience and fresh creativity together year after year, and enriching Chania with works of lasting artistic significance that become part of the city's memory.

The Mayor of Chania
Panagiotis Simandirakis

Το όραμα του ΜΑΠ και ο σκοπός του 1ου Συμποσίου Γλυπτικής Δήμου Χανίων

Η αφετηρία ενός νέου πολιτιστικού θεσμού

Το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων αποτελεί την πρώτη δράση του ΜΑΠ – Μουσείου Αντωνίας Παπατζανάκη στη γενέτειρά μου.

Το ΜΑΠ αποτελεί ένα όραμα που ξεπερνά τα όρια ενός μουσείου αφιερωμένου αποκλειστικά στο προσωπικό μου έργο. Στόχος του είναι να αποτελέσει έναν ζωντανό οργανισμό πολιτισμού, αφιερωμένο στη δημιουργία, τη μελέτη και την προβολή της σύγχρονης γλυπτικής, αλλά και στην ανάπτυξη ενός ευρύτερου διαλόγου ανάμεσα στην τέχνη, την επιστήμη και την τεχνολογία. Η δραστηριότητά του έχει ήδη ξεκινήσει μέσα από εκθέσεις, συνεργασίες και εκδόσεις στη Νέα Υόρκη. Η συλλογή του προσωπικού μου έργου αποτελεί τον πυρήνα αυτού του εγχειρήματος και πρόθεσή μου είναι να τη δωρίσω σε έναν φορέα ή σε μια συνεργασία φορέων που θα έχουν τη δυνατότητα να τη διατηρήσουν και να τη στεγάσουν, εξασφαλίζοντας τη διαρκή και προσβάσιμη παρουσία της στα Χανιά.

Η γλυπτική, όμως, δεν ανήκει μόνο στους εσωτερικούς χώρους των μουσείων. Ο κατεξοχήν τόπος της είναι ο δημόσιος χώρος. Σε αυτή την αντίληψη βασίζεται η ιδέα του Συμποσίου Γλυπτικής Χανίων, μια ιδέα που διατυπώθηκε πριν από περισσότερο από δεκαπέντε χρόνια. Ήδη από τότε είχε εκφραστεί ενδιαφέρον για την πραγματοποίησή του, ενώ υπήρξε και θετική ανταπόκριση του κοινού σε αυτή την προοπτική και είχαν γίνει σχετικές συζητήσεις και προσπάθειες. Ωστόσο, η ιδέα δεν είχε μέχρι πρότινος την απαραίτητη θεσμική και οργανωτική υποστήριξη ώστε να μπορέσει να υλοποιηθεί.

Σήμερα, η πρωτοβουλία του Μουσείου Αντωνίας Παπατζανάκη βρήκε πρόσφορο έδαφος και την ισχυρή υποστήριξη του Δήμου Χανίων και, σε συνεργασία με την Περιφέρεια Κρήτης, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση του Συμποσίου. Η ουσιαστική αυτή σύμπραξη, μαζί με την έμπρακτη στήριξη ανθρώπων, φορέων και εταιρειών που πίστεψαν στην ιδέα, αλλά και η ανταπόκριση και η συμμετοχή σημαντικών Ελλήνων γλυπτών, εγνωσμένου κύρους, καθιστούν πλέον εφικτή την υλοποίηση του Συμποσίου.

Το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Χανίων γεννιέται από την ανάγκη να

The Vision of MAP and the Purpose of the 1st Chania Sculpture Symposium

The beginning of a new cultural institution

The 1st Chania Sculpture Symposium is the inaugural project of the Museum of Antonia Papatzanaki (MAP) at my birthplace.

MAP is a vision that transcends the boundaries of a museum exclusively dedicated to my personal work. Its aim is to serve as a living cultural organization, dedicated to the creation, study and promotion of contemporary sculpture, as well as the development of a broader dialogue between art, science, and technology. The Museum has already launched its activity through exhibitions, collaborations, and publications in New York. The collection of my personal work is the core of this project, and it is my intention to donate it to an organization or a collaboration between organizations with the capacity to maintain and house it, securing its continuous and accessible presence in Chania.

Sculpture, however, doesn't only belong in the interior of museums. Its quintessential place is the public space. It is on that view that the idea for the sculpture symposium is based; an idea that was first broached more than 15 years ago. Interest in organizing it had already been expressed at the time; the public response to the prospect was positive and there had been relevant discussions and efforts in that direction. Until recently, however, the idea did not enjoy the necessary institutional and organizational support that would enable it to come to fruition.

Today, the Museum of Antonia Papatzanaki initiative found fertile ground and the robust support of the Municipality of Chania and, in collaboration with the Region of Crete, the conditions for holding the Symposium were implemented. That meaningful partnership, in tandem with the active support of individuals, institutions and corporations that believed in the idea, as well as the response and participation of important Greek sculptors of established reputation, have finally made it possible to realize the Symposium.

The 1st Chania Sculpture Symposium is born out of the city's need to obtain a solid and meaningful presence of contemporary sculpture in the public space. It is not yet another ephemeral artistic event but the launch of an institution with long term prospects and the potential for development.

αποκτήσει η πόλη μια σταθερή και ουσιαστική παρουσία σύγχρονης γλυπτικής στον δημόσιο χώρο. Δεν πρόκειται για μια ακόμη εφήμερη καλλιτεχνική διοργάνωση, αλλά για έναν θεσμό με διάρκεια και δυνατότητα εξέλιξης. Στόχος είναι ο θεσμός αυτός να επαναλαμβάνεται περιοδικά και να εμπλουτίζεται με την πάροδο του χρόνου, δημιουργώντας σταδιακά έναν σημαντικό τόπο αναφοράς για τη σύγχρονη ελληνική γλυπτική. Τα Χανιά, μια πόλη με ιδιαίτερα ισχυρή ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα, μπορούν να αποκτήσουν έτσι μια νέα, ζωντανή σχέση με τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία.

Το φυσικό πεδίο της γλυπτικής είναι ο δημόσιος χώρος. Εκεί το έργο απελευθερώνεται από τα όρια του μουσείου, της αίθουσας τέχνης ή του κλειστού εκθεσιακού χώρου και γίνεται μέρος της καθημερινής ζωής της πόλης. Η γλυπτική στον δημόσιο χώρο δεν απευθύνεται μόνο σε εκείνους που επιλέγουν να επισκεφθούν έναν χώρο τέχνης· συναντά τον πολίτη στις καθημερινές του διαδρομές, στον περίπατό του, στην πλατεία, στο πάρκο, στον δρόμο.

Ακριβώς αυτή η άμεση παρουσία της στον δημόσιο χώρο την καθιστά προσβάσιμη σε όλους, ανεξάρτητα από την κοινωνική, οικονομική ή μορφωτική τους αφετηρία. Η τέχνη δεν αποτελεί πλέον μια εμπειρία που προϋποθέτει την είσοδο σε έναν ειδικό χώρο ή την εξοικείωση με τους κώδικες της τέχνης. Το έργο βρίσκεται εκεί, διαθέσιμο σε κάθε άνθρωπο, για να το προσπεράσει, να το παρατηρήσει, να το αποδεχθεί, να το αμφισβητήσει ή να δημιουργήσει τη δική του σχέση μαζί του.

Η δημόσια γλυπτική μπορεί έτσι να συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση της αισθητικής και της πολιτιστικής ταυτότητας μιας πόλης. Ένα έργο τέχνης στον δημόσιο χώρο δεν λειτουργεί μόνο ως αντικείμενο θέασης, αλλά μπορεί να γίνει τοπόσημο, σημείο αναφοράς, συνάντησης και διαλόγου. Μπορεί να αποκτήσει μια θέση μέσα στη συλλογική εμπειρία και, με την πάροδο του χρόνου, να γίνει μέρος της ίδιας της εικόνας και της ταυτότητας ενός τόπου.

Τα Χανιά διαθέτουν ήδη μια παράδοση μνημειακής γλυπτικής, η οποία συνδέεται κυρίως με την ιστορία, τη μνήμη και τα πρόσωπα που σημάδεψαν την πορεία του τόπου. Το Συμπόσιο έρχεται να προσθέσει μια διαφορετική διάσταση: τη σύγχρονη ελληνική γλυπτική, με έργα που δεν αναφέρονται μόνο στο παρελθόν, αλλά εκφράζουν το καλλιτεχνικό παρόν και ανοίγουν έναν νέο διάλογο ανάμεσα στην τέχνη, την πόλη και τους ανθρώπους της.

Τα Χανιά διαθέτουν μια ζωντανή καλλιτεχνική κοινότητα. Δεκάδες καλλιτέχνες ζουν και εργάζονται στην πόλη και στην ευρύτερη περιοχή, δημιουργώντας ένα σύγχρονο καλλιτεχνικό δυναμικό που αποτελεί σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής ζωής του τόπου.

The aim is for this institution to be repeated periodically and enriched as time goes by, to gradually create an important point of reference for contemporary Greek sculpture. Chania, a city with a particularly strong historical and cultural identity, can thus gain new life, a vibrant relationship with contemporary artistic creation.

The natural field of sculpture is the public space. That is where the work is liberated from the boundaries of the museum, the gallery or the enclosed exhibition venue, and becomes part of the city's everyday life. Sculpture in the public space is not only addressed to those who choose to visit an art venue; it meets the citizen on their daily routes, during their walks, at the town square, the park, the street.

It is precisely its immediate presence in the shared space that makes it accessible to everyone, regardless of their social, economic or educational background. Art is no longer an experience that requires entry into a dedicated venue or familiarity with artistic codes. The work is there, available to every person, to walk past it, to observe, to accept, to question, or to create their own relationship with it.

This way, public sculpture can contribute substantially to shaping the aesthetic and cultural identity of a city. A public artwork doesn't just function as an object of viewing, but may also become a landmark, a point of reference, meeting and dialogue. It may claim a place within collective experience and, with the passage of time, become part of the very image and identity of a place.

Chania has long had a tradition of monumental sculpture, connected mostly with history, memory, and the people who marked the town's course in time. The Symposium comes to add a different dimension: contemporary Greek sculpture, with works that don't only refer to the past, but which express the artistic present and engender a new dialogue between art, the city and its people.

Chania has a vibrant artistic community. Dozens of artists live and work in the city and the broader area, creating a contemporary artistic momentum which is an important part of its cultural life.

The presence of contemporary Greek sculpture in Chania comes to create that bridge between historical memory and artistic presence, connecting the city with living Greek creation and broadening its cultural identity by adding to it a contemporary dimension.

The composition of the First Symposium is of particular importance. The artists taking part in this inaugural event belong mostly to the generation of creators born in the 1930s and

Η παρουσία της σύγχρονης ελληνικής γλυπτικής στα Χανιά δημιουργεί μια γέφυρα ανάμεσα στην ιστορική μνήμη και το καλλιτεχνικό παρόν, συνδέοντας την πόλη με τη ζώσα ελληνική δημιουργία και διευρύνοντας την πολιτιστική της ταυτότητα με μια σύγχρονη διάσταση.

Η σύνθεση του πρώτου Συμποσίου έχει ιδιαίτερη σημασία. Οι καλλιτέχνες που συμμετέχουν σε αυτή την πρώτη διοργάνωση ανήκουν κυρίως στη γενιά των δημιουργών που γεννήθηκαν στις δεκαετίες του 1930 και του 1940, μια γενιά που μεγάλωσε μέσα στον πόλεμο, την Κατοχή και τη δύσκολη μεταπολεμική Ελλάδα και διαμόρφωσε, μέσα από το έργο και τη διαδρομή της, ένα σημαντικό μέρος της σύγχρονης ελληνικής γλυπτικής.

Τιμώμενοι καλλιτέχνες:
Γιανάκος, Κρις (Cristos / Cris Gianakos)
Καθηγητής, School of Visual Arts, Νέα Υόρκη, γεννήθηκε το 1934, με καταγωγή από τα Χανιά, στη Νέα Υόρκη, ΗΠΑ
Παπαδοπεράκη, Ασπασία
Γλύπτρια, γεννήθηκε το 1942 στα Σπήλια Ηρακλείου Κρήτης, Ελλάδα και πέθανε στην Αθήνα το 2026
Παπαγιάννης, Θόδωρος
Ομότιμος καθηγητής, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (Αθήνα), γεννήθηκε το 1942 στο Ελληνικό Ιωαννίνων, Ελλάδα
Παρμακέλης, Γιάννης
Ακαδημαϊκός, Ομότιμος καθηγητής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, γεννήθηκε το 1932 στο Ηράκλειο Κρήτης, Ελλάδα
Ρόκος, Κυριάκος
Ομότιμος καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, γεννήθηκε το 1945 στα Γιάννενα, Ελλάδα
Τζομπανάκης, Μανόλης
Πρώην επιμελητής / διδάσκων, Ακαδημία Καλών Τεχνών Ρώμης, γεννήθηκε το 1943 στον Κεφαλά Χανίων, Κρήτη
Χουλιαράς, Γιώργος
Ομότιμος καθηγητής, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (Αθήνα), γεννήθηκε το 1947 στα Γιάννενα, Ελλάδα

Η παρουσία τους στη διοργάνωση βασίζεται στην ιδιαίτερη καλλιτεχνική τους διαδρομή και στη μακρόχρονη και σημαντική συμβολή τους στη γλυπτική. Επιπλέον, πολλοί από τους συμμετέχοντες υπηρέτησαν για πολλά χρόνια την ανώτατη εκπαίδευση, διδάσκοντας νεότερες γενιές καλλιτεχνών, επηρεάζοντας την εξέλιξη της γλυπτικής πρακτικής και τη διαμόρφωση των αντιλήψεων που καθόρισαν τη σύγχρονη ελληνική γλυπτική. Πρόκειται για μια γενιά που συνδέει μια ολόκληρη περίοδο της ελληνικής γλυπτικής, από τη μεταπολεμική μνημειακή γλυπτική έως

1940s, a generation that grew up during the war, the Occupation, and in the difficult conditions of post-war Greece, and their work and journey shaped a significant part of contemporary Greek sculpture.

Honoured Artists:
Gianakos, Cris
Professor, School of Visual Arts, New York,
born in 1934, with roots from Chania, in New York, USA
Papadoperaki, Aspasia
Sculptor, born in 1942 in Spilia, Irakleio, Crete (Greece)
and died in Athens in 2026
Papagiannis, Theodoros
Professor Emeritus, Athens School of Fine Arts,
born in 1942, in Elliniko, Ioannina (Greece)
Parmakelis, Yannis
Academic, Professor Emeritus, Democritus University of Thrace,
born in 1932, in Irakleio, Crete (Greece)
Rokos, Kyriakos
Professor Emeritus, University of West Attica,
born in 1945, in Ioannina (Greece)
Tzobanakis, Manolis
Former curator / lecturer, Rome Academy of Fine Arts,
born in 1943, in Kefalas, Chania (Greece)
Chouliaras, Giorgos
Professor Emeritus, Athens School of Fine Arts,
born in 1947, in Ioannina (Greece)

Their presence in this event is based on their distinctive artistic journey and their long-running and important contribution in sculpture. In addition, many of the participants have served higher education for several years, teaching the younger generations of artists, influencing the development of sculptural practice and the formation of the views that defined contemporary Greek sculpture. It is a generation that connects an entire period of Greek sculpture, from post-war monumental sculpture to the contemporary experience of sculpture in the public space.

Their participation in the inaugural Symposium is therefore an act of recognition and honor for their work and their overall contribution to Greek artistic life. At the same time, the Symposium aims, through this inaugural event, to showcase the journey and legacy of that generation, before the baton is relayed to the next generations in line.

A special place in this inaugural event is held by Aspasia Papadoperaki, who passed away suddenly during the Symposium's

τη σύγχρονη εμπειρία της γλυπτικής στον δημόσιο χώρο.

Η συμμετοχή τους στο πρώτο Συμπόσιο αποτελεί, επομένως, μια πράξη αναγνώρισης και τιμής για το έργο και τη συνολική συμβολή τους στην ελληνική καλλιτεχνική ζωή. Παράλληλα, το Συμπόσιο θέλει, μέσα από την πρώτη αυτή διοργάνωση, να αναδείξει τη διαδρομή και την παρακαταθήκη αυτής της γενιάς, πριν η σκυτάλη περάσει στις επόμενες.

Ιδιαίτερη θέση στην πρώτη αυτή διοργάνωση έχει και η Ασπασία Παπαδοπεράκη, η οποία απεβίωσε αιφνιδίως κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας του Συμποσίου. Είχε ήδη υπάρξει συνεννόηση μαζί της για τη συμμετοχή της και για την παρουσίαση ενός έργου της σε μεγαλύτερη κλίμακα. Το έργο της θα εκτελεστεί σε πωρόλιθο Κρήτης από τον γλύπτη Βασίλη Βασίλη. Η παρουσία του έργου της στο πρώτο Συμπόσιο αποκτά έτσι μια ιδιαίτερη διάσταση μνήμης και τιμής προς μια σημαντική γυναικεία μορφή της γενιάς της.

Το Συμπόσιο δεν έχει ως μοναδικό στόχο την παραγωγή και την παρουσίαση έργων. Έχει παράλληλα τη φιλοδοξία να συμβάλει, σταδιακά, στην ανάδειξη της ζώσας ελληνικής γλυπτικής δημιουργίας. Κάθε διοργάνωση θα προσθέτει νέες γενιές και νεότερους δημιουργούς, καθώς και διαφορετικές καλλιτεχνικές αντιλήψεις. Με τον τρόπο αυτό, ο θεσμός θα εξελίσσεται σε μια ζωντανή καταγραφή της πορείας της ελληνικής γλυπτικής στον χρόνο.

Σημαντικό στοιχείο αυτής της καταγραφής είναι ότι τα έργα του Συμποσίου θα δημιουργούνται σε πραγματικό τόπο και χρόνο, μέσα στον δημόσιο χώρο και μπροστά στα μάτια των πολιτών. Η διαδικασία της δημιουργίας θα είναι ορατή και προσβάσιμη στο κοινό, ενώ παράλληλα θα καταγράφεται μέσα από φωτογραφικό και οπτικοακουστικό υλικό, δημιουργώντας ένα τεκμηριωμένο αρχείο της γέννησης των έργων. Οι πολίτες θα έχουν έτσι τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν από κοντά τη μεταμόρφωση των υλικών και να γνωρίσουν τη γλυπτική όχι μόνο ως τελικό αποτέλεσμα, αλλά και ως μια ζωντανή διαδικασία δημιουργίας.

Παράλληλα, η παρουσία των γλυπτών και η ίδια η καλλιτεχνική διαδικασία μπορούν να αποτελέσουν πεδίο παρατήρησης, εκπαίδευσης και διαλόγου, δημιουργώντας ευκαιρίες για συναντήσεις και δράσεις με μαθητές, φοιτητές, εκπαιδευτικούς, ερευνητές και πολίτες και ανοίγοντας τον δρόμο για εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια και άλλες μορφές γνωριμίας με τη γλυπτική και τη διαδικασία της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Στο πλαίσιο του ευρύτερου διαλόγου που αναπτύσσεται μέσα από το Συμπόσιο, το ΜΑΠ οργάνωσε στο Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου (ΚΑΜ) Στρογγυλό Τραπέζι με τίτλο «Η δημόσια γλυπτική και ο αρχιτεκτονικός χώρος: Σύγχρονες αναζητήσεις». Το Στρογγυλό Τραπέζι εξέτασε τον ρόλο της δημόσιας γλυπτικής

preparation. She had already agreed to take part and present one of her works on a larger scale. Her work will be executed in Cretan limestone by the sculptor Vasilis Vasili. Thus, the presence of her work in the inaugural symposium takes on a special dimension as memorial and tribute to an important female figure of her generation.

The Symposium's purpose is not limited to producing and presenting works. It also harbors the ambition to contribute, gradually, to the showcase of living Greek sculptural creation. Every subsequent event will add new generations and newer creators, as well as different artistic perspectives. The institution will therefore evolve into a live record of the course of Greek sculpture through time.

An important feature of this record-taking is that the Symposium's artworks will be created in real time and place, in the public space and before the eyes of the citizens. The process of creation will be visible and accessible to the public, while, at the same time, being recorded photographically and audiovisually, to create a documented archive of the genesis of the works. Citizens will thus have the opportunity to watch as the materials are transformed and get to know sculpture not just as a final result but as a living process of creation.

At the same time, the presence of the sculptors and the process of artistic creation itself may serve as a field of observation, education and dialogue, creating opportunities for meetings and actions involving pupils, students, educators, researchers, and citizens, and carving a path for educational programs, workshops, and other forms of acquaintance with sculpture and the process of artistic creation.

As part of the wider dialogue that develops through the Symposium, the Museum of Antonia Papatzanaki organized at the Centre for Mediterranean Architecture (CAM) a Round Table discussion entitled "Public sculpture and the architectural space: contemporary quests". The Round Table examined the role of public sculpture in the contemporary city and the relationship of the artwork with the architectural and social space. It discussed matters concerning the relationship of sculpture with politics, identity, and collective memory, the way in which it affects the experience and perception of citizens, as well as its potential to transform the public space. At the same time, it explored questions regarding the role of the state in the management, preservation, and promotion of public sculpture.

The works of the 1st Chania Sculpture Symposium will be installed at the Municipal Garden of Chania, one of the city's most important green public spaces, with a history going back to 1870,

στη σύγχρονη πόλη και τη σχέση του έργου με τον αρχιτεκτονικό και κοινωνικό χώρο. Συζητήθηκαν ζητήματα που αφορούν τη σχέση της γλυπτικής με την πολιτική, την ταυτότητα και τη συλλογική μνήμη, τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει την εμπειρία και την αντίληψη των πολιτών, καθώς και τη δυνατότητά της να μετασχηματίζει τον δημόσιο χώρο. Παράλληλα, τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο της πολιτείας στη διαχείριση, τη διατήρηση και την ανάδειξη της δημόσιας γλυπτικής.

Τα έργα του 1ου Συμποσίου Γλυπτικής Χανίων εγκαταστάθηκαν στον Δημοτικό Κήπο Χανίων, έναν από τους σημαντικότερους δημόσιους χώρους πρασίνου της πόλης, με ιστορία που ξεκινά το 1870, επί Ρεούφ Πασά. Από την ίδρυσή του, ο Κήπος υπήρξε σημείο αναφοράς για την κοινωνική ζωή της πόλης.

Το καφέ, που υπήρχε ανέκαθεν στο κέντρο του, με τη μία ή την άλλη μορφή –με το σημερινό «Καφέ Κήπος» να έχει κατασκευαστεί το 1936 από τον Ανδρέα Χατζηδάκη– εξελίχθηκε σε σημαντικό κοινωνικό και πολιτιστικό στέκι των Χανίων, συνδεδεμένο με την παρουσία προσωπικοτήτων όπως ο Ελευθέριος και ο Σοφοκλής Βενιζέλος και ο Νίκος Καζαντζάκης, καθώς και ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών, ενώ στον χώρο του έχουν πραγματοποιηθεί μουσικές βραδιές, εκδηλώσεις, παρουσιάσεις βιβλίων και άλλες πολιτιστικές δράσεις.

Ο ιστορικός θερινός κινηματογράφος «Cine Κήπος», που λειτουργεί εδώ και δεκαετίες στον χώρο, συνδέει τον Δημοτικό Κήπο με την πολιτιστική ζωή και τη συλλογική μνήμη της πόλης. Στον Κήπο λειτουργεί επίσης η Παιδική και Εφηβική Βιβλιοθήκη του Δήμου, η οποία, μέσα από δράσεις φιλαναγνωσίας, δημιουργικής απασχόλησης και μάθησης, αποτελεί έναν ακόμη ενεργό χώρο πολιτισμού και εκπαίδευσης, ενισχύοντας τη σχέση του Κήπου με τις νεότερες γενιές.

Η εγκατάσταση των έργων του Συμποσίου έρχεται να προστεθεί στην ήδη διαμορφωμένη πολιτιστική διαδρομή του Κήπου, εισάγοντας μια ακόμη μορφή καλλιτεχνικής εμπειρίας: τη σύγχρονη γλυπτική στον δημόσιο χώρο.

Παράλληλα, η εγκατάσταση των έργων δημιουργεί έναν ιδιαίτερο διάλογο ανάμεσα στη γλυπτική και τη φύση. Τα έργα συνυπάρχουν με τα δέντρα, τη βλάστηση, το φυσικό φως, τις διαδρομές και τις εποχές. Εντάσσονται σε ένα ζωντανό περιβάλλον και αποκτούν διαφορετικές αναγνώσεις ανάλογα με την ώρα της ημέρας, την ένταση και την κατεύθυνση του φωτός, την εποχή και τη θέση από την οποία τα παρατηρεί ο επισκέπτης. Ο περίπατος στον Κήπο μπορεί έτσι να μετατραπεί σε μια διαφορετική εμπειρία τέχνης, καθώς τα έργα δε λειτουργούν ως στατικά αντικείμενα απομονωμένα από τον χώρο, αλλά ως μέρος του τοπίου και της καθημερινής εμπειρίας της πόλης.

under Rauf Pasha. From its inception, the Garden has been a place of meeting and social life.

The café that has always existed at its centre, in one form or another (with the present-day "Garden Café" built in 1936 by Andreas Chatzidakis) developed into an important social and cultural hub for Chania, frequented by personalities such as Eleftherios and Sofoklis Venizelos and Nikos Kazantzakis, as well as figures in literature and the arts. The Garden itself has served as a venue for musical evenings, events, book presentations, and other cultural activities.

The historical outdoor "Garden" cinema, which has been in operation within the venue for decades, connects the Municipal Garden with the cultural life and collective memory of the city. The Garden also hosts the Municipality Children's and Adolescents' Library, which, through its initiatives promoting the love of reading, creative play and learning, serves as yet another active hub of culture and education, supporting the garden's relationship with the younger generations.

The Symposium's works, installed in the Garden, add themselves to the Garden's established cultural itinerary, introducing yet another form of artistic experience: contemporary sculpture in the public space.

At the same time, the sculptures' installation creates a special dialogue between sculpture and nature. The works coexist with trees, vegetation, natural light, paths, and the seasons. They are integrated into a living environment and take on different interpretations depending on the time of day, the intensity and direction of the light, the season, and the place from which they are viewed by the visitor. A walk through the Garden can thus be transformed into an alternative experience of art, since the works do not function as static objects, isolated from space, but as part of the landscape and the everyday experience of the city.

The most meaningful outcome of the vision is the creation of a Sculpture Park of Chania – an outdoor museum. The works created as part of the Symposium were installed in the Municipal Garden after the completion of the inaugural event, to serve as the core of a permanent collection of contemporary Greek sculpture in public space.

The collection will be gradually enriched with works by new generations of Greek sculptors, to create, in time, a living record of the evolution of Greek sculpture and an important cultural legacy for the city. In parallel, the prospect of merging the Municipal Garden with the Peace and Friendship Park creates the capacity for a wider outdoor sculptural itinerary, which will organically incorporate art into the public space and everyday life of Chania.

Το σημαντικότερο αποτέλεσμα του οράματος είναι η δημιουργία ενός Πάρκου Γλυπτικής Χανίων – ενός υπαίθριου μουσείου. Τα έργα που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του Συμποσίου εγκαταστάθηκαν στον Δημοτικό Κήπο μετά την ολοκλήρωση της πρώτης διοργάνωσης, αποτελώντας τον πυρήνα μιας μόνιμης συλλογής σύγχρονης ελληνικής γλυπτικής στον δημόσιο χώρο.

Η συλλογή θα μπορεί να εμπλουτίζεται σταδιακά με έργα νέων γενεών Ελλήνων γλυπτών, δημιουργώντας με τον χρόνο μια ζωντανή καταγραφή της εξέλιξης της ελληνικής γλυπτικής και μια σημαντική πολιτιστική παρακαταθήκη για την πόλη. Παράλληλα, η προοπτική ενοποίησης του Δημοτικού Κήπου με το Πάρκο Ειρήνης και Φιλίας των Λαών δημιουργεί τη δυνατότητα μιας ευρύτερης υπαίθριας διαδρομής γλυπτικής, που θα εντάσσει οργανικά την τέχνη στον δημόσιο χώρο και στην καθημερινή ζωή των Χανίων.

Η μόνιμη παρουσία των έργων θα επιτρέπει σε κατοίκους και επισκέπτες να έρχονται ελεύθερα και καθημερινά σε επαφή με τη σύγχρονη γλυπτική, ενώ το Πάρκο μπορεί να αποτελέσει έναν ανοιχτό χώρο εκπαίδευσης και γνωριμίας με τη γλυπτική. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα, ξεναγήσεις και εργαστήρια για σχολεία, μαθητές, φοιτητές, αλλά και το ευρύτερο κοινό, με αφετηρία τα ίδια τα έργα, τους δημιουργούς τους, τα υλικά, τις διαφορετικές μορφές και εκφράσεις της γλυπτικής, καθώς και τη σχέση της τέχνης με τον δημόσιο χώρο, τη φύση και την πόλη.

Έτσι, το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Δήμου Χανίων δεν αποτελεί έναν αυτοτελή προορισμό, αλλά την αφετηρία μιας διαδρομής που μπορεί να εξελίσσεται μέσα στον χρόνο. Το Πάρκο φιλοδοξεί να γίνει ένας μόνιμος τόπος όπου η σύγχρονη ελληνική γλυπτική θα συναντά την πόλη, τη φύση και την κοινωνία, ενώ το ΜΑΠ, μέσα από τη δραστηριότητά του, θα συμβάλει στη συνέχεια και τη διεύρυνσή του, δημιουργώντας μια πολιτιστική παρακαταθήκη ανοιχτή στις επόμενες γενιές.

Αντωνία Παπατζανάκη, Γλύπτρια, Ιδρύτρια του ΜΑΠ

The permanent presence of the works will allow residents and visitors to come into contact with contemporary sculpture freely and daily, while the Park may serve as an open space of education and acquaintance with sculpture. That context supports the organization of educational programs, guided tours and workshops for schools, pupils, students, and the wider public, driven by the works themselves, their creators, the materials, the different forms and expressions of sculpture, as well as by the relationship of art with the public space, nature, and the city.

Thus, the 1st Chania Sculpture Symposium is not a standalone destination but indeed the starting point of a journey that will evolve over time. The Park aspires to become a permanent space where contemporary Greek sculpture will meet the city, nature, and society, while MAP, through its activities, will contribute to its continuation and expansion, to create a cultural legacy open to the next generations.

Antonia Papatzanaki, Sculptor, Founder of MAP

Γλυπτική, η πιο πολιτική κι η πιο ελληνική τέχνη

Ο Μωρίς Μπλανσό έγραφε κάπου ότι «βλέπω σημαίνει πρωτίστως – αντίθετα από το κοιτάζω – αγγίζω με το βλέμμα». Θα συνεχίζαμε τη σκέψη του λέγοντας ότι βλέπω σημαίνει επίσης χαϊδεύω με το βλέμμα. Άπτομαι. Ενωτίζομαι αγγίζοντας. Επειδή η γλυπτική, εκτός από την όραση, απευθύνεται και στην αφή. Κυρίως σ' αυτήν, αφού η ίδια αφηγείται διά της αφής, της πιο ερωτικής αίσθησης. Ο γλύπτης δεν μάχεται την ύλη. Αντίθετα, την αγγίζει, παρ' όλο τον μόχθο, αγαπητικά, για να ξυπνήσει – αφή, αφύπνιση – την ομορφιά που κοιμάται μέσα της. Τίποτε μεταφυσικό σ' αυτό. Το πνευματικό προκύπτει από μιαν απόλυτα φυσική – υλική διαδικασία.

Επίσης, ο μεγάλος Αυστριακός θεωρητικός της τέχνης Αλόις Ριγκλ υποστήριζε ότι η καθετότητα των αγαλμάτων είναι η απτή έκφραση της κυριαρχίας του ανθρώπου, του homo erectus, πάνω στον πλανήτη. Όντως. Ένα γλυπτό, για να παραφράσουμε έναν άλλο γερμανόφωνο στοχαστή, τον Μάρτιν Χάιντεγκερ, έχει τις ρίζες του στη γη, προέρχεται από τα σπλάχνα της, εδράζεται σ' αυτή αλλά αναθρώσκει ως πνευματική οντότητα προς τον ουρανό. Κινείται συμβολικά προς τα επάνω. Και ενώ ιστορικά η γλυπτική εμφανίζεται ως η ανθρωπομορφική απόδοση του ανώτερου όντος, δηλαδή της Φύσης-Μητέρας – παράβαλε τη μινωική Θεά των Όφεων – ή του Θεού-Βασιλέα – οι κολοσσιαίοι Φαραώ είναι ενδεικτικό παράδειγμα – εντούτοις και η λεγόμενη «αφηρημένη» τέχνη, όταν αφορά στη γλυπτική, πάλι μέσα από την καθετότητα αναπτύσσει κυρίως τις μορφές της.

Δεν είναι υπερβολή, τέλος, να υπογραμμίσουμε ότι στη μινωική Κρήτη και ήδη από την τρίτη χιλιετία π.Χ. εντοπίζονται οι απαρχές αλλά και μερικά από τα πιο χαρίεντα δείγματα της ευρωπαϊκής ζωγραφικής και γλυπτικής. Ο Πρίγκιπας των Κρίνων της Κνωσού ή η επιφάνεια της ουράνιας θεότητας στο Μουσείο του Ηρακλείου είναι εύγλωττα παραδείγματα. Αιώνες αργότερα, ο αρχαϊκός και ο κλασικός ναός – και εδώ η σκέψη του Χάιντεγκερ είναι αποκαλυπτική – ως άρρηκτος συνδυασμός γλυπτικής και αρχιτεκτονικής εκβλαστάνει χθόνιος και μαζί υπερβατικός, απαράμιλλο επίτευγμα της πέτρας που γίνεται «πνέμα» (εδώ μοιραία θυμάμαι τον Νίκο Καζαντζάκη). Και βέβαια, όλες οι αρχαίες πηγές που αναφέρονται στη δημιουργία του Παρθενώνα αναγνωρίζουν ότι ο γλύπτης Φειδίας προηγείται, ως κεντρικός σχεδιαστής του έργου, των αρχιτεκτόνων Ικτίνου και Καλλικράτη.

Γιατί όμως η γλυπτική είναι η κατ' εξοχήν πολιτική τέχνη; Επειδή αναφέρεται στον δημόσιο χώρο και δημιουργείται προς έκφραση και τέρψη των πολλών, τις ιδέες και τα πιστεύω των οποίων εκφράζει – καλύτερα, διατυπώνει με πλαστικό τρόπο – ενώ παράλληλα υπηρετεί τη συλλογική μνήμη της πόλης, η οποία πόλη είναι και το βασικό θέμα της τέχνης αυτής. Θυμηθείτε τη Ζωφόρο του Παρθενώνα και ποιοι και πώς εικονίζονται σ' αυτή. Πρόκειται για τους εορταστές πολίτες των Παναθηναίων, δηλαδή της πάνδημης, δημοκρατικής εορτής, η οποία πραγματοποιείται πάντως υπό τα όμματα των αθανάτων (κάτω από το ανατολικό αέτωμα). Όπως συμβαίνει και με τα μεγάλα γεγονότα της Ιλιάδας ή της Οδύσσειας, όπου οι θνητοί βρίσκονται σε διαρκή αντιπαράθεση ή επικοινωνία με τους θεούς.

Θα ισχυριζόμουν στο σημείο αυτό ότι τα ομηρικά έπη, το διαχρονικό σχολείο των Ελλήνων, έχουν ως ποιητικός λόγος τη δομή και τη φόρμα γλυπτού. Αφού και στις δύο αυτές τέχνες, την επική ποίηση και τη γλυπτική, κυριαρχεί το σώμα, εκείνη η ατρόμητη μηχανή ύπαρξης, όπως αποκάλεσα τα γλυπτά του Φιλολάου στον κατάλογο της αναδρομικής του έκθεσης στο Μουσείο Κατσίγρα το 2024.

Είναι, επίσης, σωβινισμός άραγε να ισχυριστούμε ότι η γλυπτική παραμένει ακόμη και σήμερα, παρά τη διεθνή κρίση της, λόγω ακριβώς του πολιτικού λόγου που αρθρώνει, η πλέον ελληνική τέχνη; Και ότι ακόμη και σήμερα, παρά τις περιορισμένες δυνατότητες και την ανύπαρκτη πολιτική του αντιαισθητικού ελλαδικού κράτους, διαθέτουμε γλύπτες με διεθνή αναγνώριση; Αφού ένας βράχος, η κορυφή του οποιουδήποτε λόφου ή βουνού, το κάθε ακρωτήριο, το κάθε ερημονήσι της Ελλάδας που αναθρώσκει μέσα από τους εωθινούς υδρατμούς, οι πέτρινοι όγκοι σε στεριά ή θάλασσα που φωτίζονται από το πλάγιο φως της δύσης ή το κάθετο, βασανιστικό του μεσημεριού, ανάλογα με την εποχή, συνιστούν από μόνοι τους αισθητική εμπειρία. Μοναδικό μάθημα γλυπτικής. Η μορφολογία του συγκεκριμένου τόπου υπαγορεύει και την αρμόδια – όπως θα έλεγε ο Παύλος Μάτεσις – έκφρασή του.

Ήταν το μοιραίο θέρος του 1973 που είχα, ως νεαρός φοιτητής της αρχαιολογίας, δύο μοναδικές εμπειρίες που καθόρισαν τις απόψεις και τη σχέση μου με τη γλυπτική. Στο λεγόμενο Θρησκευτικό Κέντρο των Μυκηνών, όπου πραγματοποιήσαμε ανασκαφές υπό τους αείμνηστους ακαδημαϊκούς Γεώργιο Μυλωνά και Σπύρο Ιακωβίδη, ήρθα σε επαφή με τις «κούκλες» του Λόρδου Taylour, ανθρωπόμορφα, πήλινα γλυπτά αποτροπαϊκού χαρακτήρα. Είναι έγχρωμα και εξπρεσιονιστικού ύφους, θα λέγαμε σήμερα. Δύο μήνες αργότερα, μετά από επίσκεψη στον Γιούχτα με τον επίσης αείμνηστο καθηγητή Γιάννη Σακελλαράκη, «ανακάλυψα» στην κοιλάδα της Μεσαράς ένα ξόανο σ' ένα χωράφι, φτιαγμένο προφανώς από τον αγρότη-ιδιοκτήτη, που ήταν, εκτός από χρηστικό αντικείμενο και αποτροπαϊκό εργαλείο δουλειάς, και έργο

Sculpture, the most political and the most Greek of the arts

Maurice Blanchot wrote that "seeing means primarily — contrary to looking — to touch with the gaze". We could expand on his thought by saying that seeing also means to caress with the eyes. To relate. To listen closely by touching. Because sculpture, aside from vision, is also addressed to touch. Mainly touch, since it is through touch, the most sensual sensation, that it narrates. A sculptor does not battle with the material. Quite the opposite: they touch it lovingly, despite the toil, to awaken – touch, arousing – the beauty that sleeps within it. There is nothing metaphysical in this. The spiritual emerges from a totally natural/physical process.

In addition, the great Austrian art theorist Alois Riegl argued that the vertical nature of statues is the tangible expression of man's supremacy, *homo erectus*, on the planet. Indeed. A sculpture, to paraphrase another German-speaking thinker, Martin Heidegger, has its roots in the earth, originates in its bowels, is grounded in it but ascends as a spiritual entity towards the sky. It moves symbolically upwards. And while historically sculpture appears as the anthropomorphic interpretation of the higher being, namely Nature/Mother – consider the Minoan Snake Goddess or the God/King or the colossal Pharaohs as indicative examples – nevertheless, even so-called "abstract" art, when it comes to sculpture, once again develops its figures mainly through verticality.

It is no exaggeration, finally, to underline that the origins as well as some of the most graceful examples of European painting and sculpture can be traced back to Minoan Crete in the third Millennium BCE. The Prince of the Lilies of Knossos or the surface of the celestial deity in the Museum of Irakleio are eloquent examples. Centuries later, the archaic and classical temple – and here Heidegger's thought is revealing – as the inextricable combination of sculpture and architecture, sprouts chthonic and at the same time transcendental meaning, and is an unrivalled achievement of the stones that becomes "spirit" (here, I cannot help but think of Nikos Kazantzakis). And certainly, all ancient sources that refer to the creation of the Parthenon recognize that the sculptor Phidias precedes, as the work's main designer, the architects Ictinus and Callicrates.

But why is sculpture the quintessential political art? Because it refers to the public space and is created for the expression and pleasure of the masses, whose ideas and beliefs it expresses – or, better yet, articulates in a plastic way – while, at the same time, serving the collective memory of the town, which is also the main subject of this art. Consider the Parthenon Frieze, whom it depicts, and how. It is the citizens celebrating the Panathinaia, namely the public democratic festival, which is held under the gaze of the immortals (beneath the eastern pediment). As is the case with the major events of the *Iliad* or the *Odyssey*, where the mortals are in constant conflict or communication with the gods.

I could claim, at this point, that the Homeric Epics, the timeless school of the Greeks, bear as poetic discourse the structure and form of a sculpture. Both these arts, epic poetry and sculpture, are dominated by the body, that fearless machine of existence, as I described the sculptures of Philolaos in the catalogue of his retrospective exhibition at the Katsigras Museum in 2024.

Is it, furthermore, chauvinistic to claim that sculpture remains even to this day, despite its international crisis due precisely to the political discourse it articulates, the most Greek of all arts? And that, even to this day, despite the limited capacities and non-existent policy of the anaesthetic Greek state, we have sculptors of international acclaim? Since a rock, the peak of any hill or mountain, every promontory, each barren island in Greece that emerges from the morning mist, the stone masses on land or sea lit up by the lateral light of the sunset or the vertical, torturous one of the afternoon, depending on the season, are, in themselves, an aesthetic experience. A singular lesson in sculpture. The morphology of this place also dictates – as Pavlos Matesis would say – its pertinent expression.

It was the fateful summer of 1973 when I had, as a young archaeology student, two unique opportunities that defined my views and my relationship with sculpture. At the so-called Cult Centre of Mycenae, where we carried out excavations under the late academics George Mylonas and Spyros Iakovidis, I came into contact with Lord Taylour's figurines, anthropomorphic, clay sculptures of apotropaic nature. These are coloured and of expressionist style, as we would describe them today. Two months later, after a trip to Juktas with the also late professor Yannis Sakellarakis, I "discovered" in a field in the valley of Mesara, a xoanon, obviously made by the farmer/owner, which was, in addition to a utilitarian object and an apotropaic work tool, also a work of art. Anthropomorphic and monstrous at the same time, expressionistic and irrevocably "classical", it engendered awe by its formal attributes. Folk expression and modernism at once. And, indeed, placed within nature and at the same time against it, far from labelled venues and museums. To me, the xoanon served as a great lesson pertaining to what sculpture is and what

τέχνης. Ανθρωπόμορφο και τερατικό μαζί, εξπρεσιονιστικό και αμετάκλητα «κλασικό», προξενούσε δέος με τα μορφοπλαστικά του ευρήματα. Λαϊκή έκφραση και μοντερνισμός ταυτόχρονα. Και μάλιστα τοποθετημένο μέσα στη φύση και συγχρόνως απέναντί της, μακριά από σεσημασμένους χώρους και μουσεία. Για μένα το ξόανο στάθηκε ένα μεγάλο μάθημα σχετικά με το τι είναι γλυπτική και ποιος (πρέπει να) είναι ο δημόσιος χαρακτήρας της. Εξάλλου, ξόανα διϊπετή ήταν και τα πρώτα έργα γλυπτικής στους γεωμετρικούς χρόνους. Καθοδηγητικό αλλά και αποτροπαϊκό μαζί! Να εκπαιδεύει αισθητικά το κοινό χωρίς δασκαλίστικη φλυαρία και να συγκινεί ανεπαισθήτως όσους μπορούν ακόμα να συγκινηθούν.

Αυτό δηλαδή που επιχειρεί να επιτύχει το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής Χανίων 2026 μέσα από τα προσφερόμενα γλυπτά επτά μεγάλων Ελλήνων καλλιτεχνών του σήμερα, που έχουν διακριθεί σε όλο τον κόσμο και που συνδυάζουν την πολιτιστική μας κληρονομιά με τη διεθνή πλαστική γλώσσα. Ιδιαίτερη σημασία έχει η συμβολή όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην απόδοση στην πόλη των Χανίων των αισθητικών ευσήμων που της ανήκουν, και πρωτίστως η συμβολή της εμπνεύστριας του εγχειρήματος, της διακεκριμένης γλύπτριας Αντωνίας Παπατζανάκη, στη δημιουργία ενός πρότυπου υπαίθριου μουσείου γλυπτικής, που θα εμπλουτίζεται συνεχώς, στον γενέθλιο τόπο της. Έτσι ώστε να επιστρέφει και να επιστρέφει – εδώ θυμάμαι τον Καβάφη – η γλυπτική, ει δυνατόν κάθε χρόνο, στην πατρίδα της. Συγχαρητήρια λοιπόν στο ΜΑΠ – Μουσείο Αντωνίας Παπατζανάκη – το οποίο, σε συνεργασία με τον Δήμο Χανίων και την Περιφέρεια Κρήτης, επέτυχε τη διοργάνωση αυτού του πρώτου Συμποσίου Γλυπτικής Χανίων.

Έτσι λοιπόν, από τις 15 Σεπτεμβρίου έως τις 14 Οκτωβρίου του 2026, τα Χανιά φιλοξενούν έξι εμβληματικούς γλύπτες και μια γλύπτριά μας, που πρωτοεμφανίζονται καλλιτεχνικά τη δεκαετία του ’60 – ανήκουν τυπικά σ’ αυτή τη γενιά – και συνεχίζουν τη δημιουργική τους πορεία ως σήμερα, στην Ελλάδα αλλά και στη λοιπή Ευρώπη ή τις ΗΠΑ (η Ασπασία Παπαδοπεράκη έφυγε αδόκητα πολύ πρόσφατα). Πρόκειται για δημιουργούς που, εκτός του σημαντικού καλλιτεχνικού τους έργου, άφησαν έντονο το αποτύπωμά τους στις νεότερες γενιές γλυπτών ως εμπνευσμένοι δάσκαλοι, διαμορφώνοντας έτσι την εξέλιξη της σύγχρονης ελληνικής γλυπτικής μέσα από τη θητεία τους σε Ανώτατες Σχολές Καλών Τεχνών και Πανεπιστήμια, αλλά επίσης τιμούν – όπως ο Γιάννης Παρμακέλλης – και την Ακαδημία Αθηνών. Οι επτά τιμώμενοι δημιουργοί είναι οι εξής:

Κρις Γιανάκος (Cris Gianakos)
Καθηγητής στο School of Visual Arts της Νέας Υόρκης
Ασπασία Παπαδοπεράκη
Γλύπτρια, θεωρητικός της τέχνης

its public character ought to be. Besides, “sky-fallen” xoana were also the first works of sculpture in the geometric period. Guiding and apotropaic at once! Aesthetically educating the public without didactic verbosity and subtly moving to those who are still able to be moved.

The same thing, therefore, that the First Chania Sculpture Symposium is striving for, through the featured sculptures of seven great Greek artists of today, distinguished the world over and combining our cultural heritage with international plastic language. Of particular importance is the contribution of all involved organisations to granting the town of Chania the aesthetic accolades that it deserves, and primarily the contribution of the project’s inspirer, the eminent sculptress Antonia Papatzanaki, in creating at her birthplace a prototype outdoor sculpture museum, which will be constantly enriched. So that sculpture will return again and again – Cavafy comes to mind here – every year, if possible, to its home. Congratulations to MAP – the Antonia Papatzanaki Museum – which, in collaboration with the Municipality of Chania and the Region of Crete, has achieved the organisation of this inaugural Chania Sculpture Symposium.

Thus, from 15th of September to 14th of October 2026, Chania will be hosting six iconic sculptors and one sculptress, who first appeared in the art world during the 1960s – and typically belong to that generation – and continue on their creative of course to the present day, in Greece and the rest of Europe or the USA (Aspasia Papadoperaki died unexpectedly very recently). These are creators who, aside from their important artistic work, had a deep impact on the younger generations of sculptors as inspired teachers, shaping the development of contemporary Greek sculpture through their tenure at Schools of Fine Arts and Universities, while also honoring – as Yannis Parmakelis – the Academy of Athens. The seven honored creators are the following:

Cris Gianakos
Professor, School of Visual Arts in New York
Aspasia Papadoperaki
sculptress, art theorist
Theodoros Papagiannis
Professor Emeritus at the Athens School of Fine Arts
Yiannis Parmakelis
Academic, Professor Emeritus at the
Democritus University of Thrace
Kyriakos Rokos
Professor Emeritus at the University of West Attica
Manolis Tzompanakis
Former lecturer at the Rome Academy of Fine Arts

Θεόδωρος Παπαγιάννης, ομότιμος καθηγητής στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας
Γιάννης Παρμακέλλης
Ακαδημαϊκός, ομότιμος καθηγητής στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο της Θράκης
Κυριάκος Ρόκος
Ομότιμος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Μανόλης Τζομπανάκης
Τέως επιμελητής στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Ρώμης
Γιώργος Χουλιαράς
Ομότιμος καθηγητής στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας

Αυτό που, κατά τη γνώμη μου, είναι το μεγάλο κέρδος των Συμποσίων γλυπτικής – ενός θεσμού που ξεκίνησε από την Ιταλία στα μέσα του ’50 αλλά γνώρισε μεγάλη επιτυχία και στη μεταπολιτευτική Ελλάδα – είναι το γεγονός ότι, κατά τη διάρκειά τους, οι καλλιτέχνες κατασκευάζουν τα έργα τους in situ και σε δημόσια θέα, προσφέροντας στους κατοίκους αλλά και στους επισκέπτες της πόλης τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν en plein air τη μαγική διαδικασία της γέννησης ενός έργου τέχνης. Αυτή η εμπειρία είναι μοναδική, ιδιαίτερα για τα παιδιά.

Και εδώ το ερώτημα τίθεται αμείλικτο: Γιατί κάνουμε τέχνη; Μα για ν’ αντέξουμε μια καθημερινότητα που συχνά ισοπεδώνει την ούτως ή άλλως περιορισμένη ζωή μας και δεν αφήνει διεξόδους. Γιατί να ζήσουμε αλλιώς, εκτός της πεπατημένης πορείας και της προαποφασισμένης νόρμας. Τα φτερά που δεν έχουμε καλύπτει η τέχνη. Κάθε μορφής. Αλλά και κάθε μορφή τέχνης συγκροτεί μιαν ιδιαίτερη γλώσσα επικοινωνίας. Από την εικόνα ως τον λόγο και από τον μουσικό ήχο ως τη χορευτική κίνηση. Και κυρίως η γλυπτική, που είναι η τέχνη που εγκιβωτίζει στις μορφές τόσο τη διανόηση όσο και την τεχνική. Σε τέτοιο βαθμό ώστε η μία να μηδενίζεται όταν δεν υφίσταται η άλλη.

Από την άλλη, όλα – μπορεί να – είναι τέχνη, αρκεί να οδηγούν και τον πομπό και τον δέκτη τους σ’ εκείνη την ψυχοδιανοητική κατάσταση που ονομάζουμε αισθητική μέθεξη και ηδονή.

Τι είναι όμως και πώς ορίζεται το έργο της τέχνης; Ποια είναι η προέλευσή του; Νομίζω πως έργο τέχνης, έργο γλυπτικής πιο συγκεκριμένα, είναι εκείνο το ιδιότυπο δημιούργημα που γεννιέται απρόοπτα, σαν μιαν αιφνίδια θύελλα ή έναν κεραυνό εν αιθρία, τη στιγμή ακριβώς που το συνειδητό επιτρέπει στο ασυνείδητο ν’ αποκαλύψει τους θησαυρούς αλλά και τα φαντάσματά του και να εκφραστεί. Δηλαδή έργο τέχνης είναι εκείνη η πολύτιμη όσο και επισφαλής ισορροπία ανάμεσα στη λογική και το συναίσθημα, την τεχνική επεξεργασία και το παιχνίδισμα της φαντασίας, την προσήλωση σε μια ιδέα και την απόρριψη ταυτόχρονα κάθε εγκε-

Giorgos Chouliaras
Professor Emeritus at the Athens School of Fine Arts

What, in my opinion, is the great benefit of sculpture symposia – an institution that began in Italy in the mid 1950’s but was also very popular recently in Greece – is the fact that, over their duration, the artists create their works *in situ* and in public view, providing the town’s residents and visitors with the opportunity to follow the magical process of the birth of a work of art *en plein air*. It is a unique experience, especially for children.

And here, the question is posed inexorably: Why do we make art? But, of course, so we can endure an everyday reality that often razes our, in any case, limited life, leaving us with no outlets. So we can live differently, away from the beaten track and predetermined norms. It is the wings that we lack that art provides. Every form of art. And each art form comprises a distinctive language of communication. From image to discourse and from musical sound to dance movement. And mostly sculpture, which is the art that encompasses in its forms both intellect and technique to such an extent that when one is cancelled out, the other doesn't exist.

On the other hand, anything is and can be art, as long as it leads both its transmitter and receiver to that psycho-intellectual condition that we call aesthetic methexis and pleasure.

But what is a work of art and how is it defined? What are its origins? I think a work of art, a work of sculpture in particular, is that unique creation which is born unexpectedly, like a sudden tempest or a bolt from the blue, at the exact moment when consciousness allows the unconscious to reveal its treasures, as well as its ghosts, and express itself. In other words, a work of art is that balance, precious and precarious both, between logic and emotion, technical processing and the play of the imagination, dedication to an idea and at the same time rejection of any cerebral fixation. Even in artistic expressions as complex as, for example, the cinema or opera, the factors of inspiration, improvisation, or luck march alongside organisation, planning, and hard, systematic work. An artistic success is usually the product of many failures that preceded it, while the ostensible “masterpiece” is as rare as Aladdin’s lamp. All the more when we speak of a lamp, namely a device that illuminates. Such a difficult thing is light. Almost as difficult as shadow. That could well be a short definition of the artwork. Since art is always about the struggle of light to spring out of the impenetrable darkness. On the other hand, creators, battling their personal demons, are obliged, overcoming insecurities or weaknesses, to believe and to claim both

φαλικής εμμονής. Ακόμη και σε καλλιτεχνικές εκφράσεις τόσο σύνθετες, όπως είναι, ας πούμε, ο κινηματογράφος ή η όπερα, οι παράγοντες έμπνευση, αυτοσχεδιασμός ή και τύχη βαδίζουν δίπλα δίπλα με την οργάνωση, τον προγραμματισμό αλλά και τη σκληρή, μεθοδική εργασία. Συνήθως μια καλλιτεχνική επιτυχία είναι προϊόν πολλών αποτυχιών που προηγήθηκαν, ενώ το θεωρούμενο «αριστούργημα» είναι τόσο σπάνιο όσο και το λυχνάρι του Αλαντίν. Πόσο μάλλον που μιλάμε για ένα λυχνάρι, δηλαδή μια κατασκευή που φωτίζει. Τόσο δύσκολο πράγμα το φως. Σχεδόν όσο κι η σκιά. (Αυτό ακριβώς θα μπορούσε να είναι ένας σύντομος ορισμός του εικαστικού έργου.) Μια κι αυτό έχει πάντα να κάνει με την αγωνία του φωτός να ξεπεταχτεί από το αδιαπέραστο σκοτάδι. Από την άλλη, ο κάθε δημιουργός, παλεύοντας με τους προσωπικούς του δαίμονες, είναι υποχρεωμένος, υπερνικώντας ανασφάλειες ή αδυναμίες, να πιστέψει και να διεκδικήσει τόσο το αριστούργημα όσο και το μαγικό λυχνάρι. Το παιχνίδι της τρέλας και της φρονιμάδας, που θα έλεγε κι ο Γιώργος Θεοτοκάς. Όλοι οι άλλοι εκεί έξω, οι τεχνοκράτες κι οι προσγειωμένοι, ας δηλώνουν υπεροπτικά άπιστοι. Ο καλλιτέχνης – οφείλει να – είναι ταπεινά πιστός. Αυτός είναι ο Γολγοθάς, αυτή κι η Ανάστασή του.

Και τέλος το ζωτικό ερώτημα: Μπορεί να έχει η σύγχρονη γλυπτική μας σχέση, έστω και μέσα από χάσματα ή ρωγμές, με την αρχαία; Ναι, απαντώ ανενδοίαστα, στο μέτρο που όλη η ευρωπαϊκή γλυπτική, από την οικογένεια Πιζάνο της υστερογοτθικής τέχνης έως τον Ροντέν, τον Μαγιόλ, τη Χέπγουορθ ή τον Νογκούτσι – αυτός επιπλέον είναι και Ιαπωνοαμερικανός! – αναφέρονται άμεσα στα αρχαιοελληνικά τους πρότυπα. Εμείς, έστω και σαν μακρινοί συγγενείς των αρχαίων μας προγόνων, δεν το δικαιούμαστε; Παρότι, επιπλέον, θεωρητικοί του μεγέθους του Αντρέ Μαλρώ, του Μισέλ Σεφόρ, του Αντρέ Σαστέλ ή του Χέρμπερτ Ρηντ συνηγορούν υπέρ;

Δηλαδή, όταν γράφει ο Χέρμπερτ Ρηντ μια ιστορία της μοντέρνας ζωγραφικής ή γλυπτικής, βλέπεις την άποψη ενός Βρετανού διανοούμενου. Όμοια και όταν γράφει ο Μισέλ Σεφόρ ή ο Κλέμεντ Γκρίνμπεργκ, βλέπεις, παρά τον διεθνισμό τους, τη ματιά του Γάλλου και του Αμερικανού. Αντιλαμβάνεσαι τη βούληση για υπεροχή της «εθνικής» τους σχολής. Επειδή δεν υπάρχει ιστορία που να μην είναι ιδεολογικοποιημένη. Εκούσια ή ακούσια. Κι επειδή κάθε εξιστόρηση ως αφήγηση είναι κατασκευή και μυθοπλασία. Πάνω απ' όλα. Μόνο εμείς προσέχουμε να είμαστε politically correct. Με την πιο αφελή έννοια.

Έτσι, στα βιβλία του Ρηντ και του Σεφόρ, έστω και ως δεύτερα ονόματα, παίζουν οι περιπτώσεις του Γιόχαν Αβραμίδη, του Γεράσιμου Σκλάβου, του Κώστα Κουλεντιανού, του Φιλολάου, του Μάικ Λεκάκη – μόνου γλύπτη ανάμεσα στους τρομερούς

the masterpiece and the magic lamp. The interplay of madness and wisdom is at stake here, as Giorgos Theotokas would put it. Let all the others out there, the technocrats and the pragmatists, declare themselves haughtily unfaithful. The artist ought to be humbly faithful. That is their calvary and their resurrection.

And, finally, the vital question: could our contemporary sculpture be related, if only through chasms and cracks, to the ancient? Yes, I say without a doubt, to the extent that the entire European sculpture from the Pisano family of Late Gothic art to Rodin, Maillol, Hepworth or Noguchi – he, in addition, being Japanese American! – refer directly to their ancient Greek prototypes. Are we, even as distant relatives of our ancient forefathers, not entitled to being heirs of ancient art? While, furthermore, theorists as eminent as André Malraux, Michel Seuphor, André Chastel or Herbert Read are in support?

When Herbert Read writes a history of modern painting or sculpture, you can see the views of a British intellectual. Similarly, in the writings of Michel Seuphor or Clement Greenberg, you can see, despite their internationalism, the gaze of the French and the American. You perceive their desire for the superiority of their "national" school. Because there is no history that isn't ideologically charged, voluntarily or involuntarily. And because every telling narrative is a fictional construct, above all else. We are the only ones who are overtly conscious of being *politically correct*, in the most naive sense.

Thus, in books by Read and Seuphor, even as secondary characters, appear the cases of Johan Avramidis, Gerasimos Sklavos, Kostas Koulentianos, Philolaos, Mike Lekakis – the only sculptor among the terrific expressionist painters of the New York School – or Dimitris Hadzis, Chrysa and Peter Voulkos. Greek authors often disregard them. And they certainly don't dare put forward Giannoulis Chalepas – undepreciated and unclassified – or Christos Kapralos as major European presences of the 20th century. Without underrating in the least the work of George Zongolopoulos, Thanasis Apartis, Aglaia Lyberaki, Yannis Pappas and Klearchos Loukopoulos. Or the singular, gone-too-soon Giorgos Lappas. To mention a few names indicatively. Probably because they are not cited in international bibliography. I, on my part, am doing so, because I think that is my responsibility as a Greek art historian and critic. Especially when it comes to the "innocent" Chalepas, who seems to revive the Tragic Myth at the heart of the Interwar period, without any quaint window dressing. (See my book *Van Gogh – Chalepas: Genius and Madness*.) The same thing that happens, for example, in the theatre of Terzopoulos – especially with Kounellis as scenographer – as well as in Theodoros Angelopoulos' *Thiasos*,

εξπρεσιονιστές ζωγράφους της Σχολής της Νέας Υόρκης – ή του Δημήτρη Χατζή (Hadzi), της Χρύσας και του Peter Voulkos. Οι Έλληνες συγγραφείς συχνά τους αγνοούν. Και βέβαια δεν τολμούν να προτείνουν τον Γιαννούλη Χαλεπά – τον τόσο αδικημένο και ακατάταχτο – ή τον Χρήστο Καπράλο ως μεγάλα, ευρωπαϊκά μεγέθη του 20ού αιώνα. Χωρίς να υποτιμώ καθόλου το έργο των Γιώργου Ζογγολόπουλου, Θανάση Απάρτη, Αγλαΐας Λυμπεράκη, Γιάννη Παππά και Κλέαρχου Λουκόπουλου. Αλλά και τον τόσο πρόωρα χαμένο, τον ξεχωριστό Γιώργο Λάππα. Για να αναφέρω ενδεικτικά κάποια ονόματα. Επειδή μάλλον δεν αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία. Εγώ πάλι το κάνω, γιατί αυτή θεωρώ ότι είναι η ευθύνη μου ως Έλληνα ιστορικού και κριτικού τέχνης. Ειδικά για τον «αθώο» Χαλεπά, που μοιάζει μαγικά ν' αναβιώνει στην καρδιά του Μεσοπολέμου τον Τραγικό Μύθο χωρίς κανένα γραφικό φτιασίδωμα. (Δες το βιβλίο μου Βαν Γκογκ – Χαλεπάς: Ιδιοφυΐα και Τρέλα.) Όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, και στο θέατρο του Τερζόπουλου – ειδικά όταν το σκηνογραφεί ο Κουνέλλης – αλλά και στον Θίασο του Θόδωρου Αγγελόπουλου, που αποτίει φόρο τιμής στον Θεόφιλο και τον Τσαρούχη, ή στο Προς Ελευσίνα του Παύλου Μάτεσι, με τις αναφορές στο δημοτικό τραγούδι αλλά και τον Γουίλιαμ Φώκνερ... Δικά μας πράγματα και συγχρόνως παγκόσμια. (Να ένα στοίχημα που αδυνατούν να υπηρετήσουν συνήθως οι πολιτικοί μας.)

Και κάτι πολύ ενδεικτικό: Δεν είναι πρόβλημα που η ελληνική γλυπτική, παρά το γεγονός ότι διαθέτει αρκετούς διεθνείς εκπροσώπους, παραμένει σε μεγάλο βαθμό υποεκπροσωπούμενη στη διεθνή βιβλιογραφία και στους μεγάλους θεσμούς της σύγχρονης τέχνης; Αφού προβάλλονται έργα του μεταμοντέρνου συρμού, αμφίβολης αξίας κατά την άποψή μου, αλλά όχι και η ελληνική σχολή, διερωτώμαι, γιατί. Επαναλαμβάνω ότι ο «πάπας» της ποπ αρτ Κλέμεντ Γκρίνμπεργκ κι ο κομμουνιστής Αργκάν υπερασπίζονται, παρά τον διεθνιστικό μοντερνισμό τους, ο ένας την υπεροχή της αμερικανικής και ο άλλος της ιταλικής τέχνης. Γερμανοί, Ισπανοί, Γάλλοι διατηρούν τα εθνικά τους ονόματα, ενώ εμείς συχνά διστάζουμε να αναγνωρίσουμε και να προβάλλουμε τη δική μας καλλιτεχνική ιδιαιτερότητα. Αλλά για την ελληνική γλυπτική ούτε λόγος!

Και κάτι τελευταίο: Κάθε ιστορία, όσο αντικειμενική ή επιστημονική κι αν διατείνεται πως είναι, παραμένει ένα αφήγημα. Δηλαδή μία κατασκευή. Και αναφέρεται έμμεσα ή άμεσα στην κυρίαρχη ιδεολογία. Έστω και όταν την κριτικάρει. Πολλώ μάλλον η ιστορία της τέχνης, στην οποία παρεισφρέουν ποικίλα, προσωπικά γούστα, αισθητικές επιρροές ή η γενικότερη κοινωνικοπολιτική δυναμική, αλλά και η κριτική πρόθεση του συγγραφέα. Πράγμα που θα πει ότι υπερασπίζεσαι την ιδιαιτερότητα της τέχνης σου ως ταυτότητα και ιθαγένεια κι αυτό συνιστά μείζονα επιστημο-

which pays tribute to Theophilos and Tsarouchis, or in *Towards Eleusis* by Pavlos Matesis, with references to folk song as well as to William Faulkner... Things of our own and global, at the same time. (A stake that our politicians commonly fail to observe.)

And something highly indicative: Is it not a problem that Greek sculpture, despite having several international representatives, remains largely underrepresented in international bibliography and the major institutions of contemporary arts? It makes me wonder, since works of the postmodern style, of doubtful value in my opinion, are promoted, but the Greek school is not. I repeat that the "pope" of pop art, Clement Greenberg and the communist Argan defend, despite their internationalist modernism, the former the supremacy of American art and the latter of Italian. Germans, Spanish, French preserve their national names while we often hesitate to recognize and to promote our own artistic uniqueness. And on Greek sculpture, we pronounce not a single word!

And one more thing: All history, as objective or scientific as it might claim to be, is still a narrative. Namely a construct. And it refers directly or indirectly to the dominant ideology. Even when it is critical of it. All the more the history of art, infiltrated as it is by various personal tastes, aesthetic influences or the general socio-political dynamic, as well as the critical intentions of the author. Which means that you need to defend the uniqueness of your art as identity and citizenship and that constitutes a major academic contribution. Otherwise, the other dominant cultures, with their political agenda and assimilative power, will swallow you up.

With the 1st Chania Sculpture Symposium, we have brought that ancient art back into topicality, inaugurating from here an open dialogue with the public on the importance of sculpture as a political and aesthetic intervention today. And indeed, I can say that we are inexcusably late. And even more maximalistically, that we are entitled to claim that sculpture is the most Greek of all arts as well as the most neglected. And that this doesn't mean falling into the fallacy of chauvinistic obsession. In other words, one may validly refer to the timeless continuity of sculpture in our country without being regarded as reproducing that premise of the 30s generation, the patriotism which was religiously worshipped.

I thus underline the relationship the teachers of the 30s generation – Michael Tombros, Thanasis Apartis and Yannis Pappas – have with their students, the eminent representatives of the 60s generations, such as Parmakelis, Papagiannis, Rokos and Chouliaras. Papadoperaki was Dimitris Kalamaras' favorite student at the Athens School of Fine Arts, while Giannakos and Tzompanakis studied abroad, combining the sense of Greek measure

νική προσφορά. Αλλιώς, οι άλλες κυρίαρχες κουλτούρες, με το πολιτικό τους πρόταγμα αλλά και την αφομοιωτική τους δύναμη, θα σε καταπιούν.

Με το 1ο Συμπόσιο Γλυπτικής στα Χανιά φέραμε πάλι την αρχαία αυτή τέχνη στην επικαιρότητα, εγκαινιάζοντας από εδώ έναν ανοιχτό, δημόσιο διάλογο με το ευρύ κοινό για τη σημασία της γλυπτικής ως πολιτικής και αισθητικής παρέμβασης σήμερα. Και μάλιστα μπορώ να πω ότι έχουμε αργήσει ασυγχώρητα. Κι ακόμη πιο μαξιμαλιστικά, ότι δικαιούμαστε να ισχυριζόμαστε πως η γλυπτική είναι η πιο ελληνική τέχνη. Όσο και η πιο παραμελημένη. Κι ότι δεν πέφτουμε έτσι στο σφάλμα της σωβινιστικής ιδεοληψίας. Με άλλα λόγια, μπορεί ν' αναφερθεί κανείς έγκυρα στη διαχρονική συνέχεια της γλυπτικής στον τόπο μας χωρίς να θεωρηθεί ότι αναπαράγει εκείνο το τοτέμ που λάτρεψε σαν θρησκεία η γενιά του '30, η λεγόμενη και ελληνολατρική.

Έτσι υπογραμμίζω τη σχέση που έχουν οι δάσκαλοι της γενιάς του '30 – ο Μιχαήλ Τόμπρος, ο Θανάσης Απάρτης κι ο Γιάννης Παππάς – με τους μαθητές τους, τους διακεκριμένους εκπροσώπους της γενιάς του '60, όπως ο Παρμακέλλης, ο Παπαγιάννης, ο Ρόκος και ο Χουλιαράς. Η Παπαδοπεράκη υπήρξε η αγαπημένη μαθήτρια στην ΑΣΚΤ του Δημήτρη Καλαμάρα, ενώ οι Γιαννάκος και Τζομπανάκης σπούδασαν στο εξωτερικό, συνδυάζοντας την αίσθηση του ελληνικού μέτρου με τα αιτήματα της πρωτοπορίας. Κάναμε, με άλλα λόγια, ξανά επίκαιρη την πιο υποβαθμισμένη – ελπίζω σ' αυτό τουλάχιστον να συμφωνήσουμε – αλλά και διωκόμενη τέχνη, τη γλυπτική. Επιχειρήσαμε κάτι που όφειλε να κάνει η πολιτεία πιο μεθοδικά και σε μεγαλύτερη έκταση. Αφού, grosso modo, αυτός ο θεσμός των Συμποσίων Γλυπτικής – που έχει ζωή τριάντα χρόνων – είναι υπόθεση λίγων ψυχωμένων καλλιτεχνών. Όπως, εν προκειμένω, της Αντωνίας Παπατζανάκη. Ενώ, σε πολλές άλλες περιπτώσεις, του δασκάλου της, Θεόδωρου Παπαγιάννη.

Αντί επιλόγου, υπογραμμίζω ότι σ' αυτή την αγρίως ανταγωνιστική και άκρως ατομικιστική εποχή μας συμβαίνει συχνά οι καλλιτέχνες να διαθέτουν μεν ευφυΐα, όχι όμως και την ανάλογη ηθική, με αποτέλεσμα η αισθητική τους να εμφανίζεται αλλοτριωμένη. Στα συμπόσια γλυπτικής, αντίθετα, όπως εν προκειμένω, αναπτύσσονται αφενός η συλλογικότητα αλλά και ένα πνεύμα άμιλλας αφετέρου. Αφού πρόκειται για μια συντροφιά που δουλεύει μαζί για μεγάλο χρονικό διάστημα και στο τέλος διεκδικεί ομαδικά τη δικαίωση των επιτευγμάτων του καθενός. Απέναντι στην κοινότητα. Δηλαδή σε όλους εμάς. Εξ ου και η διαφορετικότητα του αποτελέσματος, την οποία θα απολαύσουν οι Χανιώτες και οι φιλοξενούμενοί τους. Το πολιτικό εποικοδόμημα, με άλλα λόγια, στο οποίο αναφέρομαι από τον τίτλο ακόμη αυτού του μικρού κειμένου.

with the mandates of the avant-garde. We have brought back to relevance, in other words, the most degraded – on this, at least, I hope we can agree – and persecuted art, sculpture. We undertook something that ought to be done by the state, more methodically and to a greater extent. Since, *grosso modo*, the institution of Sculpture Symposia – now counting thirty years – is a matter of a few spirited artists. Such as, in this case, Antonia Papatzanaki. And, in many other cases, her teacher, Thodoros Papagiannis.

In lieu of an epilogue, I would like to stress that in our brutally competitive and highly individualistic age, artists are often possessed of brilliance, but not of the corresponding ethics, which results in an alienated aesthetic. Sculpture symposia, in contrast, as in the present case, cultivate collectivity on the one hand, and on the other a spirit of fair play. It is a group working together for a long time and in the end it claims the vindication of individual achievements as a group, before the community, before all of us. Hence the positive difference of the result, which will be enjoyed by the locals and their visitors or the resulting political superstructure, in other words, which I refer to right from the title of this short text.

ΥΓ.
Την ιστορία της τέχνης την γράφουν, όπως εξάλλου και την ιστορία της ζωής, τόσο οι πρωταγωνιστές όσο και οι δευτεραγωνιστές, αλλά και μαζί τους οι απλοί κομπάρσοι, όλοι οι άλλοι, αφού ο καθένας μας έχει επιλέξει έναν ρόλο για να τον υπηρετήσει. Το ζήτημα, βέβαια, είναι ποιος ορίζει τους πρωταγωνιστές και ποιος όλους τους υπόλοιπους. Αυτό δεν είναι ένα εύκολο ερώτημα, ιδιαίτερα όταν το θέτει κάποιος που έχει ζήσει τα πρόσωπα και τα γεγονότα από κοντά, που έχει υπάρξει ένα κομμάτι τους και που μοιραία έχει την προσωπική του άποψη αλλά και τα πάθη ή τις καθοριστικές αγάπες... Αγάπες που συχνά είναι πιο επικίνδυνες και από τα πιο επικίνδυνα μίση. Μίση κι αγάπες, οι οποίες τελικά διαμορφώνουν την κρίση του. Και αλίμονο αν δεν υποδαύλιζε και μίση και αγάπες και πάθη και εντάσεις η τέχνη. Τότε δεν θα διέφερε από την πιο ρουτινιάρικη, πληκτική δημοσιοϋπαλληλία. Και θα καταντούσε αυτό που ποτέ δεν πρέπει να είναι η τέχνη: βαρετή. Η μικρή λοιπόν αυτή εισαγωγή επ' ουδενί εξαντλεί το μέγα θέμα με το οποίο καταπιάνεται, αλλά ελπίζει να αποτελέσει το έναυσμα για κάτι.

Μάνος Στεφανίδης
Ομότιμος Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

P.S.
The history of art, like the history of our life, is written both by the leading and the secondary characters, and alongside them the mere background actors, as each of us has chosen a role to serve. The question, of course, is who defines the protagonists and who all the rest. That is not an easy question, especially when posed by someone who has experienced the people and events in person, who has been a part of them and who inevitably has a personal opinion, as well as passions or formative loves... Loves that are often more dangerous than the most dangerous of hatreds. Hatreds and loves, which ultimately shape their judgement. And woe betide us all if art didn't fuel hatreds and loves and passions and tensions. It would be no different, then, from the most routine, most tedious public-servantry. And it would end up being what art must never be: boring. This short introduction, therefore, in no way exhausts the major issue that it engages with, but hopes to serve as the spark for something.

Manos Stefanidis
Professor Emeritus in Art History
University of Athens

ΣΥΝΤΟΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

SHORT BIOS OF THE CATALOGUE TEXTS AUTHORS

ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗ

Η Αντωνία Παπατζανάκη γεννήθηκε στα Χανιά της Κρήτης και είναι διακεκριμένη Ελληνοαμερικανίδα εικαστικός που ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη. Είναι γνωστή για τα φωτεινά γλυπτά της, μέσα από τα οποία διερευνά τις υλικές ιδιότητες, τις μορφολογικές ποιότητες και τις εννοιολογικές διαστάσεις του φωτός, προσεγγίζοντας παράλληλα τη δομή και τη φύση της πραγματικότητας. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, στο Hochschule für Angewandte Kunst της Βιέννης και στο Pratt Institute της Νέας Υόρκης, όπου απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στις Καλές Τέχνες (Master of Fine Arts – MFA).

Το 2025 ίδρυσε το Μουσείο Αντωνίας Παπατζανάκη (MAP), μια πρωτοβουλία με στόχο την ανάδειξη της σύγχρονης γλυπτικής και τη σύνδεση της τέχνης με την επιστήμη και την τεχνολογία.

Έχει λάβει σημαντικά βραβεία και έχει διακριθεί σε πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμούς για τη δημιουργία έργων τέχνης σε δημοσίους χώρους. Υπαίθρια έργα της είναι μόνιμα εγκατεστημένα σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, μεταξύ των οποίων το φωτεινό γλυπτό της *Φάρος* στον σταθμό του Μετρό Κάτω Πατήσια στην Αθήνα.

Έχει παρουσιάσει το έργο της σε περισσότερες από 100 ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ευρώπη, την Ασία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η καλλιτεχνική της πορεία έχει καταγραφεί σε περισσότερα από 300 άρθρα και κριτικές αναλύσεις, δημοσιευμένα σε καταλόγους ατομικών και ομαδικών εκθέσεων, καθώς και σε βιβλία, περιοδικά τέχνης και εφημερίδες.

Έργα της βρίσκονται σε πολυάριθμες ιδιωτικές συλλογές, καθώς και στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, στο Μουσείο Τέχνης της Οικογένειας Κοπελούζου, στο Μουσείο Βορρέ, στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης, στο Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος, στο Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου και στη Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων.

ANTONIA PAPATZANAKI

Antonia Papatzanaki was born in Chania, Crete, and is a distinguished Greek-American artist who lives and works in New York City. She is recognized for her light sculptures, through which she explores the material properties, morphological qualities, and conceptual dimensions of light, while investigating the structure and nature of reality. She studied at the Athens School of Fine Arts, the Hochschule für Angewandte Kunst in Vienna, and Pratt Institute in New York, where she earned her Master of Fine Arts (MFA).

In 2025, she founded the Museum of Antonia Papatzanaki (MAP), an initiative dedicated to promoting contemporary sculpture and fostering connections between art, science, and technology.

Papatzanaki has received prestigious awards and has won Panhellenic and international competitions for the creation of public art. Her outdoor public sculptures are permanently installed in various cities throughout Greece, including her light sculpture *Lighthouse* at the Kato Patissia Metro Station in Athens.

She has exhibited widely in more than 100 solo and group exhibitions across Europe, Asia, and the United States. Her artistic contribution has been extensively documented in more than 300 articles and critical analyses published in solo and group exhibition catalogues, as well as in books, art magazines, and newspapers.

Her work is held in numerous private collections, as well as in the National Museum of Contemporary Art, the Copelouzos Family Art Museum, the Vorres Museum, the Museum of Contemporary Art of Crete, the American College of Greece, the Heraklion Museum of Visual Arts, and the Municipal Art Gallery of Chania.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β. ΠΡΩΪΜΟΣ

Ο Κωνσταντίνος Β. Πρώιμος σπούδασε κοινωνιολογία στο *Πάντειο Πανεπιστήμιο* και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές με υποτροφία του *Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών* (ΙΚΥ) στη φιλοσοφία και στην ιστορία της τέχνης στη Νέα Υόρκη (New School for Social Research και Columbia University) και στο Παρίσι (E.H.E.S.S. και Paris I Panthéon-Sorbonne). Υπήρξε Helena Rubinstein Fellow στο Whitney Museum of American Art/ISP (1993-1994) όπου συνέταξε μελέτη για τον Γιάννη Κουνέλλη υπό την εποπτεία του Hal Foster και εργάστηκε ως βοηθός της Nancy Spector στο Solomon R. Guggenheim Museum (1992-1993) για την αναδρομική έκθεση της Rebecca Horn. Έλαβε το διδακτορικό του στη φιλοσοφία της τέχνης το 2001 από το *New School for Social Research* με επόπτες την Agnes Heller και τον Jacques Derrida και εκπόνησε μεταδιδακτορική έρευνα στο *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο* Θεσσαλονίκης με υποτροφία του ΙΚΥ με τον Βασίλη Κάλφα. Έχει διδάξει στο *Reid Hall* στο Παρίσι ως βοηθός της Luce Irigaray, στο *Πανεπιστήμιο Κρήτης* στη θέση Μιχελή, στο *Πανεπιστήμιο Κύπρου*, στο *Πολυτεχνείο Κρήτης*, στο *Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου* και από το 2006 μέχρι σήμερα στο *Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*. Έχει δημοσιεύσει εκτενώς στα ελληνικά, στα αγγλικά και στα γαλλικά. Η πρώτη του μονογραφία βγήκε στις εκδόσεις *Κριτική*, το 2003, με τίτλο: *Στα όρια της αισθητικής. Ο ρόλος της τέχνης στα κείμενα του Martin Heidegger και του Jacques Derrida* και η δεύτερη έχει τίτλο *Faith, Friendship and Forgiveness. Deconstructive Readings of Three Biblical Paintings by Rembrandt Coimbra*, University of Coimbra 2025. Είναι επίκουρος καθηγητής ιστορίας, θεωρίας και κριτικής της αρχιτεκτονικής στο τμήμα αρχιτεκτόνων μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών, κριτικός τέχνης και επιμελητής εκθέσεων.

DR CONSTANTINOS V. PROIMOS

Dr Constantinos V. Proimos is an assistant professor of history, theory and criticism of architecture at the University of Patras, Department of Architecture and an adjunct lecturer at the Hellenic Open University. He received his Ph.D. from the New School for Social Research, NY, NY, USA in 2001 after studying sociology, art history and philosophy in Athens, Greece, Paris, France and New York, USA. He was a Hellenic State Scholar for his postgraduate and postdoctoral studies and also was a Helena Rubinstein Fellow at the Whitney Museum of American Art in New York/ISP. He has published one book in Greek with the title *On the Limits of Aesthetics. The Notion of Art in Martin Heidegger's and Jacques Derrida's Writings* (Athens, Kritiki Editions, 2003) and another in English with the title F*aith, Friendship and Forgiveness. Deconstructive Readings of Three Biblical Paintings by Rembrandt* (Coimbra, University of Coimbra Editions, 2025). He has also published several articles in Greek, English and French venues, has curated a number of exhibitions in Greece and abroad and has written extensively on art and architectural criticism. He has taught at the University of Crete, the Technical University of Crete, the University of Cyprus and the Technological University of Cyprus.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Ο Μάνος Στεφανίδης γεννήθηκε το 1954 στον Πειραιά και αποφοίτησε από την Ιωνίδειο Πρότυπο Σχολή. Είναι πτυχιούχος του Ιστορικού και Αρχαιολογικού Τμήματος της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και διδάκτωρ Ιστορίας της Τέχνης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με άριστα.

Από το 1980 έως το 2002 υπηρέτησε ως επιμελητής στην Εθνική Πινακοθήκη, ενώ από το 1990 έως το 1995 διηύθυνε το παράρτημά της στην Κέρκυρα. Μετεκπαιδεύτηκε στο Kunstmuseum του Düsseldorf και στο Smithsonian Institution των ΗΠΑ. Το 1990 ορίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού εθνικός επίτροπος για την Μπιενάλε της Βενετίας.

Από το 2003 έως το 2021 δίδαξε Ιστορία της Τέχνης και της Σκηνογραφίας στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ, ενώ υπήρξε επισκέπτης καθηγητής στο Freie Universität του Βερολίνου και στο Stanford University. Σήμερα είναι ομότιμος καθηγητής του ΕΚΠΑ και πρόεδρος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής της Δημοτικής Πινακοθήκης Καρδίτσας. Έχει επίσης διατελέσει πρόεδρος καλλιτεχνικών επιτροπών δημοτικών πινακοθηκών και του Μουσείου Γεωργίου Κατσίγρα.

Μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων, έχει συνεργαστεί με σημαντικά λογοτεχνικά περιοδικά και έχει διατελέσει βασικός αρθρογράφος στο Βήμα, τα Νέα, την Καθημερινή, την Ελευθεροτυπία και το περιοδικό αντί. Έχει εκδώσει περίπου 60 βιβλία για την τέχνη, μεταξύ των οποίων το δεκάτομο *Ελληνομουσείον*, την *Εισαγωγή στην ελληνική γλυπτική*, *Μία ιστορία της ζωγραφικής* και μονογραφίες για σημαντικούς Έλληνες καλλιτέχνες. Έχει οργανώσει περισσότερες από 100 εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ανάδειξη της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής τέχνης. Πρόσφατα κυκλοφόρησε, σε συνεργασία με τον Γιώργο Αριστηνό, το σπονδυλωτό μυθιστόρημα *Των Τριών, 2052*, από τις εκδόσεις Νίκας.

MANOS STEFANIDIS

Manos Stefanidis was born in 1954 in Piraeus, Greece, and graduated from the Ionideios Model High School. He holds a degree in History and Archaeology from the School of Philosophy at the National and Kapodistrian University of Athens and a PhD in Art History from Aristotle University of Thessaloniki, awarded with distinction.

From 1980 to 2002, he served as a curator at the National Gallery of Greece, and from 1990 to 1995, he directed its branch in Corfu. He pursued further studies at the Kunstmuseum in Düsseldorf and the Smithsonian Institution in the United States. In 1990, he was appointed by the Greek Ministry of Culture as Greece's national commissioner for the Venice Biennale.

From 2003 to 2021, he taught Art History and Scenography in the Department of Theater Studies at NKUA. He also served as a visiting professor at Freie Universität Berlin and Stanford University. He is currently Professor Emeritus at NKUA and Chair of the Artistic Committee of the Karditsa Municipal Art Gallery. He has also served as chair of the artistic committees of municipal art galleries and the Georgios Katsigras Museum.

A member of the Greek Writers' Society, Stefanidis has contributed to major literary journals and served as a prominent columnist for *To Vima, Ta Nea, Kathimerini, Eleftherotypia*, and the *magazine anti*. He has published approximately 60 books on art, including the ten-volume *Ellinomouseion*, *An Introduction to Greek Sculpture, A History of Painting*, and monographs on major Greek artists. He has organized more than 100 exhibitions in Greece and abroad, making a significant contribution to the promotion of modern and contemporary Greek art. His most recent publication, written in collaboration with Giorgos Aristinos, is the episodic novel *Of the Three, 2052*, published by Nikas Editions.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ **ΑΣΠΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΕΡΑΚΗ**

Έχω βαθιά την αίσθηση σε ένα όραμα που με οδηγεί στις ρίζες του τόπου μας. Στις παραδομένες γνώσεις και τεχνικές από δασκάλους και κείμενα. Από τους Κούρους έως τον πλούτο της ομορφιάς της καθημερινότητας αναγνωρίζω μια συνέχεια. Αυτή που επέζησε στην ψυχή του Έλληνα μέσα από τα θραύσματα των μαρμάρων και την προσαρμογή της Ελληνικής Φιλοσοφίας στην αναγκαία λιτότητα που επιβάλλουν οι περιστάσεις.

Με αυτό το όραμα κινήθηκα ανάμεσα σε δύο μεγάλους πολιτισμούς, τον έντεχνο και τον λαϊκό. Ανάμεσα στον Αρχαϊκό με αρχές και απαραβίαστους κανόνες και τον Αιγαιοπελαγίτικο που αποδίδεται με έναν προσωπικό ρυθμό. Ο ρυθμός αυτός συνδέεται με το ανθρώπινο σώμα και την παράδοση. Με ανάλογη στάση αναζητώ τη βάση για μια γλυπτική δομή που να φέρει και προσωπική αισθητική μέσα στον σύγχρονο κόσμο που ζω και θέλω να ανανεώσω.

Αυτό το «Αιγαιοπελαγίτικο» όραμα το διακόπτω κατά καιρούς, και όχι για λίγο, για να αποδώσω μορφές του τόπου μας που μας πλούτισαν με την τέχνη και την σκέψη τους. Η μορφή του ανθρώπου είναι κεντρικό θέμα στο έργο μου. Τόσο για τους νόμους που την διέπουν γενικά, όσο και για την συγκεκριμένη μορφή του κάθε ανθρώπου. Έχω μεγάλο σεβασμό στην έννοια του προσώπου. Είχα την τιμή να μού ανατεθούν ο Κ.Π. Καβάφης, η Μαρία Κάλλας, ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, ο Βιτσέντζος Κορνάρος, ο Φίλιππιος Β΄, η Ηλέκτρα Αποστόλου, οι γυναίκες της Αντίστασης της Κρήτης, ο Τάκης Κανελλόπουλος, ο Θάνος Αξαρλιάν, ο Γιώργος Σεφέρης, ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Νίκος Ξυλούρης και άλλοι.

Προσπάθησα να κοινοποιήσω τις θέσεις μου χρησιμοποιώντας απλές αισθητικές σχέσεις. Αυτό απαιτούσε χρόνο προετοιμασίας απόδοσης των προθέσεων μου αλλά και επικοινωνία. Οι μελέτες στην ανθρώπινη φιγούρα, η σχέση των αναλογιών και των μέτρων έπρεπε να προηγηθούν. Το σχέδιο, η μουσική, ο αριθμός είναι τέλεια συνύπαρξη για την καλλιέργεια της αίσθησης και της μνήμης, το μεγαλύτερο αγαθό της ανθρώπινης παρουσίας.

TRIBUTE TO **ASPASIA PAPADOPERAKI**

I have a profound sense and a vision that leads me to the roots of our land, to received knowledge and techniques by teachers and texts. From the Kouroi to the wealth of the beauty of everyday life, I identify a continuity, specifically the one that survived in the soul of the Greek people, through marble fragments and the adaptation of Greek philosophy to the necessary frugality that circumstances impose.

With that vision, I moved between two great cultures, the artistic and the vernacular, between the Archaic with principles and inviolable rules, and the Aegean which is conveyed by a personal rhythm. That rhythm is connected to the human body and to tradition. Similarly, I seek the foundation for a sculptural structure that also bears a personal aesthetic in the contemporary world in which I live and which I want to renew.

I interrupt that “Aegean” vision from time to time, and not just briefly, to convey figures who have enriched us with their art and their thought. The human figure is the central theme in my work, dictated by the laws that govern it generally, as well as by the specific figure of each person. I have great respect for the concept of the individual. I had the honour of being commissioned for C.P. Cavafy, Maria Callas, Nikos Kazantzakis, Dominikos Theotokopoulos (El Greco), Vitsentzos Kornaros, Phillip II, Electra Apostolou, the women of the Resistance in Crete, Takis Kanellopoulos, Thanos Axarlian, George Seferis, Mikis Theodorakis, Nikos Xylouris, and others.

I have tried to share my views using simple aesthetic relationships. Preparing to convey my intentions required time as well as communication. Studies on the human figure, the relationship between proportions and measurements, had to come first. Drawing, music, number are the perfect elements for cultivating sense and memory aspiring to the greatest value of human presence.

Μαρία Κάλλας, 1981-83
ορείχαλκος
2,90 x 2,90 x 1,90 μ
πλατεία Μαδρίτης, Αθήνα

Maria Callas, 1981-83
bronze
9,5 x 9,5 x 6,2 ft
Madrid Square, Athens

Μαρία Κάλλας, 1982
ορείχαλκος
46 × 30 × 18 εκ
ιδιωτική συλλογή

Maria Callas, 1982
bronze
18 x 11¾ x 7 in
private collection

Ζευγάρι με άλογο, 1979
μπρούντζος
67 x 55,5 x 26 εκ
Εθνική Γλυπτοθήκη, Αθήνα

Couple with Horse, 1979
bronze
26½ x 21¾ x 10½ in
National Glyptotheque, Athens

Διαχρονική Συνάντηση, 2003-26
μπρούντζος
2,30 x 2,20 x 2,20 μ
Λεωφόρος Ικάρου, Ηράκλειο Κρήτης

Timeless Meeting, 2003-26
bronze
7½ x 7¼ x 7¼ ft
Ikarou Avenue, Heraklion, Crete

Με λογισμό και με αίσθημα...

Δύο είναι οι σχολές της εικαστικής σκέψης: Από τη μια ο Simone Martini που ζωγράφιζε εξαιρετικά αυτό που γνώριζε κι απ' την άλλη ο Giotto που έφτιαχνε εκείνο που αγνοούσε. Ας είμαστε λοιπόν καχύποπτοι με την τέχνη εκείνη που απευθύνεται στο συναίσθημα και όχι στη νόηση. Που επιδιώκει περισσότερο να συγκινήσει παρά να διαφοροποιήσει την άποψη που έχουμε για τον κόσμο. Κι ας θυμόμαστε ότι η υπερβολική επεξεργασία της φόρμας καταλήγει στη διακοσμητικότητα. Για την Ασπασία Παπαδοπεράκη, αντιθέτως, τα πάντα ξεκινούν από το ακριβές και μετρημένο σχέδιο, τις αρμονικές χαράξεις που θα οργανώσουν με τομές και συγκλίσεις τη φόρμα. Η μυστική γεωμετρία της Ζωφόρου των Σιφνίων στους Δελφούς ή της Φιγάλειας στάθηκαν οι σταθεροί οδηγοί της και για τα γλυπτά και για τα ζωγραφικά της έργα. Στα οποία πάντα υπάρχει, όταν πρόκειται για ζωγραφική, ή εννοείται, όταν πρόκειται για γλυπτική, ένα βαθύ γαλάζιο βάθος. Ένας ορίζοντας ουρανού και θάλασσας όπου το φυσικό καθίσταται μεταφυσικό. Το ίδιο συμβαίνει και με τον εξαντλητικά σχεδιασμένο, μέσα από χρυσές τομές και εντάσεις, μεταλλικό, αρχικά, Σεβίζοντα Άγγελο που μεταφέρεται τώρα σε πωρόλιθο για το Συμπόσιο μας. Πάντα ένας γλαυκός ορίζοντας (πρέπει να) τον περιβάλλει. Αν συγκρίνουμε τώρα το άγαλμα της Μαρίας Κάλλας πίσω από το Χίλτον Αθηνών με την προτομή του Νίκου Ξυλούρη στο Ηράκλειο, μπορούμε να διαπιστώσουμε τί καινούργιο εκόμισε στην γλυπτική η Ασπασία Παπαδοπεράκη, αγαπημένη μαθήτρια και συνεχίστρια του μορφοπλαστικού εκείνου προβληματισμού που εισήγαγε ο Δημήτρης Καλαμάρας, την αναδρομική του οποίου είχα την τύχη να οργανώσω στην Εθνική Πινακοθήκη πριν τριάντα χρόνια. Και στα δύο έργα το θέμα και η βάση του θέματος αποτελούν ένα αδιαίρετο σύνολο έτσι ώστε η μορφή να προκύπτει από μία αρχιτεκτονική οργάνωση και η βάση να ολοκληρώνει την αισθητική λειτουργία του συνόλου. Πράγματα που δεν είναι αυτονόητα για την τρέχουσα ανδριατοποιία στην Ελλάδα. Ειδικά στον Ξυλούρη η συνύπαρξη δύο διαφορετικών υλικών, του πωρόλιθου για την κυβιστική βάση και του ορείχαλκου για την «ροντενικά» μοντελαρισμένη προτομή, επιτυγχάνει την αρμονική σύμμειξη των αντιθέτων που υπαινίσσονται οι νηπτικοί πατέρες. Νομίζω πως στην ελληνική γλυπτική λίγοι έχουν δουλέψει τόσο συστηματικά την κυβιστική - δομική ανάλυση της φόρμας όσο η Παπαδοπεράκη. Δίπλα της θα τοποθετούσα ασφαλώς τον Δ. Καλαμάρα, τον Αποστόλη Φανακίδη και τον Μανόλη Τζομπανάκη.

Η Ασπασία σπούδασε γλυπτική στην ΑΣΚΤ το 1966 – 72 με πρώτους δασκάλους τον Θανάση Απάρτη και τον Γιάννη Παππά αλλά και σκηνογραφία με τον Βασίλη Βασιλειάδη. Έκτοτε το θέατρο θα καταστεί μόνιμο της παρακολούθημα. Από το 1975 μέχρι το 1978 συνέχισε τις σπουδές της στη Σχολή École Supérieure des Beaux-Arts, Paris με τον César, γεγονός που επηρέασε βαθιά την αισθητική της αναζήτηση.

Η Παπαδοπεράκη εμπλουτίζει την έρευνα της με στοιχεία από την αρχαϊκή γλυπτική και από την αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική παράδοση. Την ίδια που ενέπνευσε και τον Le Corbusier! Θυμάμαι την συμμετοχή της στην Εθνική Πινακοθήκη στην ομαδική «Δέκα Γλύπτες» το 1979 και την εντύπωση που είχε κάνει. Αλλά και την πρόταση στο Γερμανικό Ινστιτούτο Γκαίτε το 1983 με τις μακέτες και τα σχέδια για τη Μαρία Κάλλας. Πρόσφατα θαύμασα την προτομή του Κωνσταντίνου Καβάφη στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Ακρίβεια και συναίσθημα: Η «σκοτεινιά» του ποιητή και το εσωτερικό φως της ποίησης του.

Το 2002 κυκλοφόρησε από το Μουσείο Μπενάκη το βιβλίο της «Μελετώντας τον Θεοτοκόπουλο» στα ελληνικά και στα αγγλικά. Ήταν μια προσπάθεια για την οποία ένοιωθε πολύ υπερήφανη. Το 2009 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το σύνολο της προσφοράς της. Τον Μάιο του 2026, στην πρόσφατη Αρτ Θεσσαλονίκη στην οποία ήταν τιμώμενη καλλιτέχνις, παρουσίασα τα γλυπτά, τα σχέδια και τους πίνακες που είχαν φέρει τα αδέλφια της. Εκείνη είχε μόλις φύγει. Αξίζει να πω ότι δούλευε καινούργια έργα ως την τελευταία στιγμή της ζωής της.

Μάνος Στεφανίδης
Ομότιμος Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

With thought and emotion...

There are two schools of artistic thought: on the one hand Simone Martini, who painted what he knew exceptionally well, and on the other hand Giotto, who depicted that which he didn't know. Let us be wary, then, of an art that addresses emotion rather than intellect. That seeks to evoke emotion more than to change our view of the world. And let us remember that excessive processing of the form results in decorativeness. To Aspasia Papadoperaki, by contrast, everything begins from a precise and measured design, harmonious lines that organize the form by sections and convergences. The secret geometry of the friezes of the Siphnian Treasury in Delphi and of Phigalia was her constant guide in both her sculptures and her paintings. A deep blue background is always present in her paintings - or implied in her sculptures. An open horizon of sky and sea informs her vision, where the natural becomes metaphysical. The same applies to the exhaustively designed, through golden sections and tensions, Angel, which was transferred to limestone for our Symposium. An azure horizon must always surround it. If we compare the statue of Maria Callas behind the Athens Hilton with the bust of Nikos Xylouris in Iraklio, we can ascertain the innovations brought to sculpture by Aspasia Papadoperaki, the beloved student and successor of the formal explorations introduced by Dimitris Kalamaras, whose retrospective I was fortunate enough to organize at the National Gallery, thirty years ago. In both works, the subject and the base form an indivisible whole; the composition emerges from a rigorous architectural organization, where the base completes the aesthetic function of the entire piece. Such qualities are not to be taken for granted in contemporary Greek statuary. Especially in Xylouris, the coexistence of two different materials, limestone for the cubist base and brass for the Rodinesque bust, achieve the harmonious admixture of opposites implied by the Neptic Fathers. I think that in Greek sculpture few have worked so systematically on the cubist-structural analysis of the form as Papadoperaki. Besides her, I would certainly place Dimitris Kalamaras, Apostolos Fanakidis and Manolis Tzompanakis.

Aspasia studied sculpture at the Athens School of Fine Arts between 1966 and 1972, under Thanasis Apartis and Yannis Pappas, as well as scenography with Vasilis Vasiliadis. Since then, she kept a close eye on the theatre. From 1975 to 1978, she continued her studies at the École Supérieure des Beaux-Arts in Paris, under César, a fact that deeply impacted her aesthetic.

She enriched her research with elements from archaic sculpture and the Aegean architectural tradition, the very same that inspired Le Corbusier! I remember her participation at the National Gallery in the group 10 Sculptors exhibition in 1979, and the great impression it had made. Also, her proposal at the Goethe-Institut in 1983, with the mock-ups and sketches she had made for Maria Callas. I recently admired her bust of Cavafy at Alexandria in Egypt. Precision and emotion: the "darkness" of the poet and the inner light of his poetry.

In 2002, the Benaki Museum published her book Domenikos Theotokopoulos. A study of his compositions, in Greek and English, a project of which she was very proud. In 2009, she was honoured by the Academy of Athens for her lifetime achievement. In May 2026, at the recent Art Thessaloniki, where she was an honoured artist, I presented the sculptures, drawings and paintings brought by her siblings. She had just departed. It is worth mentioning that she worked on new pieces right until the end of her life.

Manos Stefanidis
Professor Emeritus in Art History
University of Athens

Ο αρχαϊκός μοντερνισμός της Ασπασίας Παπαδοπεράκη

Όταν ο Constantin Brâncuși έγραφε στην καλλιτεχνική του δήλωση, με αφορμή την έκθεσή του στην Brummer Gallery της Νέας Υόρκης το 1926, ότι δεν τον ενδιαφέρει η εξωτερική μορφή αλλά η ουσία των πραγμάτων, την οποία θεωρεί πραγματική και άξια διερεύνησης, εξέφραζε μια ευρύτερη τάση της ευρωπαϊκής γλυπτικής πρωτοπορίας: την επιστροφή στην αρχαϊκή γλυπτική της Ελλάδας, η οποία συμπυκνώνει ορισμένα από τα θεμελιώδη ερωτήματα της γλυπτικής. Ο Aristide Maillol, ο Antoine Bourdelle, ο Henry Moore και πολλοί άλλοι στράφηκαν στην ελληνική αρχαιότητα, πριν από την κορύφωση της κλασικής τέχνης, αναζητώντας σε αυτήν μια μορφολογική και νοητική δομή που εκτίμησαν για τη γεωμετρική της καθαρότητα, τη μετωπικότητα και τη συγκρατημένη κίνηση που υποδηλώνει διαχρονικότητα.

Η Ασπασία Παπαδοπεράκη (1942–2026), που έφυγε από τον κόσμο αυτόν φέτος, έχοντας, ωστόσο, την ευτυχία να δει το έργο της να αναγνωρίζεται, βρίσκεται κι αυτή στη χορεία των σημαντικών μοντέρνων γλυπτών που εμπνεύστηκαν από την αρχαϊκή γλυπτική, έχοντας σπουδάσει στην Αθήνα και στο Παρίσι. Με καθηγητές όπως ο Θανάσης Απάρτης, ο Γιάννης Παππάς και ο Δημήτρης Καλαμάρας, αλλά και ο Marcel Gilli και ο César στο Παρίσι, ο τελευταίος συνδεδεμένος με τους Νέους Ρεαλιστές, η Παπαδοπεράκη εντρύφησε σε μια γλυπτική που ανέδειξε τον τεκτονικό χαρακτήρα της φόρμας, η οποία αναλύεται με γνώμονα το μέτρο, την τάξη, τον ρυθμό, τη συμμετρία και την αναλογία. Γι' αυτό, όπως η ίδια έχει ομολογήσει, έδινε πάντοτε έμφαση στο καλό και συγκροτημένο σχέδιο, μια άποψη που μοιραζόταν με τον αδελφό της, τον ζωγράφο Θωμά Παπαδοπεράκη (1943–2002), τον οποίο κατονομάζει ως μία από τις επιρροές στην τέχνη της.

Η αρχαϊκή γλυπτική είναι αφαιρετική, σχηματική και απλοποιημένη, συμπυκνώνοντας το νόημα του ανθρώπινου σώματος σε ουσιώδεις μορφές και γεωμετρικά σχήματα, σε όγκο και χώρο. Αντλώντας έμπνευση από αυτήν, η Παπαδοπεράκη αρνείται τη μίμηση και τη φωτογραφική ομοιότητα, θέλοντας να συλλάβει κάτι από την εσωτερική υπόσταση του υποκειμένου που αποκαλύπτεται, καθώς σμιλεύει την πέτρα. Από τη σκοπιά αυτή, η καλλιτέχνιδα θέλησε να προχωρήσει πέρα από την αρχαϊκή γλυπτική και τους υπέρμαχούς της, προς μια εσωτερικότητα που, κατά τη γνώμη μου, μόνο ο Γιαννούλης Χαλεπάς και ο El Greco, τους οποίους θαύμαζε, είχαν αναδείξει με τέτοια ένταση. Η εσωτερικότητα είναι συχνά η μυστική αύρα της προσωπικότητας και, σε όλα τα γλυπτά που ετοίμαζε η Παπαδοπεράκη, επέμενε στα πολυάριθμα προπαρασκευαστικά σχέδια και στις μελέτες, προκειμένου να καταφέρει να εκφράσει αυτή την αύρα.

Χαρακτηριστικό, από αυτήν την άποψη, είναι το γνωστό ολόσωμο γλυπτό της Μαρίας Κάλλας, που φιλοτεχνήθηκε το 1983 και βρίσκεται στην πλατεία Μαδρίτης της Αθήνας. Η λυρική τραγουδίστρια εμφανίζεται μετωπική και ευθυτενής, σχεδόν ακίνητη, σα να επιθυμεί να προστατεύσει από την κοινή θέα τον εύθραυστο ψυχικό της κόσμο, εκπέμποντας ταυτόχρονα την παροιμιώδη δύναμη της παρουσίας της. Οι ρηγματώσεις, τις οποίες η Παπαδοπεράκη εισήγαγε στη φόρμα, θυμίζοντας τον δάσκαλό της César και επισημαίνοντας σε εμάς ότι βλέπουμε μια μεταλλική φόρμα, αρνούμενη να εξαφανίσει την ύλη πίσω από την αναπαράσταση και να υποταχθεί στην ψευδαίσθηση της τέχνης. Ταυτόχρονα, οι ρηγματώσεις αυτές υπαινίσσονται τον πλούσιο αλλά και εύθραυστο ψυχισμό του προσώπου που απεικονίζεται.

Στο «Ζευγάρι με άλογο» του 1979, από μπρούντζο, ένα γλυπτό/ανάγλυφο που ανήκει στην Εθνική Γλυπτοθήκη (67 × 55,5 × 26 εκ.), διακρίνουμε εκ νέου την ίδια αυστηρότητα και την αποφυγή του περιττού. Εδώ δε βλέπουμε τρεις διακριτές μορφές, όπως υπονοεί ο τίτλος του έργου, αλλά ένα ενιαίο σώμα, μια τεκτονική σύνθεση που οικοδομείται από γεωμετρικούς όγκους. Η μορφή απαρτίζεται από κατακόρυφους όγκους και οριζόντιες επιφάνειες, ορθογώνια, τριγωνικές τομές, καμπύλες, προεξοχές, εσοχές και ανοίγματα, με τη μεγάλη καμπύλη στα δεξιά να υπονοεί το κεφάλι και τον λαιμό του αλόγου με ιδιαίτερη γεωμετρική ένταση, ενώ οι οξείες και επίπεδες επιφάνειες υπαινίσσονται την αίσθηση των σωμάτων που συμπλέκονται. Το ζευγάρι τελεί σε σχέση όσμωσης, την οποία εξασφαλίζει το άλογο, καθώς ο μεγάλος οριζόντιος και καμπύλος όγκος του περιβάλλει το ζεύγος. Τα κενά της σύνθεσης αποκτούν την ίδια σημασία με τα πλήρη, εξασφαλίζοντας με την ίδια ολκή τη συνύπαρξη ανθρώπων και ζώου.

Η Παπαδοπεράκη ευτύχησε επίσης να έχει κοντά της γυναίκες, όπως η ιστορικός Χρύσα Δαμιανάκη και η φωτογράφος Μαρία Χουλάκη, που ανέδειξαν, η καθεμία με τον τρόπο της, τη δουλειά της σε μια τέχνη όπως η γλυπτική, η οποία υπήρξε ανέκαθεν ανδροκρατούμενη, εν μέρει λόγω του βάρους της πρώτης ύλης και της σωματικής δύναμης που συχνά απαιτεί. Δεν μπορεί κανείς να πει το ίδιο για άλλες γλύπτριες με τις οποίες η Παπαδοπεράκη κατά καιρούς συμπορεύτηκε, όπως, για παράδειγμα, η Ελισάβετ Βάλβη, η Νεφέλη Κονταρίνη, η Σοφία Τσιάμη-Μώρη, η Καλλιόπη Κουτήφαρη, η Βασιλική Γρουσοπούλου, η Αθηνά Κράγκστεν-Πολιτοπούλου, η Αγγελική Κοροβέση-Καλαντίδη, η Ελένη Φωτεινή Πόταγα, η Μαίρη Παπακωνσταντίνου, η Ρόζα Ηλιού-Κουμίδου, η Σωτηρία Λαζάρου, η Χαρά Γκίνερουπ-Τζάνη και πολλές άλλες.

The archaic modernism of Aspasia Papadoperaki

When Constantin Brâncuși wrote, in his artist's statement for his exhibition at the Brummer Gallery in New York in 1926, that he wasn't interested in the external form but in the essence of things, which he considers true and worthy of exploration, he expressed a broader tendency of the European sculptural avant-garde: a return to the archaic sculpture of Greece, which condenses certain of the fundamental questions of sculpture. Aristide Maillol, Antoine Bourdelle, Henry Moore and many others turned to Greek antiquity, before the climax of classical art, seeking there a formal and cognitive framework which they admired for its geometric purity, its frontality, and its restrained movement that denotes timelessness.

Aspasia Papadoperaki, who departed from the world earlier this year having had, however, the joy of seeing her work recognised, is part of that company of important modern sculptors inspired by archaic sculpture, having studied in Athens and in Paris. Under professors such as Thanasis Apartis, Yannis Pappas and Dimitris Kalamaras, as well as Marcel Gilli and César in Paris, the latter connected to the New Realists, Papadoperaki immersed herself in a sculpture which brought out the tectonic nature of the form, which is analyzed with reference to measure, order, rhythm, symmetry, and proportion. For this reason, by her own admission, she always placed emphasis on a good and comprehensive design, a view that she shared with her brother, the painter Thomas Papadoperakis (1943-2002), whom she names as one of the influences on her art.

Archaic sculpture is abstract, schematic, and simplified, condensing the meaning of the human body in essential forms and geometric shapes, in mass and in space. Drawing inspiration from that, Papadoperaki rejects mimesis and photographic similarity, aiming to conceive something of the inner essence of the subject that is revealed, as she chisels the stone. From that angle, the artist sought to move beyond archaic sculpture and its champions, and towards an interiority which, in my view, only Giannoulis Chalepas and El Greco, whom she admired, had revealed with such intensity. Interiority is often the secret aura of her personality and, in all the sculptures that she made, she insisted on numerous preparatory sketches and studies, in order to successfully express that aura.

Characteristic, in that sense, is her well-known full-body sculpture of Maria Callas, created in 1983 and installed at the Madrid Square in Athens. The opera singer is presented head-on and upright, almost motionless, as if wanting to protect her fragile inner world from public view, and at the same time radiating the proverbial force of her presence. The fissures, which Papadoperaki introduced into the form, bring to mind her teacher César and emphasise to the viewers that we are looking at a metallic form, refusing to conceal the material behind the representation and to submit to the illusion of art. At the same time, these fissures imply the rich yet fragile psyche of the person depicted.

In "Couple with horse" of 1979, made of bronze, a relief/sculpture belonging to the National Gallery (67 × 55.5 × 26 cm), we discern yet again the same severity and avoidance of the unnecessary. Here, we can see three separate figures, as the work's title suggests, but in a single body, a tectonic composition structured by geometric masses. The figure is made-up of vertical masses and horizontal surfaces, rectangles, triangular sections, curves, protrusions, indentations and openings, with the large curve on the right suggesting the head and neck of the horse with considerable geometric intensity, while the acute and flat surfaces imply a sense of entangled bodies. The couple is in an osmotic relationship, which is achieved by the horse, since its large horizontal and curved bulk surrounds them both. The voids in the composition take on the same significance as the full material ones, ensuring the coexistence of people and animal with equal effectiveness.

Papadoperaki was also fortunate to work with women such as the historian Chrysa Damianaki and the photographer Maria Choulaki, who brought out, each in her own way, Papadoperaki's work in an art such as sculpture, which has always been male dominated, in part due to the weight of the raw material and the physical strength that it often demands. One cannot say the same for other female sculptors with whom Papadoperaki occasionally collaborated, such as, for example, Elisavet Valvi, Nefeli Kontarini, Sofia Tsiami-Mori, Kalliopi Katifari, Vasiliki Grousopoulou, Athina Kargsten-Politopoulou, Angeliki Korovesi-Kalantidi, Eleni Fotini Potaga, Mary Papakonstantinou, Roza Iliou-Koumidou, Sotiria Lazarou, Chara Gkineroup-Tzani, and many others.

We know that the history of art, to date, has not been particularly favorable to female artistic creation. Fortunately, however, in recent years, the situation is slowly changing and there is hope for women artists to find the place that they deserve in the firmament of their time. Despite the fact that Papadoperaki was recognized during her lifetime, the significance of her

Γνωρίζουμε ότι η ιστορία της τέχνης, μέχρι σήμερα, δεν ευνόησε ιδιαίτερα τη γυναικεία καλλιτεχνική δημιουργία. Ευτυχώς, όμως, τα τελευταία χρόνια η κατάσταση τείνει να αλλάξει και υπάρχει η ελπίδα οι γυναίκες καλλιτέχνιδες να βρουν τη θέση που τους αρμόζει στο στερέωμα της εποχής τους. Παρά το γεγονός ότι η Παπαδοπεράκη αναγνωρίστηκε ήδη εν ζωή, η σημασία της επιλογής της να χρησιμοποιήσει τη μοντέρνα γλώσσα προκειμένου να ξαναδιαβάσει την ελληνική παράδοση δεν έχει τονιστεί όσο θα άξιζε. Όπως, άλλωστε, δεν έχει αξιολογηθεί επαρκώς η πνευματική δύναμη της συμπύκνωσης των γλυπτικών της μορφών.

Δρ. Κωνσταντίνος Β. Πρώιμος
Επίκουρος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πατρών,
κριτικός τέχνης και επιμελητής εκθέσεων

choice to use modern language to re-read Greek tradition has not been emphasised nearly enough. Likewise, the spiritual power of condensation in her sculptural forms has not yet been adequately evaluated.

Dr. Konstantinos V. Proimos
Assistant Professor, University of Patras,
art critic and exhibition curator

Άγγελος
μπρούντζος
0,7 x 0,62 x 0,35 μ
Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου

Angel
bronze
2¼ x 2 x 1¼ ft
Museum of Visual Arts of Heraklion

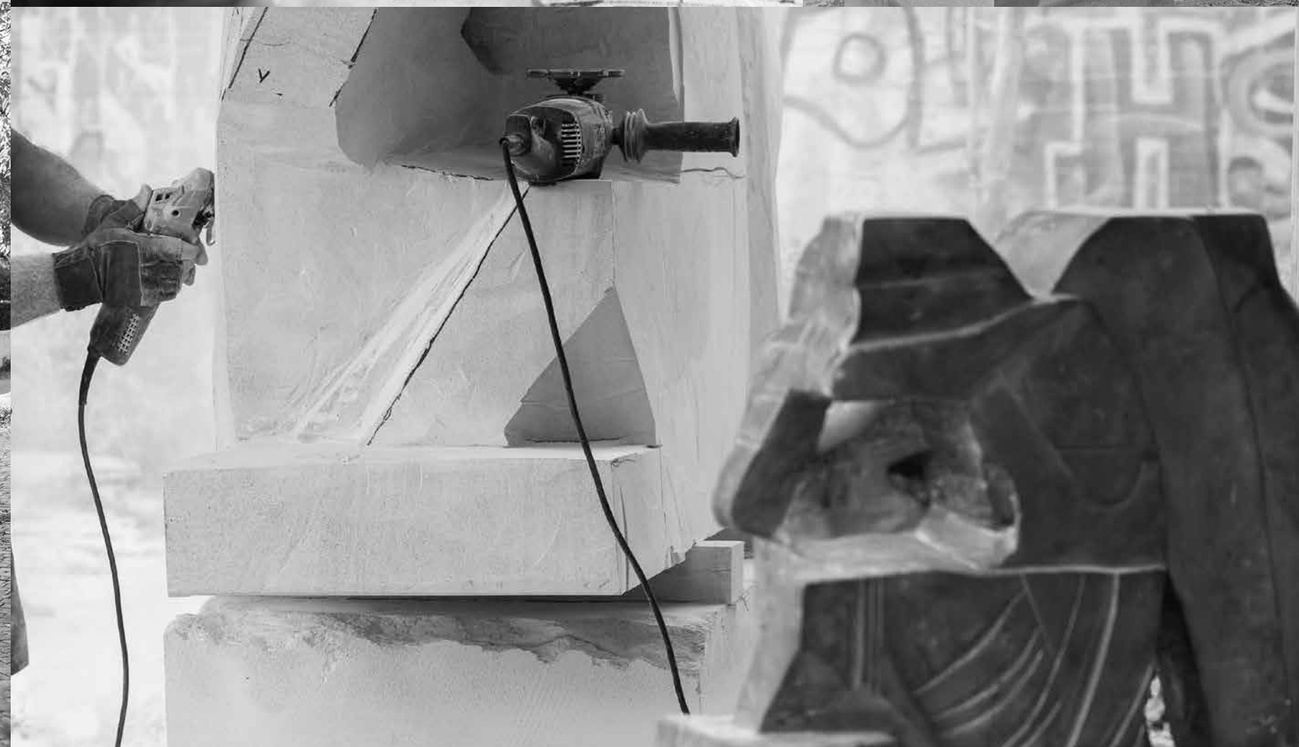

XANIA B.C.

Ασπασία Παπαδοπεράκη
Άγγελος, 2026
Πωρόλιθος Κρήτης
1,75 x 0,60 x 1,95 μ

Aspasia Papadoperaki
Angel, 2026
Cretan limestone
5 ¾ x 2 x 6 ½ ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΑΣΠΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΕΡΑΚΗ

Η Ασπασία Παπαδοπεράκη γεννήθηκε το 1942 στα Σπήλια Ηρακλείου Κρήτης. Ήταν σύγχρονη Ελληνίδα γλύπτρια, συγγραφέας και σκηνογράφος που έζησε και εργάστηκε στην Αθήνα. Σπούδασε γλυπτική στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας (1966–1972) με καθηγητές τους Θανάση Απάρτη, Γιάννη Παππά και Δημήτρη Καλαμάρα. Συνέχισε τις σπουδές της με υποτροφία στο Παρίσι (École des Beaux-Arts, 1975–1978), όπου μαθήτευσε κοντά στους Marcel Gilli και César. Παράλληλα, σπούδασε σκηνογραφία με τον Βασίλη Βασιλειάδη και παρακολούθησε μαθήματα ενδυματολογίας.

Η Παπαδοπεράκη χρησιμοποιούσε στη γλυπτική της στοιχεία από την αρχαϊκή περίοδο της ελληνικής γλυπτικής, καθώς και από την αιγαιοπελαγίτικη λαϊκή αρχιτεκτονική. Έχει παρουσιάσει έργα της σε ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μεταξύ των σημαντικότερων είναι: Εθνική Πινακοθήκη (1979), «Δέκα Γλύπτες», Γερμανικό Ινστιτούτο Γκαίτε (1983), με ανάλυση του γλυπτού της για τη Μαρία Κάλλας· Γκαλερί Σταυρακάκη, Ηράκλειο Κρήτης (1984), με θέμα «Η μορφή του Καβάφη»· Σύλλογος Γλυπτών, «Στοιχεία στην τέχνη του 20ού αιώνα από τον Θησαυρό των Σιφνίων», Βασιλική Αγίου Μάρκου, Ηράκλειο (1986)· «Η γυναίκα στην Αντίσταση», Σύλλογος Γλυπτών (1987)· Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας (1992), με θέμα «Ανάλυση ενός έργου»· και πρόσφατα «Τα Αιγαιοπελαγίτικά μου» στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο (2025).

Έλαβε επίσης μέρος σε ομαδικές εκθέσεις στο πλαίσιο της Αθήνας – Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, του Συνεδρίου AICA (Διεθνής Ένωση Τεχνοκριτικών), στο Salon de Mai στο Παρίσι και στη Μπιενάλε της Αλεξάνδρειας (1980), ενώ πρόσφατα συμμετείχε στο «Forms of the Past… Forms of the Present» στο Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου (2025).

Η Παπαδοπεράκη έχει φιλοτεχνήσει το ολόσωμο ορειχάλκινο γλυπτό της Μαρίας Κάλλας στην Αθήνα (Πλατεία Μαδρίτης, Λεωφ. Βασ. Αλεξάνδρου & Βρασίδα, όπισθεν ξενοδοχείου Hilton). Όπως αναφέρει η Ζέττα Αντωνοπούλου, «πρόκειται για ένα από τα ωραιότερα σύγχρονα γλυπτά της πόλης». Ανάμεσα στις άλλες γλυπτικές συνθέσεις της περιλαμβάνονται οι προτομές του Νίκου Ξυλούρη και του Νίκου Κιτσίκη στο Ηράκλειο Κρήτης και του Κωνσταντίνου Καβάφη στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Μνημειακά γλυπτά της είναι: «Ηλέκτρα Αποστόλου, Μνημείο Εθνικής Αντίστασης 1941–1944» (1998, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ηρακλείου Κρήτης), «Αιγαιοπελαγίτικη Συνάντηση» (2006, ξενοδοχείο Creta Maris, Χερσόνησος Κρήτης), Ανδριάντας Φιλίππου Β΄ (Αθήνα, Λεωφ. Κύπρου – Παπάγου) και η γλυπτική σύνθεση «Διαχρονική συνάντηση Θεοτοκόπουλου, Κορνάρου, Καζαντζάκη» (2003, Ηράκλειο Κρήτης), κ.ά.

Η Παπαδοπεράκη συνεργάστηκε στο θέατρο με τον Γιάννη Τσαρούχη, τον Β. Νικολαΐδη, τον Γ. Χατζηδάκη και τη Θ. Κίττου και έχει δημιουργήσει σκηνικά, μάσκες και κοστούμια για θεατρικές παραστάσεις. Το 2002 κυκλοφόρησε από το Μουσείο Μπενάκη το βιβλίο της «Μελετώντας τον Θεοτοκόπουλο», στα ελληνικά και στα αγγλικά. Ήταν μέλος του Συλλόγου Γλυπτών. Το 2009 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το σύνολο του καλλιτεχνικού έργου της.

BIOGRAPHY

ASPASIA PAPADOPERAKI

Aspasia Papadoperaki was born in 1942 in Spilia, Irakleio, Crete, and died in Athens in 2026. She was a contemporary Greek sculptor, author and scenographer who lived and worked in Athens. She studied sculpture at the Athens School of Fine Arts (1966-1972) under Thanassis Apartis, Yannis Pappas and Dimitris Kalamaras, and Paris (École des Beaux-Arts, 1975–1978), where she studied under Marcel Gilli and César. At the same time, she studied scenography with Vasilis Vasileiadis and took classes in costume design.

In her sculpture, Papadoperaki used features from the Archaic period of Greek sculpture as well as from Aegean vernacular architecture. She presented her work in solo shows and took part in several group exhibitions in Greece and abroad. Among the most important are: National Gallery (1979), "Ten Sculptors", Goethe Institute (1983), with a discussion of her sculpture of Maria Callas; Gallery Stavrakaki, Irakleio, Crete (1984), on "The figure of Cavafy"; Association of Greek Sculptors, "Features of the Sifnian Treasury in 20th century art", St. Mark's Basilica, Irakleio (1986); "Woman in the Resistance", Association of Greek Sculptors (1987); National Youth Foundation (1992), on "Analysis of a work", and recently "MY Aegean" at the Vafopouleio Cultural Centre (2025).

She also took part in group exhibitions as part of Athens – European Capital of Culture, the AICA International Congress at the Salon de Mai in Paris, and the Biennale of Alexandria (1980), and, recently, in "Forms of the Past… Forms of the Present" at the Heraklion Museum of Visual Arts (2025).

Papadoperaki created the full body brass sculpture of Maria Callas in Athens (Madrid Square, behind the Hilton Hotel). Zetta Antonopoulou claimed that it is one of the finest contemporary sculptures of the city. Among her other sculptural compositions are the busts of Nikos Xylouris and Nikos Kitsikis in Irakleio, Crete, and Constantine Cavafy in Alexandria, Egypt.

Her monumental sculptures include: "Electra Apostolou, National Resistance Monument 1941-1944" (1998, Cultural Centre of Irakleio, Crete), "Aegean Encounter" (2006, Creta Maris hotel, Hersonissos, Crete), the statue of Phillip II (Athens, Kyprou-Papagou Ave), and the sculptural composition "Timeless meeting of Theotokopoulos, Kornaros, Kazantzakis" (2003, Irakleio, Crete), etc.

In theatre, Papadoperaki collaborated with Yiannis Tsarouchis, V. Nikolaidis, G. Hatzidakis and Th. Kittou, and created sets, masks, and costumes for theatre productions. In 2002, the Benaki Museum published her book Studying Theotokopoulos, in Greek and in English. She was a member of the Association of Greek Sculptors. In 2009, she was honoured by the Academy of Athens for the body of her artistic work.

ΚΡΙΣ ΓΙΑΝΑΚΟΣ

Δεν είναι εύκολο να εντοπίσω ακριβώς τις καταβολές της δημιουργικής μου πρακτικής. Είμαι μικρόσωμος και λεπτός. Ήμουν από πάντα πολύ καλός αθλητής, κάτι που απαιτεί πειθαρχία και αντοχή, προϋποθέσεις και της γλυπτικής. Τα αθλήματα στα οποία συμμετείχα, το χόκεϊ στον πάγο και το σκουός, βασίζονται στη γεωμετρία· όταν απορροφάς τόση σωματική γεωμετρία, δεν μπορείς παρά να την μεταφέρεις στην τέχνη σου. Ζώντας σε δύο διαφορετικούς πολιτισμούς, βρέθηκα εκτεθειμένος στην πολύ σύγχρονη αρχιτεκτονική, τέχνη και γραφιστική του αμερικάνικου· ο ελληνικός πολιτισμός με εξέθεσε στον κόσμο της αρχαιότητας και την τέχνη του. Ειδικά οι αρχαιολογικοί χώροι μου έδωσαν το ιδανικό πάτημα για τα επιτόπια έργα και τις παρεμβάσεις μου. Η νεωτεριστική αρχιτεκτονική μου έδωσε τη δομή. Ο κονστρουκτιβισμός, το Bauhaus και πολλά από τα ρεύματα της τέχνης της Μεσοπολεμικής περιόδου αποτέλεσαν σημαντικές επιρροές. Η συγχώνευση όλων αυτών των στοιχείων άρχισε να μου δίνει μια ιδέα του πώς να προχωρήσω. Καταπιάνομαι με το αντικείμενο, το χώρο και το πνευματικό περιεχόμενο του έργου. Τι παίρνεις από αυτό; Σου δίνει κάτι; Αν όχι, δεν πειράζει.

Στην αρχή της σταδιοδρομίας μου ήμουν γραφίστας και έμαθα πώς να χειρίζομαι τη σχολαστικότητα και την ομαδική εργασία που απαιτείται για την παραγωγή έργου και εκθέσεων. Στη συνέχεια δημιούργησα γλυπτά και εγκαταστάσεις με διάφορα βιομηχανικά υλικά – ξύλο, ατσάλι και γυαλί. Αντιλαμβάνομαι την καλλιτεχνική μου διαδικασία σε δύο μέρη: τα έργα του ατελιέ και οι συνεργατικές μου εγκαταστάσεις, αλλά θεωρώ συναφή όλα όσα δημιουργώ. Ορισμένες ιδέες είναι πολύ φευγαλέες. Παράγω κάτι που δε μου αρέσει κι ανακαλύπτω αργότερα, προς μεγάλη μου έκπληξη, ότι είναι τελικά πολύ καλό. Προσπαθώ, λοιπόν, να είμαι υπομονετικός με τις καλλιτεχνικές μου δραστηριότητες, οι οποίες είναι γενικά μυστηριώδεις και φευγαλέες.

CRIS GIANAKOS

It is difficult to specifically trace the origins of my creative practice. I am small and lean in stature. I have always been a very good athlete, requiring discipline and stamina, pre-requisites for a sculptor. The sports I was involved with, ice hockey and squash, were geometry-based; you don't absorb so much physical geometry without reflecting it in your art. Living in two different cultures exposed me to very contemporary architecture, art and design in the American; in the Greek culture, I was exposed to the ancient world and its art. Ancient sites particularly gave me a perfect handle for my site-specific works and my interventions. The Modernist architecture gave me the structural. Constructivism, the Bauhaus and much of the art between the two World Wars were big influences. Fusing these together began to give me an idea of how to proceed. I'm dealing with the object, space and the spiritual content of a project. What does it give to you? Anything? If not, it's all right.

Early in my career I was a graphic designer, which taught me how to deal with the rigor and teamwork of producing work and exhibitions. I then created sculpture and installations with a variety of industrial materials–wood, steel and glass. I think of my art process in two parts: my studio works and my collaborative installation works, but I regard everything I create as related. Some ideas are very elusive. I produce something I don't like and later find out to my amazement that it's pretty damned good. So I try to be patient with my art activities, which are generally mysterious and elusive.

Eclipse, 1982

ξύλο, κόντρα πλακέ,
γαλβανισμένα μπουλόνια,
βίδες, καρφιά
2,59 x 2,59 x 3,35 μ
Νέα Υόρκη

Eclipse, 1982

wood, plywood, galvanized
bolts, screws, nails
8,5 x 8,5 x 11 ft
New York

Beamwalk, 1996

συγκολλημένη πλάκα και δομικός χάλυβας
1,5 x 3 x 10 μ
Σουηδία

Beamwalk, 1996

welded plate and structural steel
4,92 x 9,84 x 32,8 ft
Sweden

Wanas Ramp, 1990
ξύλο, κόντρα πλακέ, γαλβανισμένα μπουλόνια, βίδες, καρφιά
4,57 x 3,66 x 30,48 μ
Wanas Sculpture Park, Knislinge, Σουηδία

Wanas Ramp, 1990
Wood, plywood, bolts and nails
15 x 12 x 97,8 ft
Wanas Sculpture Park, Knislinge, Sweden

Maroussi Ramp, 1995
συγκολλημένος βαμμένος χάλυβας, τσιμέντο
2,74 x 0,61 x 42,67 μ
Αθήνα, Ελλάδα

Maroussi Ramp, 1995
welded painted steel, concrete
9 x 2 x 140 ft
Athens, Greece

Κρις Γιανάκος
Chania Gridlock, 2026
Χάλυβας
1 x 3,90 x 1,90μ

Cris Gianakos
Chania Gridlock, 2026
Steel
3 ¼ x 12 ¾ x 6 ¼ ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΚΡΙΣ ΓΙΑΝΑΚΟΣ

Ο Cris Gianakos γεννήθηκε το 1934 στη Νέα Υόρκη και είναι Ελληνοαμερικανός καλλιτέχνης που εδώ και μερικά χρόνια ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη και τα Χανιά της Κρήτης. Σπούδασε στη School of Visual Arts της Νέας Υόρκης (1953–1957), όπου δίδαξε για 60 χρόνια, μια εμπειρία που διαμόρφωσε τη μακροχρόνια ενασχόλησή του με τη γλυπτική, το σχέδιο, τη φωτογραφία και τις εγκαταστάσεις.

Κατά τη διάρκεια της εκτεταμένης πορείας του έχει πραγματοποιήσει περίπου 50 ατομικές εκθέσεις. Μεταξύ των πιο πρόσφατων είναι οι: Works on Mylar 1983–1989 στο Minus Space, Μπρούκλιν (2023), Journey στη Citronne Gallery στον Πόρο (2021), SITE στη Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων (2019), Spira Didimo, Fortezza στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης στο Ρέθυμνο (2016) και RAMPWORKS στο Minus Space (2016). Παράλληλα, έχει συμμετάσχει σε περίπου 180 ομαδικές εκθέσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ευρώπη, την Ιαπωνία, την Αργεντινή, τον Καναδά και τη Σενεγάλη. Μεταξύ των πιο πρόσφατων συμμετοχών του είναι οι: AAA 90th Anniversary Exhibition, Art Cake, Μπρούκλιν, Νέα Υόρκη (2026), 50th Anniversary, Hal Bromm Gallery, Νέα Υόρκη (2025), An America, The Box, Λος Άντζελες (2025), Mitchell Algus Gallery, Νέα Υόρκη (2025), To be continued.., GSA Gallery, Στοκχόλμη, Σουηδία (2025), Recent Acquisitions Exhibition, Bridgehampton Museum, Νέα Υόρκη (2025) και Beauty is a Blast!, Art Cake, Μπρούκλιν, Νέα Υόρκη (2025), καθώς και σημαντικές διεθνείς διοργανώσεις, όπως η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης και εκθέσεις στο Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος.

Έχει τιμηθεί με σημαντικές διακρίσεις, μεταξύ των οποίων: Grant του Pollock-Krasner Foundation (2024 και 1990), Individual Grant του Adolph and Esther Gottlieb Foundation (1980) και Sculpture Grant του National Endowment for the Arts (1976). Είναι μέλος των American Abstract Artists (AAA).

Έχει λάβει πολυάριθμες αναθέσεις για μόνιμες εγκαταστάσεις σε δημόσιους χώρους, όπως το Eve στο Πανεπιστήμιο του Tennessee, το Styx στο Socrates Sculpture Park, Νέα Υόρκη, τα Three Corten Cubes στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Härnösand (Σουηδία), καθώς και έργα στα Πάρκα Γλυπτικής Umedalen και Wanås στη Σουηδία. Στην Ελλάδα, σημαντικές δημόσιες εγκαταστάσεις του περιλαμβάνουν το Olympic Gridlock στην Αθήνα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, το Maroussi Bridge, Αθήνα – Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης (1997), το Prospelasis, Θεσσαλονίκη (2011) και το Cephalonia Botanica (2010).

Έργα του ανήκουν σε σημαντικές δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές, όπως το Museum of Modern Art και το Brooklyn Museum, Νέα Υόρκη· το Smithsonian Institution, Ουάσινγκτον DC· το Fogg Art Museum / Harvard University· το Milwaukee Art Museum· το Hammer Museum, Λος Άντζελες· το San Diego Museum of Art· το Colby College Museum of Art, Waterville, Maine· το Nassau County Museum of Art, Roslyn, Νέα Υόρκη· το MOMus – Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης (Θεσσαλονίκη)· το Malmö Art Museum (Μάλμε, Σουηδία)· το Moderna Museet και το National Museum (Στοκχόλμη)· το Gothenburg Art Museum (Σουηδία)· το Wakita Museum of Art, Karuizawa (Ιαπωνία)· το ΕΜΣΤ – Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα· και το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών. Οι εγκαταστάσεις και τα γλυπτά του βρίσκονται επίσης σε πανεπιστήμια, δημοτικές πινακοθήκες και πάρκα γλυπτικής στις ΗΠΑ, την Ελλάδα και τη Σκανδιναβία, αντανακλώντας τη σταθερή του δέσμευση στην ένταξη της τέχνης στον αστικό και φυσικό χώρο.

Η καλλιτεχνική του πρακτική εκτείνεται από τη γλυπτική έως τις περιβαλλοντικές και επιτόπιες (site-specific) εγκαταστάσεις, το σχέδιο, τη φωτογραφία, τη χαρακτική και τα Artist's Books. Ο Κρις Γιαννάκος έχει αναπτύξει μια μοναδική εικαστική γλώσσα, που χαρακτηρίζεται από γεωμετρική αφαίρεση, αρχιτεκτονική αλληλεπίδραση και την έντονη σχέση με την κίνηση, την αντίληψη και τον χώρο.

BIOGRAPHY

CRIS GIANAKOS

Cris Gianakos was born in 1934 in New York, spent his childhood in Crete, and is a Greek American artist who currently lives and works in New York and Chania, Crete. He studied at the School of Visual Arts in New York (1953–1957), where he has taught for 60 years, an experience that shapes his long-term engagement with sculpture, drawing and installations.

During his extensive career he has held approximately 50 solo exhibitions, the most recent of which are *Works on Mylar 1983–1989* at Minus Space, Brooklyn (2023), *Journey* at Citronne Gallery in Poros (2021), *SITE* at the Municipal Art Gallery of Chania (2019), *Spira Didimo, Fortezza*, at the Museum of Contemporary Art of Crete Rethymnon (2016) and *RAMPWORKS* at Minus Space (2016). He has participated in about 180 group exhibitions in the United States, Europe, Japan, Argentina, Canada, and Senegal, the most recent being AAA 90th Anniversary, Exhibition, Art Cake, Brooklyn, New York (2026), 50th Anniversary, Hal Bromm Gallery, New York (2025), An America, The Box, Los Angeles (2025) and Mitchell Algus Gallery, New York (2025), To be continued.., GSA Gallery, Stockholm, Sweden (2025), Recent Acquisitions Exhibition, Bridgehampton Museum, New York (2025) and Beauty is a Blast!, Art Cake, Brooklyn, New York (2025), as well as important group exhibitions worldwide, including the Thessaloniki Biennale of Contemporary Art and the American College of Greece.

He has been honored with major awards: Pollock-Krasner Foundation Grant (2024 and 1990), Adolph and Esther Gottlieb Foundation Individual Grant (1980), and National Endowment for the Arts Sculpture Grant (1976). He is a member of AAA, American Abstract Artists. He has received numerous commissions for permanent installations in public spaces, including *Eve* at the University of Tennessee, *Styx* at Socrates Sculpture Park, NY, *Three Corten Cubes*, Härnösand Public Library (Sweden), Umedalen and Wanås Sculpture Parks, Sweden. His important public installations in Greece include *Olympic Gridlock* in Athens for the 2004 Olympic Games, *Maroussi Bridge*, Athens, European Capital of Culture (1997), *Prospelasis*, Thessaloniki (2011) and the Cephalonia Botanica (2010).

His works are in important public and private collections, such as the Museum of Modern Art and Brooklyn Museum, NY; the Smithsonian Institution, Washington, DC; Fogg Art Museum/ Harvard University; Milwaukee Art Museum; Hammer Museum, Los Angeles; San Diego Museum of Art; Colby College of Art, Waterville, ME; Nassau County Museum of Art, Roslyn, NY MOMus – Museum of Contemporary Art and MOMus – Museum of Modern Art – Costakis Collection (Thessaloniki); Malmo Art Museum (Malmo, Sweden); Moderna Museet and National Museum (Stockholm); Gothenburg Art Museum, Sweden; Wakita Museum of Art, Karuizawa, Japan; EMST, National Museum of Contemporary Art Athens; and European Cultural Centre of Delphi, Greece, and his installations and sculptures are also found in universities, municipal galleries and sculpture parks in the USA, Greece and Scandinavia, reflecting his commitment to the integration of art in urban and natural spaces. His practice extends from sculpture to environmental and site-specific installations, drawing, photography, printmaking and artist books. Cris Gianakos has developed a unique visual language, characterized by geometric abstraction, architectural interaction and a strong relationship to movement, perception and space.

ΘΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Πιστεύω πως έφερα μέσα μου, όταν έφτασα έφηβος στη Σχολή Καλών Τεχνών, μια πλούσια λαϊκή παράδοση, που ως σήμερα τροφοδοτεί το έργο μου. Τότε γεννήθηκε και η αγάπη μου για το σχέδιο, που χρωστώ στον δάσκαλό μου Γιάννη Παππά. Ακόμα και σήμερα βρίσκομαι συνεχώς με το μολύβι στο χέρι, καταγράφοντας στο χαρτί ό,τι θέλω να περάσω στη γλυπτική μου.

Η μορφή της δουλειάς μου οφείλει πολλά στην αρχαία ελληνική τέχνη, ή καλύτερα στην τέχνη που κάλυψε το Μεσογειακό χώρο. Μια υποτροφία μετεκπαίδευσης μου έδωσε την ευκαιρία να τη μελετήσω ταξιδεύοντας συστηματικά. Αγάπησα τους Αρχαίους γιατί ήξεραν να χτίζουν σε γερές βάσεις, η τέχνη τους είχε ευγένεια, δύναμη, αρμονία, ήξερε να αιχμαλωτίζει το φως. Η περίοδος αυτή άφησε βαθιά χνάρια πάνω μου, στάθηκε αποφασιστική για τη δουλειά μου.

Η επιμονή μου κυρίως στα παραδοσιακά υλικά είναι πράξη συνειδητή. Το ότι δουλεύω συχνά πέτρα ή μάρμαρο, είναι γιατί σέβομαι και τιμώ το υλικό που θεωρώ ταυτόσημο της γλυπτικής. Είναι για τις συγκινήσεις που μου χάρισε, για τις μνήμες και τον πολιτισμό που μας μετάφερε από τα βάθη των αιώνων. Είναι για την αντοχή του και την αποφασιστικότητα που κρατά το φως. Σέβομαι πολύ και αγαπώ όλα τα υλικά, όπως φαίνεται και στη δουλειά μου. Το καθένα έχει τις δυνατότητές του και τη γοητεία του, αρκεί να το γνωρίσεις και να μην το κακοποιήσεις. Όσο εξοικειώνεσαι μαζί του, τόσο εκείνο σού αποκαλύπτει τα μυστικά του.

Η ανθρώπινη μορφή είναι κυρίαρχο θέμα στη δουλειά μου, η έννοια του έρωτα και της πάλης έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία, ενώ η σύνθεση με δύο φιγούρες και η πλοκή των όγκων εξυπηρετούν τις πλαστικές μου επιδιώξεις. Τα πουλιά με τα αιχμηρά τους σχήματα και το αίσθημα της ελευθερίας που εκφράζουν, προσφέρονται για δυναμικές λύσεις. Η γυναίκα σαν σχήμα παίρνει μια ποικιλία εκφράσεων στο έργο μου, αντιπροσωπεύει κάτι μαγικό, είναι το θηλυκό σχήμα, ο καρπός, η γέννηση της ζωής. Σ' ένα μεγάλο τμήμα της δουλειάς μου που απουσιάζει το θέμα, προσπαθώ να εκφραστώ με καθαρές πλαστικές αξίες. Τίποτα περισσότερο από το αιώνιο πρόβλημα της γλυπτικής, με τα κενά και τα γεμάτα, τα μέσα και τα έξω, το παιχνίδι της σκιάς και του φωτός πάνω στον όγκο.

Η τέχνη είναι πράξη επικοινωνίας και συνέχειας, δεν θα πάψει να αναζητεί μπρος στη μοναξιά και το άγνωστο, δεν θα σταματήσει να αναρωτιέται για το υπαρξιακό πρόβλημα του ανθρώπου. Να δίνει μορφή στις χαρές και στις λύπες του.

THEODOROS PAPAGIANNIS

I believe that I carried within me, when I arrived as an adolescent at the Athens School of Fine Arts, a rich folk tradition which still informs my work to this day. It was then that my love for drawing was born, which I owe to my teacher, Yannis Pappas. Even now I'm always with a pencil in my hand, putting down on paper whatever I want to transfer to my sculpture.

The form of my work owes a great debt to ancient Greek art or, more accurately, the art that spanned the Mediterranean region. A postgraduate scholarship gave me the opportunity to travel systematically to study it. I fell in love with the Ancients because they knew how to build on solid foundations and their art had nobility, power, harmony and knew how to capture the light. That period left deep traces on me, it was pivotal in my work.

My dedication to mostly traditional materials is fully conscious. The fact that I often work with stone or marble is because I respect and honour the material which I consider synonymous to sculpture. It is for the emotions that it evoked in me, for the memories and the culture passed on to us from the depths of the centuries. It is for its resilience and its determination which retains the light. I have great respect and love for all materials, as is evident in my work. Each of them has its capabilities and its allure, as long as you get to know it and do not abuse it. The more familiar you become with it, the more it reveals its secrets.

The human form is a dominant theme in my work. The concept of eros and struggle have taken on particular significance, while a composition with two figures and the arrangement of masses serve my plastic pursuits. Birds with their sharp shapes and the sense of freedom they express are conducive to dynamic solutions. Woman as a shape takes on a variety of expressions in my work, it represents something magical, it is the female shape, the fruit, the birth of life. In a large part of my work where theme is absent, I try to express myself in pure plastic values. Nothing more than the eternal problem of sculpture, with the empty and the full, the inner and the outer, the play of shadow and light upon the masses.

Art is an act of communication and continuity; it will never stop searching in the face of loneliness and the unknown, it will never stop pondering the existential problem of mankind while giving form to its joys and its sorrows.

Μνημείο Ευεργετών, 1995
αποκαΐδια Πολυτεχνείου, ανακυκλώσιμα υλικά | 2,5 x 6 μ | Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης "Θεόδωρος Παπαγιάννης"

Monument of Benefactors, 1995
remnants of the Polytechnic fire, recyclable materials | 8,2 x 19 ft | Theodoros Papagiannis Museum of Contemporary Art

Ερωτικό, 2001
ορείχαλκος
2 x 0,6 x 0,4 μ
Συλλογή Καλλιτέχνη

Erotic, 2001
brass
6,56 x 1,96 x 1,31 ft
Sculptor's collection

Ερωτικό, 2001
ορείχαλκος
2 x 0,6 x 0,4 μ
Ιδιωτική Συλλογή

Erotic, 2001
brass
6,56 x 1,96 x 1,31 ft
Private collection

Πουλιά, 2007
ορείχαλκος
53 x 26 x 57 εκ
Ιδιωτική Συλλογή

Birds, 2007
brass
20¾ x 10¼ x 22½ in
Private collection

Θόδωρος Παπαγιάννης
Βαίτυλος, 2026
Μάρμαρο Διονύσου
2,85 x 0,90 x 0,70 μ

Theodoros Papagiannis
Baitylos, 2026
Dionysus marble
9 ½ x 3 x 2 ¼ ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΘΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Γεννήθηκε στο Ελληνικό Ιωαννίνων το 1942. Σπούδασε με υποτροφία στην Α.Σ.Κ.Τ. Αθηνών (1960–1965) γλυπτική με τον Γιάννη Παππά, καθώς και γυψοτεχνία και χαλκοχυτική με τον Νίκο Κερλή. Με υποτροφία εσωτερικού του Ι.Κ.Υ. (1966–1968) μελέτησε την αρχαιοελληνική τέχνη στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Το 1974 συμμετείχε στην ίδρυση του Κέντρου Εικαστικών Τεχνών, όπου παρουσίασε την πρώτη του ατομική έκθεση (Κ.Ε.Τ., Αθήνα 1975).

Το 1981 ταξίδεψε στο Παρίσι για μεταπτυχιακές σπουδές στις σύγχρονες εφαρμογές γλυπτικών υλικών, στην École Nationale Supérieure des Arts Appliqués et des Métiers d'Art.

Το εμφανέστερο χαρακτηριστικό του έργου του, σε όλες τις φάσεις της πορείας του, είναι η κυριαρχία της ανθρώπινης μορφής. Ξεκίνησε με γερές βάσεις στην απεικονιστική γλυπτική, τόσο σε τεχνικό όσο και σε μορφολογικό επίπεδο. Αργότερα στράφηκε σε περισσότερο αφαιρετικές φόρμες με κυβιστικά στοιχεία, ιδιαίτερα μετά την παραμονή του στο Παρίσι.

Τα γνωστότερα έργα του είναι οι όρθιες, επιβλητικές φιγούρες που παραπέμπουν σε αρχαία προκλασικά ειδώλια· έχουν συχνά υπερφυσικό μέγεθος και παρουσιάζονται συνήθως σε σύνολα με τελετουργική διάταξη ή ως εγκαταστάσεις στον χώρο. Εκτός από τα παραδοσιακά τεχνικά μέσα της γλυπτικής, χρησιμοποιεί φυσικά ή συνθετικά υλικά, επεξεργασμένα και συνδυασμένα με διάφορους τρόπους, ώστε να αξιοποιούνται η υφή, το χρώμα και οι εκφραστικές τους ιδιαιτερότητες. Η συμβολική φόρτιση των μορφών, ο πολιτισμικός και κοινωνικός προβληματισμός και η προσήλωση στις πλαστικές αξίες χαρακτηρίζουν το σύνολο του έργου του.

Έχει ασχοληθεί επισταμένα με τη μνημειακή γλυπτική, φιλοτεχνώντας έργα μεγάλου μεγέθους σε δημόσιους χώρους, καθώς και πολλούς ανδριάντες και προτομές προσωπικοτήτων. Έχει σχεδιάσει επίσης νομίσματα και μετάλλια.

Ήδη από το 1970 εργαζόταν στην Α.Σ.Κ.Τ. ως βοηθός του Γ. Παππά. Το 1987 εκλέχθηκε αναπληρωτής καθηγητής και το 1991 τακτικός καθηγητής και Διευθυντής του Α' Εργαστηρίου Γλυπτικής της Α.Σ.Κ.Τ. Συνταξιοδοτήθηκε από την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών το 2009, αφού δίδαξε επί περίπου 39 χρόνια. Από τη θέση αυτή συνεργάστηκε με πολλές Σχολές Καλών Τεχνών της Ευρώπης στο πλαίσιο προγραμμάτων ανταλλαγής φοιτητών, δημιουργώντας ειδικά workshops για σπουδαστές. Πρωτοστάτησε επίσης στη διοργάνωση Συμποσίων Γλυπτικής σε Ελλάδα και Κύπρο.

Έχει παρουσιάσει 55 ατομικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μεταξύ των πιο πρόσφατων είναι οι: «Ρέκβιεμ για μια πατρίδα;» στο Γυαλί Τζαμί, Χανιά 2019) και «Minima Moralia», Sianti Gallery, Αθήνα (2023). Έχει συμμετάσχει σε πολυάριθμες ομαδικές εκθέσεις διεθνώς, όπως στη Biennale Βουδαπέστης (1973, 1977) και στην 4η Triennale Ευρωπαϊκής Γλυπτικής (Παρίσι, 1995), μεταξύ άλλων.

Έχει λάβει πολλές διακρίσεις σε ελληνικούς και διεθνείς διαγωνισμούς, μεταξύ των οποίων το Α΄ Βραβείο για το Μνημείο των Θυμάτων του Πολυτεχνείου (Ιωάννινα, 1986), για το Μνημείο Εθνικής Αντίστασης (Βόλος, 1988) και για τη μνημειακή σύνθεση στο αεροδρόμιο του Σικάγου, Η.Π.Α. (2006).

Το 2009 ίδρυσε το «Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεόδωρος Παπαγιάννης» στο Ελληνικό Ιωαννίνων. Το 2010 αναγορεύθηκε Επίτιμος Διδάκτορας του Τμήματος Πλαστικών Τεχνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Το 2015 τιμήθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κάρολο Παπούλια με τον Ανώτερο Ταξιάρχη του Τάγματος του Φοίνικος. Το 2017 το 10ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων έλαβε το όνομά του προς τιμήν του. Το 2019 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών με το Αργυρό Μετάλλιο στην Τάξη των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών.

Έργα του Παπαγιάννη βρίσκονται σε μουσεία και ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, μεταξύ άλλων στην Εθνική Πινακοθήκη στην Αθήνα και στο ομώνυμο μουσείο στο Ελληνικό Ιωαννίνων. Παράλληλα, έργα του έχουν τοποθετηθεί σε δημόσιους χώρους σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, όπως στην Κόνιτσα, τα Ιωάννινα, την Πάτρα, την Αμαλιάδα, την Κατερίνη, την Καρδίτσα, την Καλαμάτα, τις Σέρρες, τον Πειραιά, τον Διόνυσο και την Άνοιξη Αττικής, τον Βόλο, την Ερεσό Μυτιλήνης, καθώς και στη Λεμεσό της Κύπρου, Σικάγο, Η.Π.Α κ.ά.

BIOGRAPHY

THEODOROS PAPAGIANNIS

Thodoros Papagiannis was born in Elliniko, Ioannina, in 1942. He attended the Athens School of Fine Arts (1960-1965) on a scholarship, where he studied sculpture under Yannis Pappas and plaster casting under Nikos Kerlis. A scholarship by the State Scholarships Foundation (1966-1968) enabled him to study ancient Greek art in the broader Mediterranean region. In 1974, he took part in establishing the Visual Arts Centre, where he also held his first solo exhibition (Visual Arts Centre, Athens, 1975).

In 1981, he travelled to Paris to pursue postgraduate studies in the contemporary applications of sculptural materials at the École Nationale Supérieure des Arts Appliqués et des Métiers d'Art.

The most prominent characteristic of his work in all phases of his career is the dominance of the human figure. He began from a strong foundation in figurative sculpture, both on a technical and formal level. Later, he turned to more abstract forms with cubist elements, especially after his sojourn in Paris.

His most well-known sculptures are upright, imposing figures which allude to ancient preclassical figurines; they often have a supernatural size and are commonly presented in sets, in a ritual arrangement, or as installations in space. Aside from the traditional, technical means of sculpture, he also uses natural and synthetic materials, processed and combined in various ways, making use of their texture, colour and expressive peculiarities. The symbolic charge of the figures, cultural and social reflection, and his commitment to plastic values characterize the body of his work.

He has worked extensively with monumental sculpture, creating large-scale works in public spaces, as well as several statues and busts of eminent personalities. He has also designed coins and medals.

He worked at the Athens School of Fine Arts since 1970, initially as assistant to Yannis Pappas. In 1987, he was elected associate professor and in 1991 full professor and Director of the First Sculpture Workshop. He retired from the Athens school of Fine Arts in 2009, after having taught there for around 39 years. During his tenure, he collaborated with many Schools of Fine Arts in Europe as part of student exchange programmes, creating special workshops for the students. He was also pivotal in organising Sculpture Symposia in Greece and Cyprus.

He has held 55 solo exhibitions in Greece and abroad. Among the most recent ones are: "Requiem for a motherland?" at the Yali Mosque, Chania (2019) and "Minima Moralia", Sianti Gallery, Athens (2023). He has taken part in numerous groups exhibitions worldwide, such as the Biennale of Budapest (1973, 1977) and the 4th Triennale of European Sculpture (Paris, 1995), among others.

He has received several distinctions in Greek and international competitions, among which the First Prize for the Monument to the Heroes of the Polytechnic (Ioannina, 1986), the Monument of National Resistance (Volos, 1988), and a monumental composition at the airport of Chicago, USA.

In 2009, he founded the "Theodoros Papagiannis Museum of Contemporary Art" in Elliniko, Ioannina. In 2010, he was awarded an honorary doctorate at the Department of Plastic Arts of the University of Ioannina. In 2015, he was honoured by the president of the Republic, Karolos Papoulias, with the Grand Commander of the Order of the Phoenix. In 2017, the 10th Secondary School of Ioannina was named after him, in his honour. In 2019, the Academy of Athens honoured him with the Silver Medal in the Class of Letters and Fine Arts.

Works by Papagiannis are held in museums and private collections in Greece and abroad, including the National Gallery in Athens and the Papagiannis Museum in Elliniko, Ioannina. His works have also been installed in public spaces in various cities across Greece, including Konitsa, Ioannina, Patras, Amaliada, Katerini, Karditsa, Kalamata, Serres, Piraeus, Dionysos and Anoixi in Attica, Volos, Eresos in Mytilene, as well as Limassol, Cyprus, and Chicago, USA, among others.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΡΜΑΚΕΛΗΣ

Η γλυπτική παράγει τρισδιάστατη σκέψη. Σκέψη στον Κύβο. Έχει συμβάλλει στην εξέλιξη του ανθρώπου, στην εξέλιξη του παγκόσμιου πολιτισμού.

Είναι η τέχνη της σιωπής, της χθόνιας θορυβώδους κραυγής. Εκφράζει, μεταδίδει μηνύματα, επικοινωνεί με τα δικά της μέσα, με τους δικούς της πολύσημους κώδικες επικοινωνίας.

Ο λόγος της είναι δυνατός, πλήρης.

Έχω πει πολλές φορές, πως ένα σύγχρονο Γλυπτό τοποθετημένο στο χώρο, στον ελεύθερο σωστά διαμορφωμένο χώρο, είναι το φθηνότερο πολιτιστικό μέσο. Εκπέμπει μηνύματα, λειτουργεί συνεχώς και είναι προσβάσιμο σε όλους χωρίς ωράριο και εισιτήριο, φτάνει μόνο να Υπάρχει.

Η τέχνη δεν έχει ανάγκη αποδείξεων. Είναι ελεύθερη, απόλυτα Ελεύθερη.

YANNIS PARMAKELIS

Sculpture produces three-dimensional thought, a thought that is powerful and intense for it has contributed to the evolution of mankind, to the evolution of global culture.

It is the art of silence, of a chthonic, loud scream. It expresses, it transmits messages, it communicates by its own means, by its own polysemous codes of communication.

Its discourse is powerful, complete.

I have said many times that a contemporary Sculpture installed in space, in an open, properly configured space, is the cheapest cultural medium. It broadcasts messages, is in constant operation, and is accessible to everyone without timetable or ticket; all it needs to do is Exist.

Art has no need for proof. It is free, completely Free.

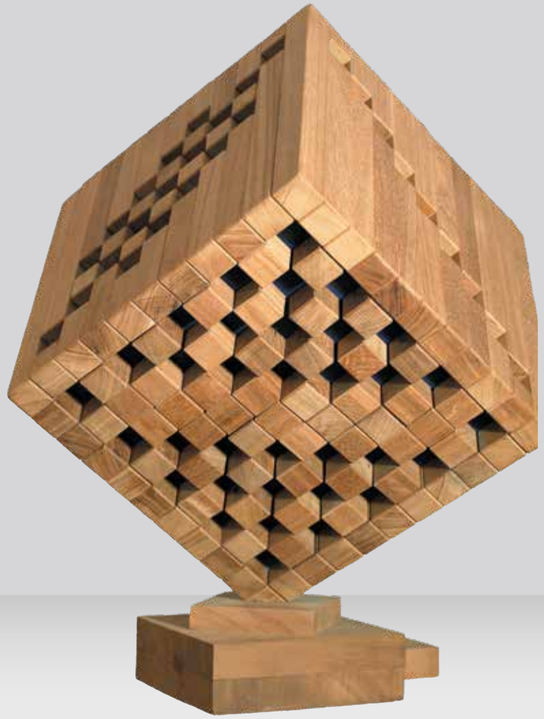
Κολώνες, 2005
αλουμίνιο
5,8 x 2 μ
Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό
Κέντρο Δελφών

Columns, 2005
aluminium
19 x 6,56 ft
European Cultural
Centre of Delphi

Έφιππος, 2000
αλουμίνιο
1,65 x 1,25 x 0,37 μ
ατελιέ του γλύπτη

Rider, 2000
aluminium
5,41 x 4,10 x 1,21 ft
Sculptor's studio

Κύβος, 1988
ξύλο
87 x 87 x 78 εκ
ατελιέ του γλύπτη

Cube, 1988
wood
34½ x 34½ x 30 in
Sculptor's studio

Μηχανικά-Τόρνος (Σύνθεση), 1977
ορείχαλκος
2,5 x 2 μ
Ιδιωτική Συλλογή

Mechanical-Lathe (Composition), 1977
brass
8,20 x 6,56 ft
Private Collection

Γιάννης Παρμακέλης
Σύμπαν στον Κύβο, 2026
Μάρμαρο Διονύσου
3,20 x 2,30 x 1,20 μ

Yannis Parmakelis
Universe in a Cube, 2026
Dionysus marble
10 ½ x 7 ½ x 4 ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΡΜΑΚΕΛΗΣ

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1932. Σπούδασε γλυπτική στην Α.Σ.Κ.Τ. Αθηνών (1952–1958) με τον Γιάννη Παππά και συνέχισε τις σπουδές του με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. στο Παρίσι (1961–1964, École Nationale Supérieure des Beaux-Arts) με τον Robert Couturier. Μαθήτευσε επίσης κοντά στον Ossip Zadkine. Πραγματοποίησε την πρώτη του ατομική έκθεση στην Αθήνα (1961, Ζυγός).

Το 1966 δίδαξε για ένα διάστημα στην Α.Σ.Κ.Τ. ως βοηθός του Γιάννη Παππά. Στη συνέχεια δίδαξε στο Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο (1968–1976), στη Σχολή Βακαλό (1995–1999) και στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών της Πολυτεχνικής Σχολής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (1999–2006), όπου προώθησε τη δημιουργία του Τομέα Τεχνών και Ανθρωπιστικών Επιστημών.

Στα πρώιμα έργα του κυριαρχούν οι παραδοσιακές μορφές της παραστατικής γλυπτικής. Κατά την περίοδο 1968–1974, η δουλειά του αποκτά μεγαλύτερη εκφραστική αμεσότητα, καθώς τα γλυπτά δουλεύονται απευθείας στο υλικό τους με μηχανικά μέσα, ενώ η δραματικότητα του κοινωνικού σχολιασμού υπογραμμίζεται με εξπρεσιονιστικές παραμορφώσεις («Μάρτυρες και Θύματα»). Το μεγαλύτερο και χαρακτηριστικότερο μέρος του γλυπτικού του έργου είναι ανθρωποκεντρικό, με φιγούρες ελλειπτικές που συνδυάζουν τη στέρεη δομή με την εκφραστική κινητικότητα. Ωστόσο, έχει ασχοληθεί κατά καιρούς και με άλλα παραστατικά θέματα, καθώς και με αφηρημένες γεωμετρικές ή κονστρουκτιβιστικές συνθέσεις. Χρησιμοποιεί κυρίως μέταλλο, αλλά και γύψο, ξύλο και διάφορα βιομηχανικά υλικά, συχνά σε πολύχρωμες κατασκευές. Η μορφική ποικιλία και η εναλλαγή των τεχνικών μέσων δεν αναιρούν τη βαθύτερη ενότητα των αναζητήσεών του γύρω από τις αισθητικές, συγκινησιακές και νοηματικές δυνατότητες της σύγχρονης γλυπτικής.

Το έργο του παρουσιάστηκε σε πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Συμμετείχε, μεταξύ άλλων, στις Μπιενάλε της Αλεξάνδρειας (1965), του Σάο Πάουλο (1967), της Βενετίας (1970) και της Βουδαπέστης (1971), στη Διεθνή Έκθεση Σύγχρονης Γλυπτικής (Μουσείο Ροντέν, Παρίσι, 1966) και στη Διεθνή Έκθεση Πλαστικών Τεχνών (Βουκουρέστι, 1983). Αναδρομικές εκθέσεις του οργανώθηκαν στην Πινακοθήκη Πιερίδη (1992) και στην Πινακοθήκη του Δήμου Καλαμάτας (1994), καθώς και στην Πρεσβεία της Βενεζουέλας (1998). Επιπλέον, ατομικές εκθέσεις του περιλαμβάνουν το «Περιπατητικό: Από την Κορησσία στο Βουρκάρι» με 10 γλυπτά (Κέα, 1999), την έκθεση αντιπροσωπευτικών έργων στην Ελληνογερμανική Αγωγή (Αθήνα, 2003), «Μηχανικά–Γεωμετρικά» στο Ίδρυμα Γ. & Α. Μαμιδάκη, Minos Beach Art Hotel (Άγιος Νικόλαος, 2006) και «Γιάννης Παρμακέλης: Άλογα και Αναβάτες 2000–2012» στο Ίδρυμα Θεοχαράκη (Αθήνα, 2012).

Ο Παρμακέλης έχει φιλοτεχνήσει επίσης περισσότερα από 70 μετάλλια σε χαλκό, ασήμι και χρυσό. Έχει τιμηθεί με 20 πρώτα και δεύτερα βραβεία σε πανελλήνιους διαγωνισμούς, ενώ περισσότερα από τριάντα έργα του –ολόγλυφες και ανάγλυφες συνθέσεις, κυρίως σε χαλκό– βρίσκονται σε δημόσιους χώρους στην Ελλάδα. Έργα του βρίσκονται επίσης στην Εθνική Πινακοθήκη στην Αθήνα και σε πολυάριθμες ιδιωτικές συλλογές.

Το 2011 εκλέχθηκε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, καταλαμβάνοντας την Έδρα Γλυπτικής στην Τάξη Γραμμάτων και Καλών Τεχνών

BIOGRAPHY

YANNIS PARMAKELIS

Yannis Parmakelis was born in Irakleio, Crete, in 1932. He studied sculpture at the Athens School of Fine Arts (1952-1958) under Yannis Pappas, and continued his studies in Paris with a Greek State scholarship (1961–1964, École Nationale Supérieure des Beaux-Arts), with Robert Couturier. He also studied under Ossip Zadkine. He held his first solo exhibition in Athens (1961, Zygos).

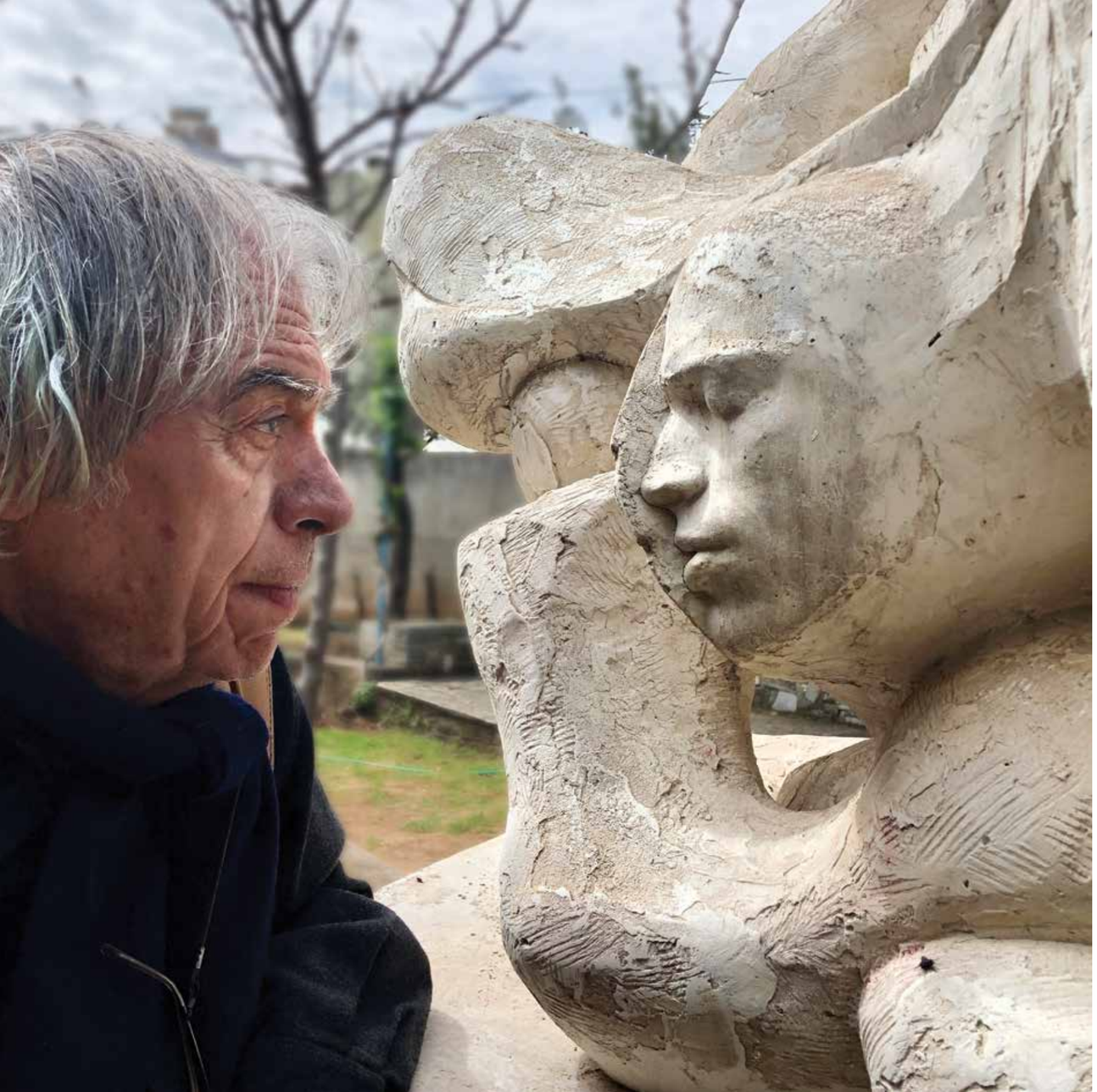
In 1966, he taught at the Athens School of Fine Arts as assistant to Yannis Pappas. He went on to teach at the Athens Technological Institute (1968–1976), the Vakalo School (1995–1999) and the Architectural Engineering Department of the Democritus University of Thrace (1999-2006), where he promoted the creation of the Arts and Humanitarian Sciences department.

His early works are dominated by the traditional forms of figurative sculpture. Over the 1968-1974 period, his work obtains greater expressive immediacy, as he now creates his sculptures by working directly on the raw material by mechanical means, while the dramatic intensity of social criticism is highlighted by expressionist distortions (Witnesses and Victims). A large part of his sculptural work is anthropocentric, with elliptical figures which combine a solid structure with expressive movement. At times, however, he has also engaged with other figurative subjects, as well as with abstract geometrical or constructivist compositions. He mainly uses metal, as well as marble, wood and various industrial materials, to create colourful constructions. The formal variety and alternation of technical means do not take away from the deeper unity of his quests around the aesthetic, emotive and conceptual capacities of contemporary sculpture.

His work has been presented in many solo and group exhibitions in Greece and abroad. He has taken part, indicatively, in the Biennale of Alexandria (1965), São Paulo (1967), Venice (1970) and Budapest (1971), the International Exhibition of Contemporary Sculpture (Musée Rodin, Paris, 1966) and the International Exhibition of Plastic Arts (Bucharest, 1983). Retrospective exhibitions of his work have been held at Pierides Gallery (1992) and the Municipal Gallery of Kalamata (1994), as well as at the Embassy of Venezuela (1998). His solo exhibitions include "A Walking Route: From Korissia to Vourkari" with 10 sculptures (Kea, 1999), an exhibition of representative works at Ellinogermaniki Agogi (Athens, 2003), "Mechanical-Geometric" at the G & A Mamidakis Foundation, Minos Beach Art Hotel (Agios Nikolaos, Crete, 2006) and "Yannis Parmakelis: Horses and Riders 2000–2012" at the B.&M. Theocharakis Foundation (Athens, 2012).

Parmakelis has also created more than 70 medals in bronze, silver, and gold. He has been awarded twenty 1st and 2nd prizes in nationwide competitions, while more than thirty of his works – freestanding sculptures and reliefs, mostly in bronze – are installed in public sites in Greece. Works of his also belong to the National Gallery in Athens and numerous private collections.

In 2011, he was elected member of the Academy of Athens, occupying the Chair of Sculpture in the Section of Letters and Fine Arts.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΡΟΚΟΣ

Από το χαρτί μέχρι τον πηλό, το μάρμαρο και το ξύλο, αισθάνομαι σαν ένας απλός καταγραφέας σημαδιακών καταστάσεων που δεν έχουν αρχή και τέλος!

Σαν ένας ανταποκριτής ή καλύτερα ένας τελάλης επαναλαμβανομένων γεγονότων, που μαρμαρώνουν για να μας θυμίσουν όσα γρήγορα ξεχνάμε ή όσα καλά ελπίζουμε ότι θα ’ρθουν!

Θα μπορούσα να το πω και ημερολόγιο ζωής, που ξεχύνεται από τα μέσα προς τα έξω, όπως και κάθε ζωή!

Αυτό το μέσα είναι η ουσία που γυρεύω δουλεύοντας ελεύθερα, χωρίς σχέδια και προπλάσματα!

Το κάθε υλικό με προκαλεί με τον τρόπο του για αποκαλύψεις μοναδικές!

Από την πρώτη επιλογή του βράχου στο νταμάρι του Διονύσου, ο ματρακάς και το καλέμι αφήνονται να μας ταξιδέψουν, με τη βοήθεια του ήλιου των Χανίων, ως το σημείο όπου το άγαλμα αφήνει στην άκρη τον δημιουργό του, αυτονομείται, υπερασπίζεται από μόνο του τις αλήθειες που κουβαλάει και ανήκει στον χρόνο, τον μέγα κριτή, μα και τον μέγιστο των γλυπτών!

KYRIAKOS ROKOS

From paper to clay, marble and wood, I feel like my role is merely to record evocative situations that have no beginning or end!

Like a correspondent or better yet a crier of recurring events that freeze to remind us of all that we are quick to forget, or the good things we hope are coming!

I could even call it a journal of life that gushes from inside out, just like all life!

That inside is the essence that I’m looking for, working freely without draughts and models!

Each and every material challenges me in its own way to make unique revelations!!!

From the initial choice of the rock at the Dionysus marble quarry, the hammer and the chisel carry us away, with the help of the sun of Chania, up to where the statue leaves its creator aside, becomes autonomous, defends the truths that it carries, and belongs to time, the great judge, and the greatest of sculptures!

Η εγκλωβισμένη ελπίδα (λεπτομέρεια), 2011
πέτρα Τόχνης
2,5 x 1 x 1 μ
Πόλη Χρυσοχούς, Κύπρος

The trapped hope (detail), 2011
Tochni stone
8,2 x 3,2 x 3,2 ft
Polis Chrysochous, Cyprus

Η κυριαρχία του κουτιού, 2008
μάρμαρο Διόνυσου
2 x 1,30 x 1,30 μ
πλατεία Άνοιξης, Αττική, Ελλάδα

The dominance of the box, 2008
Dionysus marble
6,56 x 4,26 x 4,26 ft
Anixi square, Attika, Greece

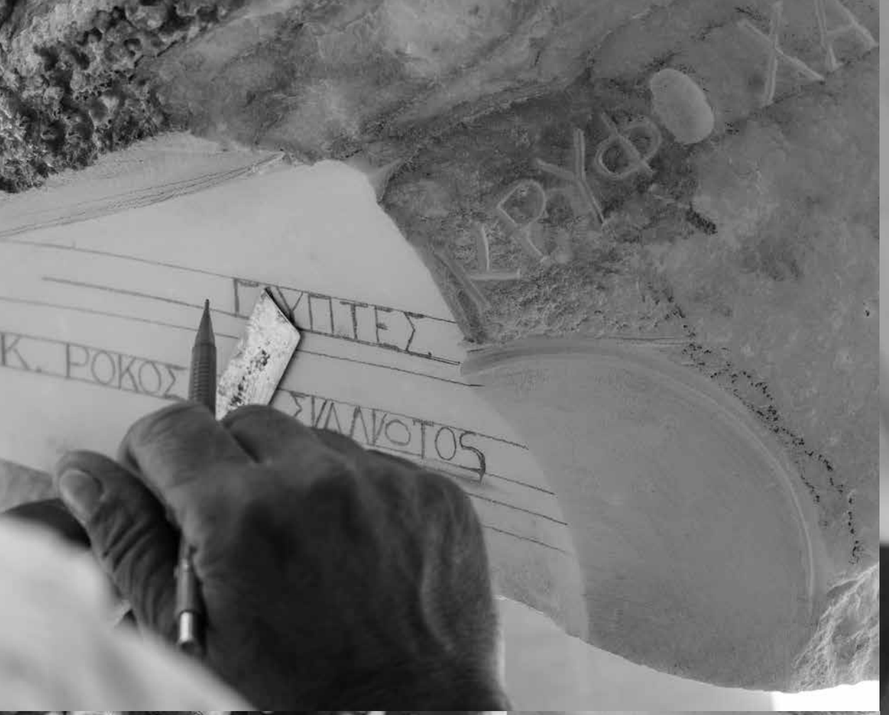
Το όνειρο του κόσμου, 2010
μάρμαρο Διόνυσου
45 x 35 x 30 εκ
ατελιέ του γλύπτη

The dream of the world, 2010
Dionysus marble
17¾ x 13¾ x 11¾ in
Sculptor's studio

Γέννα μεγάλη - Γέννα μικρή, 2014
ορείχαλκος
80 x 80 x 65 εκ και 50 x 50 x 40 εκ
ατελιέ του γλύπτη

Big birth - Small birth, 2014
brass
31½ x 31½ x 25½ and 19¾ x 19¾ x 15¾ in
Sculptor's studio

Κυριάκος Ρόκος
Κρυφό Χαμόγελο, 2026
Μάρμαρο Διονύσου
1,50 x 1,60 x 1,00 μ

Kyriakos Rokos
Hidden Smile, 2026
Dionysus marble
5 x 5 ¼ x 3 ¼ ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΡΟΚΟΣ

Γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1945. Αρχικά πήρε μαθήματα σχεδίου στο εργαστήριο του Π. Σαραφιανού. Σπούδασε γλυπτική και γυψοτεχνία στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας κοντά στους Γ. Παππά και Ν. Κερλή, με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. (1965–1969). Συνέχισε τις σπουδές του με υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών στην École des Beaux-Arts στο Παρίσι (1972–1976), στο ατελιέ του César, ενώ μαθήτευσε και κοντά στον Κ. Κουλεντιανό.

Η πρώτη του ατομική έκθεση παρουσιάστηκε στην Αθήνα το 1972 («Νέες Μορφές»). Το πιο χαρακτηριστικό μορφοπλαστικό γνώρισμα της γλυπτικής του είναι η στενή και σχεδόν σωματική σχέση της φόρμας με το υλικό (πέτρα, ξύλο, μέταλλο). Οι μορφές αναδύονται από το εσωτερικό του υλικού, συνήθως με απευθείας λάξευση, σαν να γεννιούνται μέσα από τη μάζα του. Η αμεσότητα αυτής της διαδικασίας παραπέμπει μερικές φορές σε ένα είδος αυτοματισμού, ο οποίος ενισχύεται από την αποσπασματικότητα και την εξωλογική οργάνωση των μορφών. Η ελευθερία της έκφρασης, στα όρια του σουρεαλισμού, συμβαδίζει με την τεχνική αρτιότητα και με ιδιαίτερη έμφαση στο νοητικό ή ιδεολογικό περιεχόμενο των έργων.

Την περίοδο 1981–1983 δίδαξε στη Σχολή Βακαλό, ενώ από το 1983 μέχρι το 2012 υπήρξε τακτικός καθηγητής στο Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Τ.Ε.Ι. Αθήνας (νυν Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής), όπου και οργάνωσε το Α' Εργαστήριο Πλαστικής (1983). Από το 2012 είναι ομότιμος καθηγητής.

Είναι ιδρυτικό μέλος του Ομίλου «Τέχνη και Φιλοσοφία». Έχει συνεργαστεί πολλές φορές με το Θέατρο Τέχνης «Κάρολος Κουν», σχεδιάζοντας μάσκες, καθώς και με το Εθνικό Θέατρο και το Περιφερειακό Θέατρο Ιωαννίνων ως σκηνογράφος. Επίσης, έχει φιλοτεχνήσει μετάλλια, πλακέτες και σήματα για διάφορα ιδρύματα και οργανισμούς. Κείμενά του έχουν δημοσιευτεί σε εφημερίδες και περιοδικά.

Έχει εκδώσει πλήθος βιβλίων, ανάμεσά τους: «Σχέδια» (1972), «Αποτυπώματα 1967–1975» (1978), «Ταξίδια με Στυλό Διαρκείας» (1994), «Ένας Επικίνδυνος Γλύπτης» (1995), «Ρόκος – Γλυπτική σε κοινή Θέα» (2002), «Ρόκος – Ανοξείδωτα Ταξίδια» (2008), «Η πεταλούδα του Ίνσενμπορν και άλλες ιστορίες» (2008), «Παράλληλες Αποδράσεις» (2010) κ.ά. Το 2022 βραβεύθηκε από την

BIOGRAPHY

KYRIAKOS ROKOS

Kyriakos Rokos was born in Ioannina in 1945. He initially attended drawing classes at the workshop of P. Sarafianos. He studied sculpture and plaster casting at the Athens School of Fine Arts, under Y. Pappas and N. Kerlis, on a scholarship by the State Scholarships Foundation (1965-1969). He pursued further studies on a scholarship by the Academy of Athens, at the École des Beaux-Arts in Paris (1972–1976), at César's studio, and apprenticed, in addition, under K. Koulentianos.

His first solo exhibition was held in Athens in 1972 ("Nees Morfes" gallery). The most characteristic formal attribute of his sculpture is a close, almost physical relationship between the form and the raw material (stone, wood, metal). Figures emerge from inside the material, usually by direct chiselling, as if born by its mass. The immediacy of this process sometimes alludes to a kind of automation, which is also enhanced by the fragmentariness and hyperrational arrangement of the figures. Freedom of expression, on the borderline of abstraction, goes hand in hand with technical excellence and particular emphasis on the intellectual or ideological content of the works.

Over 1981-1983, he taught at the Vakalo School while, from 1983 to 2012, he served as professor at the Department of Conservation of Antiquities and Works of Art at the Athens Technological Educational Institute (present-day University of West Attica), where he also organized the first Plastics Workshop. He has been professor emeritus since 2012.

He is a founding member of the "Art and Philosophy" Group. He has collaborated with the "Karolos Koun" Art Theatre on several occasions, designing masks, as well as with the National Theatre and the Regional Theatre of Ioannina as a scenographer. In addition, he has created medals, plaques and signs for various foundations and organizations. His articles have been published in newspapers and journals.

He has published several books, including: *Σχέδια* [*Drawings*] (1972), *Αποτυπώματα 1967–1975* [*Imprints 1967-1975*] (1978), *Ταξίδια με Στυλό Διαρκείας* [*Journeys in Ballpoint Pen*] (1994), *Ένας Επικίνδυνος Γλύπτης* [*A Dangerous Sculptor*] (1995), *Ρόκος – Γλυπτική σε κοινή Θέα* [*Rokos – Sculpture in common View*] (2002), *Ρόκος – Ανοξείδωτα Ταξίδια* [*Rokos – Stainless journeys*] (2008), ["The Butterfly of Insenborn and Other Stories] (2008), *Παράλληλες Αποδράσεις* [*Parallel Escapes*] (2010), etc. In 2022, he was awarded the Academy of Athens Prize in Letters and Fine Arts.

He has shown his work in more than thirty solo exhibitions in cities across Greece and abroad (Germany, France). He has also taken part in numerous group exhibitions, international events and sculpture symposia in Greece and other European cities: Salon de la Jeune Sculpture (Paris, 1974–1976), Sixième Biennale de la Sculpture Contemporaine, Rodin Museum, Paris (1974), Art Expo, New York (1980), 8th International Small Sculpture Triennial, Budapest (1990), International Sculpture Symposium, Luxemburg (1999), International Contemporary Art Biennial of Arad, Romania (2009), etc.

His works are installed in public spaces in many cities in Greece and abroad. He has been honored with several awards and distinctions by organizations and events. Indicatively: Onassis Stegi First Prize in sculpture (1981), E.E.T.E. First Prize in sculpture (National Garden, Athens 1984), NTUA Monument Award, NTUA Campus (1988), "G. Papanikolaou" First Prize in Bust Sculpture (2004), "Vangjush Mio" Prize (2007, Korçë – Albania), etc.

Works of his belong to the National Gallery, the Gallery of Metsovo, the Gallery of Ioannina, the Viannos Gallery, the Grigoraki Gallery, the Vorres and Pierides Museums, and the National Bank of Greece and the Ministry of Culture Collections.

In public spaces: Metsovo, Ioannina, Athens (Ermou str.), Tripoli, Lazariston Monastery (Thessaloniki), Limni, Euboea, Agricultural University (Athens), Dionysos (Attica), Anoixi (Attica), Karditsa, Amaliada, Kaminia (Piraeus), Katerini, Eressos (Mytilene), Irakleio, Agia Paraskevi, Kalamata, Volissos (Chios), Abrami (Naxos), Patmos, Saint-Brieuc (France), Väto (Sweden Ρίγα (Latvia), Orsa (Sweden), Heidelberg (Germany), Lultzhausen (Luxemburg), Limassol (Cyprus), HSBC Bank (Athens), Technological Educational Institute of Athens, Agia Varvara Town Hall (Athens), Amyra (Crete), Paliani (Irakleio, Crete), Paros, Polis Chrysochous (Cyprus), First Cemetery of Athens, and in private collections in Greece and internationally.

Ακαδημία Αθηνών με το Βραβείο της Τάξεως των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών.

Έχει παρουσιάσει το έργο του σε περισσότερες από τριάντα ατομικές εκθέσεις σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας και στο εξωτερικό (Γερμανία, Γαλλία). Έχει επίσης συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές εκθέσεις, διεθνείς διοργανώσεις και συμπόσια γλυπτικής στην Ελλάδα και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις: Salon de la Jeune Sculpture (Παρίσι, 1974–1976), Sixième Biennale de la Sculpture Contemporaine, Μουσείο Rodin, Παρίσι (1974), Art Expo, Νέα Υόρκη (1980), 8th International Small Sculpture Triennial, Βουδαπέστη (1990), Διεθνές Συμπόσιο Γλυπτικής, Λουξεμβούργο (1999), International Contemporary Art Biennial of Arad, Ρουμανία (2009), κ.ά.

Έργα του κοσμούν δημόσιους χώρους σε πολλές πόλεις της Ελλάδας και του εξωτερικού. Έχει λάβει πλήθος βραβείων και διακρίσεων από φορείς και διοργανώσεις. Ενδεικτικά: Α' Βραβείο γλυπτού Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών (1981), Α' Βραβείο γλυπτικής Ε.Ε.Τ.Ε. (Εθνικός Κήπος, Αθήνα, 1984), Βραβείο μνημείου Ε.Μ.Π., Πολυτεχνούπολη (1988), Α' Βραβείο προτομής «Γ. Παπανικολάου» (2004), Βραβείο «Vangjush Mio» (2007, Korçë – Αλβανία), κ.ά.

Έργα του βρίσκονται στην Εθνική Γλυπτοθήκη, στην Πινακοθήκη Μετσόβου, στην Πινακοθήκη Ιωαννίνων, στην Πινακοθήκη Α. Βιάννου, στην Πινακοθήκη Γρηγοράκη, στα Μουσεία Βορρέ και Πιερίδη, καθώς και στη συλλογή της Εθνικής Τράπεζας και του Υπουργείου Πολιτισμού.

Σε δημόσιους χώρους: Μέτσοβο, Ιωάννινα, Αθήνα (Ερμού), Τρίπολη, Μονή Λαζαριστών (Θεσσαλονίκη), Λίμνη Ευβοίας, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο (Αθήνα), Διόνυσος Αττικής, Άνοιξη Αττικής, Καρδίτσα, Αμαλιάδα, Καμίνια (Πειραιάς), Κατερίνη, Ερεσός (Λέσβος), Ηράκλειο, Αγία Παρασκευή, Καλαμάτα, Βολισσός (Χίος), Αμπράμι (Νάξος), Πάτμος, Saint-Brieuc (Γαλλία), Väto (Σουηδία), Ρίγα (Λετονία), Orsa (Σουηδία), Heidelberg (Γερμανία), Lultzhausen (Λουξεμβούργο), Λεμεσός (Κύπρος), HSBC Bank (Αθήνα), Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Δημαρχείο Αγίας Βαρβάρας (Αθήνα), Αμύρα (Κρήτη), Παλιανή (Ηράκλειο Κρήτης), Πάρος, Πόλη Χρυσοχούς (Κύπρος), Α' Κοιμητήριο (Αθήνα) και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Με αφορμή τις εργασίες του Συμποσίου και καθώς το έργο που θα πραγματοποιηθεί αντιπροσωπεύει την έρευνά μου την τρέχουσα περίοδο, θεωρώ σημαντικό να αναφερθώ συνοπτικά στις χαρακτηριστικές περιόδους της διαρκούς έρευνάς μου για τη γλυπτική.

Από τα φοιτητικά μου χρόνια στη Σχολή Καλών Τεχνών της Ρώμης, το ενδιαφέρον μου επικεντρώθηκε αρχικά στο σχέδιο. Κατά την ταραχώδη περίοδο του ’68 άρχισα να μεταφέρω το σχέδιο στον χώρο, λυγίζοντας μεταλλικές ράβδους ώστε να αναδημιουργώ τρισδιάστατα τις γραμμές του. Η έρευνα αυτή οδήγησε στην «Ιωνική Κόρη» και στη συνέχεια σε ένα ιδιότυπο béton armée, όπου τα σίδερα παραμένουν στην επιφάνεια και διαγράφουν τη μορφή. Έτσι διαμορφώθηκε η θεωρία του «εκφραστικού κονστρουκτιβισμού», που έκτοτε χαρακτηρίζει σχεδόν όλα τα έργα μου σε δημόσιους χώρους.

Αργότερα, το ενδιαφέρον μου για τη συμφωνική μουσική με οδήγησε στη θεωρία των «μουσικών πυκνοτήτων»: μια δεκαπενταετή περίοδο κατά την οποία διερεύνησα τη δυνατότητα η μουσική να γεννιέται από το σχέδιο και τη γλυπτική μορφή.

Μια επόμενη κατεύθυνση προέκυψε από την ιδέα του «Δάσους», αρχικά για την περίφραξη του Πανεπιστημίου Κρήτης και αργότερα για ιδιωτικό έργο. Από αυτή γεννήθηκαν τα «Φυτώρια», μικρά δενδρύλλια ως αφετηρία μιας νέας διερεύνησης της αρμονίας της φόρμας. Η αναζήτηση αυτή οδήγησε στα «Ερωτικά Είδωλα», ένα από τα οποία διακρίθηκε στο Grand Palais στο Παρίσι το 2025.

Με τα «Ερωτικά Είδωλα» επιστρέφω σε ένα ερώτημα που με απασχολεί εδώ και τριάντα χρόνια: την επίδραση της γλυπτικής μορφής στο περιβάλλον της. Στα πρόσφατα έργα μου, το γλυπτό και το γλυπτικό του περιβάλλον δεν αποτελούν πλέον δύο διακριτές πραγματικότητες, αλλά δημιουργούνται ταυτόχρονα ως ένα ενιαίο χωρικό γεγονός.

MANOLIS TZOMPANAKIS

On the occasion of the Symposium’s proceedings and since the work that will be shown is representative of my own research at present, I think it is important to briefly refer to the characteristic periods of my constant research in sculpture.

From my years as a student at the Fine Arts School in Rome, my interest was initially focused on drawing. Over the turbulent period of 1968, I began to transfer drawing into the space, bending metal rods in order to recreate its lines in three dimensions. That research led to Ionic Maiden and next to a peculiar béton armé [reinforced concrete], where the metal rods remain on the surface and describe the form. That was how the theory of “expressive constructivism” took shape, which has since characterized almost all of my public artworks.

Later, my interest in symphonic music led me to the theory of “musical densities”: a fifteen-year period during which I explored the capacity of music to be born out of design and the sculptural form.

A subsequent direction emerged from the idea of the Forest, initially for the enclosure of the University of Crete and later for a private project. This, in turn, gave rise to the Nurseries, small saplings as the starting point for a new exploration of the harmony of the form. That quest led to Erotic Idols, one of which was distinguished at the Grand Palais in Paris in 2025.

With Erotic Idols, I revisited a question that has occupied me for thirty years: the impact of the sculptural form onto its environment. In my recent works, the sculpture and its sculptural environment are no longer two separate realities but created simultaneously as a unified spatial event.

Ίκαρος, 1987
Ξύλο Padouk
2,60 x 2,00 x 0,80 μ
Μουσείο Crocetti, Ρώμη, Ιταλία

Icarus, 1987
Padouk wood
8,53 x 6,56 x 2,62 ft
Museo Crocetti, Rome, Italy

Η φυγή, 1990-1994
Οπλισμένο σκυρόδεμα
6,00 x 2,80 x 1,60 μ
Λεωφόρος Ικάρου, Ηράκλειο Κρήτης

The Flight, 1990-1994
Béton armé
19,68 x 9,18 x 5,24 ft
Ikarou Avenue, Heraklion, Crete

«Νίκη» Στον Αστράτευτο Μαχητή της Μάχης της Κρήτης, 1993-1998
οπλισμένο σκυρόδεμα
4,00 x 8,00 x 2,50 μ
Πολεμικό Μουσείο Αθήνας

"Nike" To the Unarmed Fighter of the Battle of Crete, 1993-1998
Beton Armée
13,12 x 26,24 x 8,20 ft
Athens War Museum

Η μάνα, 2002-2004
οπλισμένο σκυρόδεμα
3,20 x 0,80 x 0,70 μ
Πλατεία Φανερωμένης
Ηράκλειο, Κρήτη

Mother, 2002-2004
Beton Armée
10,49 x 2,62 x 2,29 ft
Faneromeni Square,
Heraklion, Crete

Μανόλης Τζομπανάκης
Εγκλωβισμένα δένδρα, 2026
Μάρμαρο Αλιβερίου
2,85 x 0,70 x 0,75 μ

Manolis Tzompanakis
Enclosed Trees, 2026
Aliveri marble
9 ½ x 2 ¼ x 2 ½ ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ο Μανόλης Τζομπανάκης γεννήθηκε το 1943 στον Κεφαλά Χανίων της Κρήτης και από το 1963 ζει και εργάζεται στην Ιταλία και την Ελλάδα. Ξεκίνησε τις σπουδές του στη Γλυπτική στην Ανώτατη Ακαδημία Καλών Τεχνών της Φλωρεντίας (1961–1962) με καθηγητή τον Venanzo Crocetti και συνέχισε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Ρώμης (1963–1969), όπου παρακολούθησε επίσης μαθήματα διακοσμητικής και νωπογραφίας. Την περίοδο 1967–1970 διετέλεσε επιμελητής στο Τμήμα Γλυπτικής της Ακαδημίας της Ρώμης.

Ο Τζομπανάκης είναι γλύπτης με ανθρωποκεντρική προσέγγιση, εμπνέεται από την ιστορία, τη μυθολογία, την αρχαία Ελλάδα, τη φύση αλλά και την κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα. Χρησιμοποιεί ποικίλα υλικά – όπως μπρούντζο, μάρμαρο, πέτρα, μέταλλο, ξύλο και ενισχυμένο σκυρόδεμα – και συχνά συνδυάζει στοιχεία κυβισμού και φουτουρισμού σε δυναμικές, γεωμετρικές φιγούρες που φέρουν συμβολική και εκφραστική φόρτιση.

Η πρώτη ατομική του έκθεση πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη το 1971, ενώ ακολούθησαν παρουσιάσεις στην Ιταλία, την Ελλάδα και άλλες χώρες. Αργότερα παρουσίασε το έργο του σε σημαντικές αναδρομικές εκθέσεις, όπως το 2007 στο Τεράμο (επιμέλεια Enrico Crispolti) καθώς και η έκθεση *«Μανόλης Τζομπανάκης: Γλυπτά και σχέδια 1963–2008»*, Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων 2009.

Συμμετείχε σε σημαντικές διεθνείς διοργανώσεις, όπως η Μπιενάλε Γλυπτικής της Βουδαπέστης (1975), ενώ το 1979 τιμήθηκε με Χρυσό Μετάλλιο στη Biennale del Bronzetto της Ραβέννας. Πιο πρόσφατα συμμετείχε στην πανιταλική (Pan-Italian) έκθεση χαρακτικής στο Μουσείο Χαρτιού στο Fabriano της Ιταλίας (2017), στην έκθεση *«Δημοκρατία»* στην Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου (2024) και στο *Le Salon 2025* της Société des Artistes Français στο Grand Palais στο Παρίσι (2025), όπου τιμήθηκε με ειδική μνεία. Η προσωπική τεχνική του στο μπετόν αρμέ διδάσκεται σε ιαπωνικά πανεπιστήμια στο πλαίσιο της Σύγχρονης Ευρωπαϊκής Γλυπτικής.

Έργα του βρίσκονται σε δημόσιους χώρους και συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό – μεταξύ άλλων στην Εθνική Γλυπτοθήκη, και έχει δημιουργήσει μνημειακές εγκαταστάσεις, όπως το έργο με τίτλο Θυσία, κατά μήκος της ακτής στη Λεμεσό, Κύπρος, *«Πολίτες διαβάζουν εφημερίδα και συζητούν»* (1987) στη Θεσσαλονίκη, *«Αστράτευτος Μαχητής της Μάχης της Κρήτης»* έξω από το Πολεμικό Μουσείο Αθηνών και το μνημειακό γλυπτό *«Γυναίκα σε λεωφορείο»* στη Θεσσαλονίκη (2025).

BIOGRAPHY

MANOLIS TZOMPANAKIS

Manolis Tzompanakis was born in 1943 in Kefalas, Chania, Crete, and has lived and worked in Italy and Greece since 1963. He began his studies in Sculpture at the Florence Academy of Fine Arts (1961-1962) under Venanzo Crocetti and continued them at the Academy of Fine Arts in Rome (1963-1969), where he also attended classes in interior design and fresco. Over 1967-1970, he served as lecturer at the Rome Academy's Department of Sculpture.

Tzompanakis is a sculptor with an anthropocentric approach, inspired by history, mythology, ancient Greece, nature, and the sociopolitical reality. He uses a variety of materials – such as bronze, marble, stone, metal, wood, and reinforced concrete – and often combines features of cubism and futurism into dynamic, geometrical figures that carry a symbolic and expressive charge.

His first solo exhibition was held in Rome in 1971, and was followed by presentations in Italy, Greece and other countries. He later showed his work in important retrospective exhibitions, such as in 2007 in Teramo (curated by Enrico Crispolti), and *"Manolis Tzompanakis: Sculptures and drawings 1963-2008"* at the Municipal Gallery of Chania, 2009.

He has taken part in major international events, such as the Sculpture Biennale of Budapest (1975), and was honoured with the Gold Medal in the Biennale del Bronzetto in Ravenna. More recently, he took part in a Pan-Italian printmaking exhibition at the Fabriano Paper Museum (Italy, 2017), the *"Democracy"* exhibition at the National Gallery – Alexandros Soutsos Museum (2024), and *Le Salon 2025* by the Société des Artistes Français in the Grand Palais in Paris (2025), where he received an honourable mention. His distinctive technique in reinforced concrete is taught at Japanese universities as part of the study of Contemporary European Sculpture.

His works are in public spaces and collections in Greece and abroad – among which the National Sculpture Gallery, and he has created monumental installations, such as the work entitled Sacrifice, along the coast of Limassol, Cyprus, *Citizens reading the paper and talking* (1987) in Thessaloniki, *Unconscripted fighter in the Battle of Crete* outside the War Museum of Athens, and the monumental sculpture *Woman on a bus* in Thessaloniki (2025).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Μιλάω σπάνια και με δυσκολία για τη γλυπτική μου. Είναι μια διαδικασία ζωής, στην οποία παρεμβαίνουν κυρίως βιώματα και διάφορα άλλα στοιχεία, άλλοτε αναγνωρίσιμα και συνειδητά, άλλοτε πιο σκοτεινά και ασυνείδητα, που μου δίνουν το κίνητρο να συνεχίζω, αναζητώντας την κατάκτηση της προσωπικής έκφρασης και εικόνας.

Πέρα όμως από την αγωνία για την προσωπική έκφραση, στη μορφή του έργου εμπλέκονται και οι ιδιομορφίες της ίδιας της γλυπτικής, που με απασχόλησαν καθ' όλη τη διάρκεια του καλλιτεχνικού μου βίου.

Τα λέω αυτά γιατί η γλυπτική καλύπτει ένα ευρύ φάσμα χρήσεων και λειτουργιών στην κοινωνική ζωή. Σε αντίθεση με τη ζωγραφική, που λειτουργεί αυτόνομα στον χώρο του τελάρου, η γλυπτική ζει στον πραγματικό χώρο, τον επηρεάζει και επηρεάζεται από αυτόν.

Πρώτη μου έγνοια είναι η σχέση του έργου με τον χώρο. Πώς λειτουργεί ένα συγκεκριμένο θέμα σε έναν συγκεκριμένο χώρο, πώς τον διαμορφώνει και πώς επιβάλλεται σε αυτόν. Αναφέρομαι στη γλυπτική του δημόσιου χώρου, της μεγάλης κλίμακας, η οποία απαιτεί σωστή οργάνωση και κλιμάκωση των επιμέρους στοιχείων σε ένα σφιχτό και οργανικό σύνολο, που λειτουργεί μέσα στον χώρο και αναδεικνύεται από το φως.

Υπάρχει το εσωτερικό μέρος του έργου, ο σκελετός, αυτό που δεν φαίνεται αλλά καταλήγει στη σάρκα του, στην επιφάνεια, σε αυτό που είναι ορατό. Αυτά τα δύο στοιχεία λειτουργούν μαζί και είναι εκείνα που δίνουν τη μορφή και τη δύναμη στο γλυπτό.

Σε όλη την καλλιτεχνική μου πορεία υπήρξα πιστός σε μια γλυπτική που κουβαλά την αργή διαδικασία του κτισίματος και της οργάνωσης του συναισθήματος, παράλληλα με τη διαχείριση του υλικού και του χώρου, δημιουργώντας την προσωπική εικόνα, εκφρασμένη σε σχήματα και επεξεργασμένες υφές.

Μια εικόνα που με εμπεριέχει, που δεν περιγράφει αλλά ανακαλεί το συναίσθημα και το βίωμα και καλεί σε συμμετοχή, με καθαρή συνείδηση.

GIORGOS HOULIARAS

I talk about my sculpture rarely, and with difficulty. It is a life process in which various features, mainly experiences, intervene, at times recognizable and conscious, at other times darker and unconscious, which give me the motive to carry on, seeking to conquer personal expression and image.

Aside from the struggle for personal expression, however, the peculiarities of sculpture itself are also involved in the form of the work and have preoccupied me throughout my life as an artist.

I say this because sculpture covers a broad range of uses and functions in social life. In contrast to painting, which functions autonomously within its frame, sculpture lives in real space, affecting it and being affected by it.

My primary concern is the sculpture's relationship with space. How a particular subject functions in a particular space, how it shapes it and how it imposes itself upon it. I am referring to sculpture in public spaces, on a large scale, which demands the appropriate organization and gradation of individual elements in a tight and organic whole, which acts in the space and is showcased by the light.

There is the inner part of the work, the framework, what you cannot see but which leads out to its flesh, its surface, to what is visible. These two elements function in tandem and it is those that give a sculpture its form and its power.

Throughout my artistic journey, I have remained faithful to a sculpture that carries the slow process of building and organizing emotion, alongside managing the material and space, to create the personal image, expressed through shapes and worked-on textures.

An image that contains me, which doesn't describe but evokes feeling and experience and summons you to take part, with a clear conscience.

Η στήλη της ζωής, 2015
χυτό αλουμίνιο
38 x 8 x 8 μ
Λονδίνο, Αγγλία

Column of Life, 2015
cast aluminum
124,67 x 26,24 x 26,24 ft
London, England

Εγκλωβισμός, 2020
ατσάλι
22 x 6,5 x 3,5 μ
ατελιέ του γλύπτη

Entrapment , 2020
steel
72,17 x 21,32 x 11,48 ft
Sculptor's studio

Μεταφύση, 2021-23
ατσάλι, μπρούτζος
25,5 x 7,9 x 6 μ
ατελιέ του γλύπτη

Metaphysis, 2021-23
steel, bronze
83,66 x 25,91 x 19,68 ft
Sculptor's studio

Shine

Γιώργος Χουλιαράς
Κρητικές Διαδρομές, 2026
Ορυκτή υαλόμαζα και ανοξείδωτος χάλυβας
2,30 x 1,00 x 0,60 μ

Giorgos Houliaras
Cretan Routes, 2026
Mineral glass and stainless steel
7 ½ x 3 ¼ x 2 ft

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1947. Σπούδασε γλυπτική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας (1965–1970), με τον Γιάννη Παππά. Με υποτροφία εσωτερικού του Ι.Κ.Υ. (1972–1974), μελέτησε την ελληνική τέχνη. Συνέχισε τις σπουδές του με υποτροφία του Ε.Ο.Ε.Χ. στην Αγγλία (γλυπτική και κεραμική στο West Surrey College, 1974–1975) και κατόπιν στο Παρίσι (1975–1977), όπου παρακολούθησε το εργαστήριο γλυπτικής του César στην École des Beaux-Arts και κεραμική στην École Supérieure des Arts et Métiers.

Παρουσίασε την πρώτη του ατομική έκθεση γλυπτικής στην Αίθουσα Τέχνης «Νέες Μορφές» (1977). Αρχικά χρησιμοποίησε υλικά που αναδεικνύουν τη στιβαρότητα των μορφών, όπως η πέτρα (κυρίως ο πωρόλιθος), το τσιμέντο, η τερακότα και το μέταλλο. Δημιουργεί ανάγλυφα και ολόγλυφα έργα, συνήθως με αφετηρία την ανθρώπινη μορφή και με τάση σχηματοποίησης που παραπέμπει στην ελληνική λαϊκή τέχνη και στην αρχαϊκή γλυπτική.

Στη συνέχεια οδηγήθηκε σε πιο αφαιρετικές διατυπώσεις, ενώ παράλληλα διεύρυνε τη γκάμα των υλικών του (μάρμαρο, μπρούντζος, ατσάλι, αλουμίνιο, σίδερο, γυαλί κ.ά.). Οι διαφορετικές ποιότητες κάθε υλικού γίνονται μέρος της γλυπτικής δημιουργίας.

Το 1978 δημιούργησε, μαζί με συναδέλφους του, τον Σύλλογο Γλυπτών, με σκοπό τη διοργάνωση υπαίθριων εκθέσεων για την ανάδειξη της σύγχρονης γλυπτικής. Το 1981 ξεκίνησε μακροχρόνια συνεργασία με τους αρχιτέκτονες Σουζάνα και Δημήτρη Αντωνακάκη. Οι συνθέσεις του απέκτησαν στενότερη σχέση με το αρχιτεκτονικό περιβάλλον και εντάχθηκαν στον σχεδιασμό των κτιρίων. Την ίδια εποχή εκτέλεσε σημαντικό αριθμό έργων για τον δημόσιο χώρο, πολλά από τα οποία βραβεύτηκαν.

Το ενδιαφέρον του για την αξιοποίηση της σύγχρονης γλυπτικής στον δημόσιο χώρο εκφράστηκε και με την ενεργό συμμετοχή του σε επιτροπές και όργανα συλλογικών φορέων (Ε.Ε.Τ.Ε., ΕΠΑΣΚΤ, ΥΠ.ΠΟ.), καθώς και με τη διοργάνωση Συμποσίων Γλυπτικής σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας.

Από το 2001 έως το 2014 εργάστηκε ως τακτικός Καθηγητής Γλυπτικής στην Α.Σ.Κ.Τ. Αθήνας. Το διάστημα 2003–2006 διετέλεσε Αντιπρύτανης της Α.Σ.Κ.Τ.

Το 1980 συμμετείχε, εκπροσωπώντας την Ελλάδα, στη Βαλκανική Έκθεση Βουκουρεστίου (τιμητική διάκριση) και το 1988 έλαβε μέρος στη Μπιενάλε Μικρών Γλυπτών της Βουδαπέστης. Αναδρομικές παρουσιάσεις του έργου του οργανώθηκαν στα Ιωάννινα το 1994 (Πνευματικό Κέντρο) και το 2009 (Ζωσιμαία Σχολή).

Παρουσίασε το έργο του σε πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις, με πιο πρόσφατες: «Γλυπτικές Αισθήσεις», Evripides Art Gallery, Αθήνα (2018), «Ζογγολόπουλος-Χουλιαράς: Μεσσάνα» στον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Μεσσήνης, (2018), «Άηχοι διάλογοι: Νίκος και Γιώργος Χουλιαράς» – Πινακοθήκη Αβέρωφ, Μέτσοβο (2025)· «Άηχοι διάλογοι: Νίκος Χουλιαράς – Γιώργος Χουλιαράς» – Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων (2026).

Δημόσια γλυπτά του βρίσκονται σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας (Ιωάννινα, Λάρισα, Νέα Ιωνία, Δραπετσώνα, Κατερίνη, Λέσβο, Καλαμάτα, Καρδίτσα, Κόνιτσα, Αμαλιάδα κ.ά.), στη Λεμεσό της Κύπρου, στο Fetal Medicine Foundation του Λονδίνου και στο Μόντρεαλ του Καναδά.

BIOGRAPHY

GIORGOS HOULIARAS

Giorgos Houliaras was born in Ioannina in 1947. He studied sculpture at the Athens School of Fine Arts (1965-1970), under Yiannis Pappas. He studied Greek art on a scholarship by the Greek State Scholarships Foundation (1972-1974). A scholarship from the National Organization of Hellenic Handicraft enabled him to continue his studies in England (sculpture and ceramics West Surrey College, 1974–1975) and Paris (1975–1977), where he attended César's sculpture workshop at the École des Beaux-Arts and studied ceramics at the École Supérieure des Arts et Métiers.

He held his first solo exhibition at "Nees Morfes" gallery in Athens (1977). He initially used materials that highlight the solidity of forms, such as stone (mostly limestone), concrete, terracotta and metal. He created relief or freestanding sculptures, usually with the human figure as his point of departure, and with an inclination for stylization that alludes to Greek folk art and archaic sculpture.

He subsequently moved on to more abstract expressions, while also broadening his range of materials (marble, bronze, steel, aluminium, iron, glass, etc). The different qualities of each material became part of the sculptural creation.

In 1978, he and a number of his colleagues created the Association of Greek Sculptors for the purpose of organising outdoor exhibitions to showcase contemporary sculpture. In 1981, he began a long-term collaboration with the architects Suzana and Dimitris Antonakakis. His compositions acquired a closer relationship to the architectural environment and were incorporated into building design. Around the same time, he produced several works for shared spaces, many of which received awards.

His interest in employing contemporary sculpture in the public space was also expressed by his active participation in committees and bodies of collective organizations (Hellenic Chamber of Fine Arts, Association of Graduates of the Athens School of Fine Arts, Ministry of Culture), as well as co-organising Sculpture Symposia in various towns across Greece.

From 2001 to 2014, he worked as Professor of Sculpture at the Athens School of Fine Arts, where he also served as Vice-Rector between 2003 and 2006.

In 1980, he represented Greece at the Balkan Exhibition of Bucharest (distinction) and took part in the Biennale of Small Sculptures in Budapest in 1988. Retrospective exhibitions of his work have been held in Ioannina in 1994 (Cultural Centre) and 2009 (Zosimaia School).

He has presented his work in many solo and group exhibitions, most recently: "Sculptural Sensations", Evripides Art Gallery, Athens (2018); "Zongolopoulos–Chouliaras: Messana" at the Archaeological Site of Ancient Messene (2018); "Soundless dialogues: Nikos Chouliaras – Giorgos Chouliaras", Averoff Gallery, Metsovo (2025); "Soundless dialogues: Nikos Chouliaras – Giorgos Chouliaras", City of Athens Art Gallery (2026).

His public sculptures can be found in various Greek cities (Ioannina, Larissa, Nea Ionia, Drapetsona, Katerini, Lesvos, Kalamata, Karditsa, Konitsa, Amaliada, etc), Limassol in Cyprus, the Foetal Medicine Foundation in London and in Montréal, Canada.

ΣΥΝΤΟΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

SHORT BIOGRAPHIES OF CONTRIBUTORS

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΗ

Ο Βασίλης Βασίλη γεννήθηκε το 1964 στη Βόρεια Ήπειρο της Αλβανίας. Στο έργο του διερευνά έννοιες όπως το πέρασμα, το όριο, το φως, το κενό, η μνήμη και η ανθρώπινη παρουσία, δημιουργώντας γλυπτικές μορφές που λειτουργούν ως χώροι στοχασμού και μετάβασης.

Αποφοίτησε από την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας το 1996 και ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές (MFA) στην Pennsylvania Academy of the Fine Arts στη Φιλαδέλφεια το 2001. Έχει λάβει υποτροφίες από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, το Ίδρυμα Ωνάση και το Gerondelis Foundation.

Από το 2000 έως το 2013 δίδαξε σε εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα και τις ΗΠΑ, μεταξύ άλλων στο Moore College of Art & Design, στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής και στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Από το 2013 ζει και εργάζεται μεταξύ Καναδά και Ελλάδας, διατηρώντας εργαστήριο στο Χάλιφαξ και στην Αθήνα. Έχει παρουσιάσει ατομικές και ομαδικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πολυάριθμα διεθνή συμπόσια γλυπτικής, με μνημειακά έργα σε δημόσιους χώρους στην Ευρώπη, την Ασία και τη Βόρεια Αμερική.

VASILIS VASILI

Vasilis Vasili was born in 1964 in Northern Epirus, Albania. His work explores concepts such as passage, boundaries, light, emptiness, memory, and human presence, creating sculptural forms that function as spaces for contemplation and transition.

He graduated from the Athens School of Fine Arts in 1996 and completed his MFA at the Pennsylvania Academy of the Fine Arts in Philadelphia in 2001. He has received scholarships from the State Scholarship Foundation (IKY), the Onassis Foundation, and the Gerondelis Foundation.

From 2000 to 2013, he taught at educational institutions in Greece and the United States, including Moore College of Art & Design, the University of West Attica, and the Department of Visual and Applied Arts of the University of Western Macedonia.

Since 2013, he has lived and worked between Canada and Greece, maintaining studios in Halifax and Athens. He has presented his work in solo and group exhibitions and has participated in numerous international sculpture symposia, with monumental works in public spaces across Europe, Asia, and North America.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

Ο Παναγιώτης Λάμπρου γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1979 και είναι γλύπτης. Στο έργο του αντλεί συχνά έμπνευση από σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανθρώπινη εμπειρία και τη μνήμη.

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου, από όπου αποφοίτησε το 2003, και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Στην ΑΣΚΤ φοίτησε αρχικά στο Α΄ έτος του εργαστηρίου γλυπτικής με καθηγητή τον Θεόδωρο Παπαγιάννη και στη συνέχεια στο εργαστήριο ζωγραφικής του Δημήτρη Σακελίωνα.

Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στη Σχολή της Τήνου έλαβε δύο επαίνους στη ζωγραφική, τα ακαδημαϊκά έτη 2000–2001 και 2002–2003. Είναι μέλος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος.

Έχει συμμετάσχει σε πολυάριθμα συμπόσια γλυπτικής, εικαστικές δράσεις και εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Μεταξύ άλλων, συμμετείχε στο 2ο Συμπόσιο Γλυπτικής στο Μουσείο Μαρμαροτεχνίας Τήνου το 2018 και στο 10ο Διεθνές Συμπόσιο Γλυπτικής του Δήμου Ηρακλείου το 2023. Έχει επίσης αποσπάσει δύο βραβεία σε πανελλήνιο διαγωνισμό γλυπτικής.

Έργα του βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

PANAGIOTIS LAMPROU

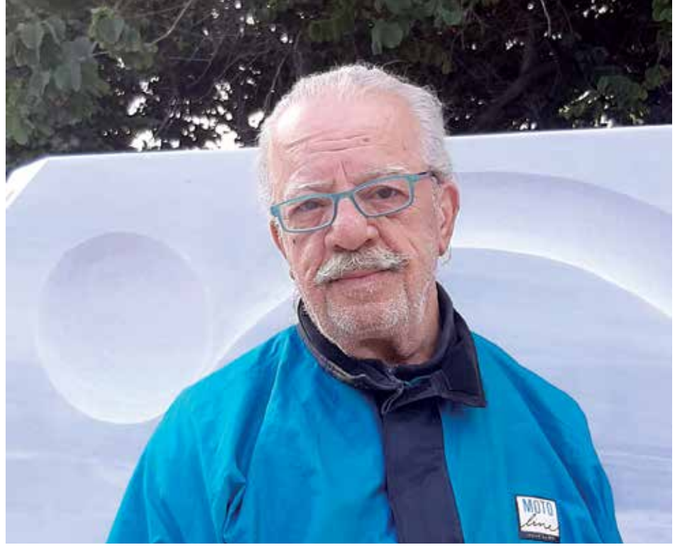
Panagiotis Lamprou was born in Ioannina in 1979 and is a sculptor. His work often draws inspiration from contemporary social issues, with a particular interest in human experience and memory.

He studied at the Panormos School of Fine Arts in Tinos, graduating in 2003, and at the Athens School of Fine Arts. At ASFA, he initially studied in the first year of the sculpture workshop under Professor Theodoros Papagiannis and subsequently attended Dimitris Sakelion's painting workshop.

During his studies at the School of Tinos, he received two commendations in painting, in the academic years 2000–2001 and 2002–2003. He is a member of the Chamber of Fine Arts of Greece.

He has participated in numerous sculpture symposia, art projects, and exhibitions in Greece and abroad. Among others, he participated in the 2nd Sculpture Symposium at the Museum of Marble Crafts in Tinos in 2018 and in the 10th International Sculpture Symposium of the Municipality of Heraklion in 2023. He has also received two awards in a nationwide sculpture competition.

His works are held in public and private collections in Greece and abroad.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΖΑΡΑΚΗΣ

Ο Χρήστος Λαζαράκης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1957. Στο έργο του διερευνά τη σχέση της γλυπτικής με τη φύση και τη ζωή, αναζητώντας οργανικές μορφές και μετασχηματισμούς της ύλης.

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου (1983–1986), με δασκάλους τον Γιάννη Μανιατάκο στη γλυπτική και τον Γιάννη Γαΐτη στη ζωγραφική. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του με υποτροφία και συνέχισε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (1986–1991), στο εργαστήριο γλυπτικής με δασκάλους τους Γιώργο Νικολαΐδη και Θεόδωρο Παπαγιάννη, καθώς και στο εργαστήριο σκηνογραφίας με δάσκαλο τον Γιώργο Βασιλειάδη. Αποφοίτησε με άριστα.

Έχει παρουσιάσει σε ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές, καθώς και σε 16 συμπόσια γλυπτικής. Έχει φιλοτεχνήσει δημόσια μνημεία, ανδριάντες, προτομές και ανάγλυφα.

Έχει διδάξει, μεταξύ άλλων, στη Σχολή Βακαλό και στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Διδάσκει γλυπτική στον Σύλλογο Φίλων του Μουσείου Περαντινού.

Έργα του βρίσκονται στην Ελλάδα και το εξωτερικό, σε δημόσιους και ιδιω

CHRISTOS LAZARAKIS

Christos Lazarakis was born in Athens in 1957. His work explores the relationship between sculpture, nature, and life, seeking organic forms and transformations of matter.

He studied at the Panormos School of Fine Arts in Tinos (1983–1986), under Giannis Maniatakos in sculpture and Yannis Gaitis in painting. He completed his studies on a scholarship and continued at the Athens School of Fine Arts (1986–1991), in the sculpture workshop under Giorgos Nikolaidis and Theodoros Papagiannis, as well as in the scenography workshop under Giorgos Vasileiadis. He graduated with distinction.

He has presented his work in solo exhibitions and participated in numerous group exhibitions, as well as in 16 sculpture symposia. He has created public monuments, statues, busts, and reliefs.

He has taught, among other institutions, at Vakalo School and at the Department of Architecture of Democritus University of Thrace. He currently teaches sculpture at the Friends of the Perantinos Museum Association.

His works can be found in Greece and abroad, in public and private spaces, including the Ministry of Culture, the A. Vorres Museum, IASO, and Deree – The American College of Greece, among others.

ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΣΓΑΡΑΣ

Ο Σπύρος Λισγάρας γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1979 και είναι γλύπτης με κύριο ενδιαφέρον τη γλυπτική στον δημόσιο χώρο. Η δουλειά του διερευνά τη σχέση του γλυπτού με τον χώρο και το φυσικό περιβάλλον, με έμφαση στην ένταξη της γλυπτικής στο δημόσιο τοπίο.

Σπούδασε στο Προπαρασκευαστικό και Επαγγελματικό Σχολείο Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου (1998–2001) και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, στο Γ΄ Εργαστήριο Γλυπτικής με καθηγητή τον Γιώργο Χουλιάρα (2001–2006), από όπου αποφοίτησε με άριστα. Παράλληλα, παρακολούθησε μαθήματα φωτογραφίας στην ΑΣΚΤ με καθηγητή τον Μανώλη Μπαμπούση.

Έχει παρουσιάσει τη δουλειά του σε ατομικές και ομαδικές εκθέσεις, μεταξύ άλλων στη Δημοτική Πινακοθήκη Ιωαννίνων και στο Ίδρυμα Ιωσήφ και Εσθήρ Γκανή. Από το 2004 έως σήμερα έχει συμμετάσχει σε 14 συμπόσια γλυπτικής και σε καλλιτεχνικές δράσεις στην Ελλάδα.

Από το 2008 έως το 2013 δίδαξε γλυπτική στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στη βαθμίδα του λέκτορα. Έργα του Λισγάρα βρίσκονται σε δημόσιους χώρους και ιδιωτικές συλλογές.

SPYROS LISGARAS

Spyros Lisgaras was born in Ioannina in 1979 and is a sculptor whose primary interest lies in sculpture in public space. His work explores the relationship between sculpture, space, and the natural environment, with an emphasis on integrating sculpture into the public landscape.

He studied at the Preparatory and Professional School of Fine Arts of Panormos in Tinos (1998–2001) and at the Athens School of Fine Arts, in the 3rd Sculpture Workshop under Professor Giorgos Houliaras (2001–2006), graduating with distinction. At the same time, he attended photography courses at ASFA under Professor Manolis Baboussis.

He has presented his work in solo and group exhibitions, including at the Municipal Art Gallery of Ioannina and the Iosif and Esther Gani Foundation. From 2004 to the present, he has participated in 14 sculpture symposia and artistic projects in Greece.

From 2008 to 2013, he taught sculpture at the University of Ioannina in the rank of Lecturer. His works are held in public spaces and private collections.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΚΑΛΚΩΤΟΣ

Γεννήθηκε στον Πύργο της Τήνου και είναι γλύπτης με ιδιαίτερη σχέση με το μάρμαρο. Στο έργο του διαμορφώνει αυτό το αρχαίο υλικό σε σύγχρονες γλυπτικές μορφές, ενώ σημαντικό ερέθισμα αποτελεί η σχέση της γλυπτικής με τη γλώσσα, τις λέξεις και το ελληνικό αλφάβητο.

Αποφοίτησε από τη Σχολή Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου και την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, όπου σπούδασε στο Α΄ Εργαστήριο Γλυπτικής με καθηγητή τον Θεόδωρο Παπαγιάννη. Το 1997 συνέχισε τις σπουδές του στη Σεβίλλη, μέσω του προγράμματος Erasmus.

Έχει παρουσιάσει το έργο του σε ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μεταξύ άλλων στο Μουσείο Μπενάκη. Έχει συμμετάσχει σε διεθνή συμπόσια γλυπτικής στην Ελλάδα, την Αίγυπτο και το Ντουμπάι, όπου το 2008 τιμήθηκε με το Α΄ Βραβείο Γλυπτικής.

Έχει επιμεληθεί τρία Συμπόσια Γλυπτικής στο Μουσείο Μαρμαροτεχνίας Τήνου και έχει διδάξει γλυπτική στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Έργα του βρίσκονται σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους και συλλογές. Το 2017 έργο του τοποθετήθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην αίθουσα «Κωνσταντίνος Μητσοτάκης».

DIMITRIS SKALKOTOS

Dimitris Skalkotos was born in Pyrgos, Tinos, and is a sculptor with a particular relationship to marble. In his work, he transforms this ancient material into contemporary sculptural forms, while an important source of inspiration is the relationship between sculpture and language, words, and the Greek alphabet.

He graduated from the Panormos School of Fine Arts in Tinos and the Athens School of Fine Arts, where he studied in the 1st Sculpture Workshop under Professor Theodoros Papagiannis. In 1997, he continued his studies in Seville through the Erasmus programme.

He has presented his work in solo and group exhibitions in Greece and abroad, including at the Benaki Museum. He has participated in international sculpture symposia in Greece, Egypt, and Dubai, where he was awarded First Prize in Sculpture in 2008.

He has curated three Sculpture Symposia at the Museum of Marble Crafts in Tinos and has taught sculpture at the University of Ioannina. His works are located in public and private venues and collections. In 2017, one of his works was installed at the European Parliament, in the "Konstantinos Mitsotakis" room.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΤΟΣΟΥΝΙΔΗΣ

Γεννήθηκε το 1983 στην Τιφλίδα της Γεωργίας. Αντλεί τη θεματολογία του από την ανθρώπινη ύπαρξη, με κεντρικές αναφορές στη γέννηση, τη ζωή και τον θάνατο ενώ δουλεύει συχνά με μάρμαρο, δημιουργώντας μνημειακά έργα για δημόσιους χώρους.

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου (2002–2005) και στην Εθνική Ακαδημία Καλών Τεχνών της Τιφλίδας (2007–2011), όπου ολοκλήρωσε και μεταπτυχιακές σπουδές στη Γλυπτική (2011–2013).

Έχει αποσπάσει σημαντικές διακρίσεις, μεταξύ των οποίων το 1ο Βραβείο στο 2ο Διεθνές Συμπόσιο Γλυπτικής Γρανίτη στο Καζακστάν (2011) και το 1ο Βραβείο στο 1ο Διεθνές Συμπόσιο Γλυπτικής στην Εσθονία (2017). Έχει επίσης σχεδιάσει και φιλοτεχνήσει τα βραβεία του Διεθνούς Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας και των Who Is Who International Awards (2021–2023).

Έχει φιλοτεχνήσει μνημεία για δημόσιους χώρους, μεταξύ των οποίων το Μνημείο Γενοκτονίας των Λαών στην Προσοτσάνη, το Μνημείο Ποντιακού Ελληνισμού στα Χανιά και το μνημείο στο Κόκκινο Φωκίδας. Έχει πραγματοποιήσει τρεις ατομικές εκθέσεις και έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και σε περισσότερα από 25 διεθνή συμπόσια γλυπτικής.

Έργα του βρίσκονται σε δημόσιους χώρους στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και σε ιδιωτικές συλλογές.

ODYSSEAS TOSOUNIDIS

Odysseas Tosounidis was born in Tbilisi, Georgia, in 1983. He draws his subject matter from human existence, with central references to birth, life, and death, and frequently works in marble, creating monumental works for public spaces.

He studied at the Panormos School of Fine Arts in Tinos (2002–2005) and at the Tbilisi State Academy of Arts (2007–2011), where he also completed postgraduate studies in Sculpture (2011–2013).

He has received significant distinctions, including First Prize at the 2nd International Granite Sculpture Symposium in Kazakhstan (2011) and First Prize at the 1st International Sculpture Symposium in Estonia (2017). He also designed and created the awards for the Drama International Short Film Festival and the Who Is Who International Awards (2021–2023).

He has created monuments for public spaces, including the Monument to the Genocide of the Peoples in Prosotsani, the Monument to Pontic Hellenism in Chania, and the monument in Kokkino, Phocis. He has held three solo exhibitions and participated in numerous group exhibitions in Greece and abroad, as well as in more than 25 international sculpture symposia.

His works are located in public spaces in Greece and abroad, as well as in private collections.

ΣΤΡΟΓΓΥΛΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

Δημόσια γλυπτική και αρχιτεκτονικός χώρος. Σύγχρονες αναζητήσεις

8 Οκτωβρίου 2026
ΚΑΜ – Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου, Χανιά

Από τις αρχές του 20ού αιώνα, ο ρόλος της δημόσιας γλυπτικής και η σχέση της με τον αρχιτεκτονικό χώρο έχουν υποστεί σημαντικές μετατοπίσεις. Ιδιαίτερα η μεταπολεμική περίοδος αποτέλεσε κρίσιμη φάση για την εξέλιξη της ελληνικής γλυπτικής, καθώς νέες αντιλήψεις για τη μορφή, τον χώρο και την κοινωνία διαμόρφωσαν διαφορετικές σχέσεις ανάμεσα στο γλυπτό, την αρχιτεκτονική και τον δημόσιο χώρο.

Το γλυπτό δεν αντιμετωπίζεται πλέον αποκλειστικά ως ένα αυτόνομο αντικείμενο που τοποθετείται σε έναν ήδη διαμορφωμένο χώρο, αλλά μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας παραγωγής, νοηματοδότησης και μετασχηματισμού του. Η σχέση έργου, τόπου και κοινού, η συλλογική μνήμη και η ταυτότητα, η πολιτική διάσταση του δημόσιου χώρου, καθώς και ο ρόλος της αρχιτεκτονικής και της εκπαίδευσης, αποτέλεσαν ορισμένα από τα ζητήματα που τέθηκαν στη συζήτηση.

ROUND TABLE

Public sculpture and architectural space. Contemporary quests

8 October 2026
CAM – Center for Mediterranean Architecture

From the early 20th century, the role of public sculpture and its relationship with the architectural space has been subject to major shifts. The postwar period especially was a critical phase for the development of Greek sculpture, since new views on form, space, and society shaped different relationships between sculpture, architecture, and public space.

A sculpture is no longer treated exclusively as an autonomous object placed in a pre-configured space, but may also function as a factor of production, signification, and transformation. The relationship between artwork, place and public, collective memory and identity, the political dimension of public space, as well as the role of architecture and education are some of the issues that were put under discussion.

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΚΑΒΑΣ
Επίκουρος Καθηγητής Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού,
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης

Τοποθετώ – ένα εργαστήριο εικαστικών έργων στο Ενετικό λιμάνι

Την άνοιξη του 2023, μικτές ομάδες αποτελούμενες από φοιτητές της Αρχιτεκτονικής Σχολής του Πολυτεχνείου Κρήτης και της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών (Εργαστήριο Γλυπτικής) εγκατέστησαν οκτώ κατασκευές-εικαστικά έργα σε επιλεγμένα σημεία του παλιού λιμένα των Χανίων.

Η συνεργασία των φοιτητών αρχιτεκτονικής και γλυπτικής οδήγησε στην υλοποίηση έργων που αντλούσαν από τον τόπο χαρακτηριστικά τα οποία εξέφραζαν τον χαρακτήρα και τις αναζητήσεις των μελών κάθε ομάδας, όπως προσωπικά βιώματα και οπτικές. Το εργαστήριο με τίτλο «Τοποθετώ» εξελίχθηκε σε μια πρωτότυπη εκπαιδευτική διαδικασία· μέσα από τη σύμπραξη των δύο ειδικοτήτων τέθηκαν ερωτήματα που προβλημάτισαν τους συμμετέχοντες φοιτητές και διδάσκοντες.

Η νοηματοδότηση του δημόσιου χώρου μέσω των πλαστικών τεχνών, ως αποτέλεσμα της συνεργασίας αρχιτεκτόνων και εικαστικών, ανέκαθεν απέδιδε σημαντικά αποτελέσματα. Ο ρόλος της εκπαίδευσης προς αυτή την κατεύθυνση είναι καταλυτικός.

AMALIA KOTSAKI
Professor of History and Theory of Architecture, School of Architectural Engineering, Technical University of Crete

Synergies of architecture and sculpture for the signification and politicisation of public space

The presentation attempts to highlight the contribution of sculpture in the signification of public architectural space, emphasising the way it grants it a political dimension. References to selected examples in Greece and abroad outline the development of approaches, with focus on identity and collective memory, while at the same time discussing the artistic and social impact of these synergies in the public space.

Explored, finally, are the conditions for developing dialogue between politics, sculpture, and architecture, with a view to enhancing it.

ΑΜΑΛΙΑ ΚΩΤΣΑΚΗ
Καθηγήτρια Ιστορίας και Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής,
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης

Συνέργειες αρχιτεκτονικής και γλυπτικής για τη νοηματοδότηση και την απόδοση πολιτικής διάστασης στον δημόσιο χώρο

Η εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει τη συμβολή της γλυπτικής στη νοηματοδότηση του δημόσιου αρχιτεκτονικού χώρου, δίνοντας έμφαση στην απόδοση πολιτικής διάστασης σε αυτόν. Μέσα από αναφορές σε επιλεγμένα παραδείγματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, αναδεικνύεται συνοπτικά η εξέλιξη των προσεγγίσεων, με κύριους άξονες την ταυτότητα και τη συλλογική μνήμη, ενώ παράλληλα γίνεται αναφορά στην καλλιτεχνική και κοινωνική επιδραστικότητα αυτών των συνεργειών στον δημόσιο χώρο.

Τέλος, αναζητούνται οι προϋποθέσεις ανάπτυξης του διαλόγου ανάμεσα στην πολιτική, τη γλυπτική και την αρχιτεκτονική, σε μια προσπάθεια ενίσχυσής του.

SPYROS KAKAVAS
Assistant Professor in Architectural Design,
School of Architectural Engineering, University of Crete

Topotheto – a visual arts workshop at the Venetian port

In the spring of 2023, mixed groups consisting of students from the University of Crete School of Architecture and the Athens School of Fine Arts (Sculpture Workshop) installed eight sculptural structures at selected locations of the old port of Chania.

The collaboration between students of architecture and sculpture led to realising works that drew from the site features which express the character and the quests of the members of each team, such as personal experiences and perspectives. The workshop entitled “Topotheto” [place in space] developed into an original educational process; the synergy of the two specialities posed questions which engaged the participants and tutors.

The signification of the public space through the plastic arts, as the outcome of collaboration between architects and visual artists, has always yielded important results. The role of education in that direction is pivotal.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΥΔΗ
Ιστορικός Τέχνης και Επιμελήτρια

Ένας σύντομος αναστοχασμός πάνω στη site-specificity, την ιστορία της και το σήμερα

Τι σημαίνει για ένα έργο τέχνης να ανήκει σε έναν τόπο; Και τι είναι αυτό που κάνει έναν τόπο μέρος ενός έργου; Ο σύντομος αυτός στοχασμός εξετάζει τη μεταβαλλόμενη έννοια της site-specificity, από την εμφάνισή της στα τέλη της δεκαετίας του 1960 έως τους ολοένα πιο σύνθετους τρόπους με τους οποίους οι καλλιτέχνες σήμερα προσεγγίζουν ένα site.

Θα εξετάσω πώς η μνήμη, η πολιτική, η αρχιτεκτονική, το σώμα και οι κοινωνικές σχέσεις μπορούν να διαμορφώσουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε έναν τόπο. Αντί να προτείνει έναν οριστικό ορισμό, η ομιλία ακολουθεί ορισμένα από τα ερωτήματα που έχουν αναδυθεί γύρω από την έννοια του site και τον μεταβαλλόμενο ρόλο του στη σύγχρονη τέχνη.

SOFIA MAVROUDI
Art Historian and Curator

A short reflection on site-specificity, its history and its present

What does it mean for a work of art to belong in a certain place? And what is it that makes a place part of an artwork? This short reflection examines the changing concept of site-specificity, from its emergence in the late 1960s to the increasingly complex ways by which artists approach a site today.

I will explore how memory, politics, architecture, the body, and social relationships may shape the way in which we understand a place. Rather than suggesting a final definition, the discussion follows some of the questions that have emerged around the concept of site and its changing role in contemporary art.

ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΤΖΑΝΗ
Δρ Ιστορίας της Τέχνης, Επιμελήτρια των συλλογών της Δημοτικής Πινακοθήκης Λάρισας – Μουσείου Γ. Ι. Κατσίγρα

Μετά το μνημείο: επτά διαδρομές, ένας δημόσιος χώρος

Πότε η δημόσια γλυπτική παύει να ταυτίζεται αποκλειστικά με το μνημείο και την επίσημη παραγγελία, αν όχι μέσα από ένα συμπόσιο γλυπτικής; Με αφετηρία τους Cris Gianakos, Ασπασία Παπαδοπεράκη, Θόδωρο Παπαγιάννη, Γιάννη Παρμακέλη, Κυριάκο Ρόκο, Μανόλη Τζομπανάκη και Γιώργο Χουλιαρά, παρακολουθούμε επτά διαφορετικές αλλά και συχνά αλληλοεπικαλυπτόμενες διαδρομές της μεταπολεμικής γλυπτικής στον ίδιο δημόσιο χώρο: από την ανθρωποκεντρική και μνημειακή παράδοση προς την αφαίρεση, την εγκατάσταση, την έμφαση στα ίδια τα υλικά και, κυρίως, στη σχέση έργου, τόπου και κοινού.

Τι αλλάζει όταν αυτόνομα έργα, αποτέλεσμα ελεύθερης καλλιτεχνικής δημιουργίας, εγκαθίστανται σε έναν χώρο που κατοικείται και διασχίζεται καθημερινά; Το στοίχημα για το πάρκο γλυπτικής που γεννιέται είναι το κοινό, που έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει τα έργα ήδη από τη στιγμή της γένεσής τους, πριν καν αυτά ολοκληρωθούν, να μετασχηματιστεί από δέκτη νοημάτων σε συνδιαμορφωτή της σημασίας τους.

NIKOLETA TZANI
Art Historian, Curator of the collections of the Municipal Gallery of Larissa – G.I. Katsigras Museum

After the monument: seven journeys, one public space

When does public sculpture stop being exclusively identified with the monument and official commission, if not through a sculpture symposium? Starting from Cris Gianakos, Aspasia Papadoperaki, Thodoros Papagiannis, Yannis Parmakelis, Kyriakos Rokos, Manolis Tzompanakis, and Giorgos Chouliaras, we follow seven different but often overlapping journeys of postwar sculpture converging within the public space: from anthropocentric and monumental tradition to abstraction, installation, emphasis on the materials themselves and, most of all, the relationship between work, place, and public.

What changes when autonomous works, the result of free artistic creation, are installed in a space that is inhabited and traversed daily? The challenge for the newly established sculpture park is to engage the public, inviting them to witness the works from their genesis and, in doing so, transforming them from recipients of meanings into co-creators of their significance.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ
Γλύπτης, Ομότιμος Καθηγητής,
Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, Αθήνα

Γλυπτική και Δημόσιος Χώρος

Ο δημόσιος χώρος, σε αντιδιαστολή με τον ιδιωτικό, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη συλλογική λειτουργία της πόλης. Από την αρχαιότητα, η γλυπτική συμμετέχει σε αυτή τη λειτουργία, εκφράζοντας τη συλλογική μνήμη και την ταυτότητα της κοινότητας, είτε αυτοτελώς είτε σε σχέση με την αρχιτεκτονική.

Η σχέση του γλυπτού με τον χώρο είναι καθοριστική. Η σωστή κλίμακα, η οργανική ένταξη στο περιβάλλον, η αξιοποίηση του υλικού και η πρωτότυπη και ουσιαστική απάντηση στο θέμα και στη λειτουργία του έργου καθορίζουν την ένταξή του στον χώρο.

Η γλυπτική του δημόσιου χώρου αποτελεί μέρος της καθημερινότητας και, μαζί με την αρχιτεκτονική, της εικόνας της πόλης. Είναι προσβάσιμη σε όλους και οφείλει να συνομιλεί ουσιαστικά με τον χώρο και την κοινότητα.

GIORGOS HOULIARAS
Sculptor, Professor Emeritus,
Athens School of Fine Arts, Athens

Sculpture and Public Space

The public space, in contrast with the private, is inextricably linked to the collective function of the city. From antiquity, sculpture has taken part in this function, expressing collective memory and the identity of the community, either independently or in relation to architecture.

The relationship of sculpture with space is decisive. Appropriate scale, organic integration into the environment, utilisation of the material and an original and meaningful response to the subject and function of the work determine its integration into space.

Sculpture in public spaces is part of everyday life and, along with architecture, forms the image of the city. It is accessible to all and should meaningfully interact with space and the community.

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ
MAJOR SPONSORS

ΧΟΡΗΓΟΙ
SPONSORS

